

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

POROČILO O IZVAJANJU NALOG DPM V LETU 2020

DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM PO
OPCIJSKEM PROTOKOLU H KONVENCIJI OZN
PROTI MUČENJU IN DRUGIM KRUTIM,
NEČLOVEŠKIM ALI PONIŽEVALNIM
KAZNIM ALI RAVNANJU

2020

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

**POROČILO VARUHA ČLOVEKOVIH PRAVIC
REPUBLIKE SLOVENIJE O IZVAJANJU
NALOG DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA
MEHANIZMA PO OPCIJSKEM PROTOKOLU
H KONVENCIJI OZN PROTI MUČENJU IN
DRUGIM KRUTIM, NEČLOVEŠKIM ALI
PONIŽEVALNIM KAZNIM ALI RAVNANJU ZA
LETO 2020**

Ljubljana, junij 2021

KAZALO

1. IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA V LETU 2020	5
1.1 SPLOŠNO	6
1.2 SODELOVANJE Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI	8
1.3 OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI	9
1.3.1 Obiski v letu 2020	10
1.4 URESNIČEVANJE PRIPOROČIL DPM	14
1.4.1 Statistični pregled priporočil DPM v letu 2020	15
1.5 MEDNARODNE IN DRUGE DEJAVNOSTI DPM	18
1.6 FINANCE	22
1.7 SKLEP	23
2. OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI	28
2.1 OBISKI SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV (DOMOV STAREJŠIH)	29
2.2 OBISKI POSEBNIH SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV	36
2.3 OBISK VARSTVENO DELOVNEGA CENTRA	42
2.4 OBISK KRIZNEGA CENTRA ZA MLADE	44
2.5 OBISKI VZGOJNIH ZAVODOV	47
2.6 OBISKI PSIHIATRIČNIH BOLNIŠNIC	51
2.7 OBISKI ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	53
2.8 OBISKI POLICIJSKIH POSTAJ	61
2.9 OBISK CENTRA ZA TUJCE OZIROMA DELNO SPREMLJANJE PRISILNIH VRAČANJ TUJCEV IZ DRŽAVE	71
2.10 OBISK VOJAŠKE POLICIJE	75
3. PRILOGE	79
3.1 OBISKI DPM V LETU 2020	80
3.2 DRUGE DEJAVNOSTI DPM V LETU 2020	86
3.3 DRUGE PRILOGE	94
3.3.1 Konvencija OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju	94
3.3.2 Zakon o ratifikaciji Opcijskega protokola	94
3.3.3 O DPM v zakonu o varuhu človekovih pravic	94
3.3.4 O DPM v poslovníku Varuha človekovih pravic Republike Slovenije	94
3.3.5 Nasvet Pododbora državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19)	95

Legenda:

pohvale Varuha

opozorila Varuha

1. IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA V LETU 2020

1.1 SPLOŠNO

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (Varuh) v tem dokumentu poroča o izvajanju nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma (DPM) v letu 2020 po **Opcijskem protokolu h Konvenciji proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja** (Opcijski protokol), ki ga je Generalna skupščina Organizacije združenih narodov sprejela na 57. zasedanju 18. decembra 2002, za podpisovanje in ratifikacijo pa je na voljo od 4. februarja 2003.¹ **Opcijski protokol vzpostavlja sistem rednih (preventivnih) obiskov neodvisnih mednarodnih in državnih organov na krajih, kjer je ljudem odvzeta prostost,² da bi preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja.**³ Na mednarodni ravni je z Opcijskim protokolom ustanovljen Pododbor za preprečevanje mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja Odbora proti mučenju (SPT), vsaka država pogodbenica tega protokola pa je zavezana, da **na državni ravni ustanovi, določi in vzdržuje organ ali več organov za obiskovanje zaradi preprečevanja mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (DPM).**⁴

Naloga vsakega DPM je, da obiskuje vse kraje odvzema prostosti v državi in preverja ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi se okrepilo njihovo varstvo pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Ob upoštevanju pravnih norm DPM ustreznim organom priporoča, kako naj izboljšajo razmere in ravnanje z osebami ter preprečijo mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega, poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. V tej zvezi lahko poda predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom.⁵

Varuhu so bile leta 2006 z Zakonom o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM) zaupane pomembne dodatne naloge in pooblastila DPM.⁶ Prepričani smo, da sta bila razloga za to poudarjena Varuhova pozornost, ki jo (je) ves čas namenja(l) obravnavi pobud oseb, ki jim je odvzeta

1 Za Slovenijo je Opcijski protokol začel veljati 22. februarja 2007 – glej Uradni list RS, št. 17/07, MP št. 3/07.

2 Kraj odvzema prostosti Opcijski protokol določa v 4. členu.

3 Glej 1. člen Opcijskega protokola.

4 V 17. členu Opcijski protokol določa: »Vsaka država pogodbenica najpozneje leto po začetku veljavnosti tega protokola, njegovi ratifikaciji ali pristopu k njemu vzpostavi, določi ali ustanovi enega ali več neodvisnih državnih preventivnih mehanizmov za preprečevanje mučenja. Mehanizmi, ki so jih vzpostavile decentralizirane enote, se lahko za namene tega protokola določijo za državne preventivne mehanizme, če so v skladu z njegovimi določbami.«

5 Glej 19. člen Opcijskega protokola.

6 Uradni list RS, št. 114/06 – Mednarodne pogodbe, št. 20/06.

prostost, ter njegova preventivna vloga na tem področju z ustaljenim in izoblikovanim načinom delovanja pri obiskovanju krajev, kjer so osebe, ki jim je bila odvzeta prostost. Poleg tega je bila pri tem gotovo pomembna tudi njegova neodvisnost (funkcionalna, osebna in finančna), ki je zagotovljena z ustavo in Zakonom o varuhu človekovih pravic.

Varuh je s tem, ko so mu (bile) zaupane tudi naloge in pooblastila DPM, postal sestavni del splošno veljavnega sistema pod okriljem Organizacije združenih narodov, ki na mednarodni in državni ravni uveljavlja (dodatni) mehanizem za preprečevanje mučenja in drugih oblik grdega ravnanja z ljudmi, ki jim je bila odvzeta prostost. **Ta temelji predvsem na rednih obiskih krajev odvzema prostosti.** Namen teh preventivnih obiskov je preprečiti mučenje ali drugo grdo ravnanje, še preden se zgodi.

Od leta 2015 v okviru Varuha deluje posebna enota DPM, ki ne obravnava individualnih pobud, temveč obiskuje le kraje odvzema prostosti in opravlja druge naloge DPM. Tako smo zagotovili ločitev obeh dejavnosti Varuha, to je preventivne, ki jih opravlja DPM, in odzivne, kar pomeni obravnavanje prejetih pobud. Potrebo po taki ločitvi izrecno poudarja 32. točka Smernic o državnih preventivnih mehanizmih SPT,⁷ sprejetih na dvanajstem zasedanju v Ženevi od 15. do 19. novembra 2010. Ta določa, da kadar organ, pristojen za DPM, poleg nalog v skladu z Opcijskim protokolom opravlja tudi druge naloge, se morajo naloge DPM opravljati v okviru ločene enote ali oddelka, ki ima svoje osebje in ločen proračun. Izvajanje nalog in pooblastil DPM je tako precej bolj organizirano in s tem učinkovitejše. Boljša organiziranost dela omogoča tudi boljšo pripravo na posamezni obisk, njegovo izvedbo in izdelavo poročila o obisku.

Delovanje posebne notranje organizacijske enote Varuha, ki izvaja le naloge in pooblastila DPM, je leta 2017 določil tudi Zakon o dopolnitvah Zakona o varuhu človekovih pravic (ZvarCP-B)⁸ v 50.c členu. Določa tudi, da DPM vodi namestnik varuha, ki ga za določeno obdobje pooblasti varuh.

V enoti DPM so tudi v letu 2020 poleg namestnika varuha in vodje DPM Ivana Šeliha delovali svetovalci varuha: Robert Gačnik, dipl. varstvoslovec, specialist kriminalističnega preiskovanja (odgovoren za obiske zaporov, policijskih postaj, centra za tujce in azilnega doma), mag. Jure Markič, univ. dipl. pravnik (odgovoren za obiske socialnovarstvenih zavodov in psihiatričnih bolnišnic), in Ana Polutnik, univ. dipl. pravnica (odgovorna za obiske vzgojnih zavodov in drugih krajev odvzema prostosti otrok).

⁷ Dosegljivo na <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/NationalPreventiveMechanisms.aspx>.

⁸ Uradni list RS, št. 54/17.

1.2

SODELOVANJE Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI

MOPPM v 5. členu določa, da naloge in pooblastila DPM izvaja Varuh. Ob tem lahko z njim pri opravljanju nadzora na krajih odvzema prostosti in preverjanja ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, sodelujejo tudi nevladne organizacije (NVO), registrirane v Sloveniji, ter organizacije, ki so pridobile status humanitarne organizacije v Sloveniji in se ukvarjajo z varstvom človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, zlasti s področja preprečevanja mučenja in drugih oblik okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja. Varuh te organizacije, ki skupaj z njim opravljajo obiske, izbere na podlagi javnega razpisa. Podrobneje sodelovanje z izbranimi nevladnimi organizacijami uredi s pogodbami.

MOPPM določa še, da morajo osebe iz izbranih organizacij, ki bodo sodelovale pri izvajanju nalog in pooblastil DPM, predhodno pisno izjaviti, da bodo pri opravljanju teh nalog in pooblastil delovale po Varuhovih navodilih in predpisih o varovanju osebnih in tajnih podatkov, enako kakor to velja za varuha, njegove namestnike in Varuhove uslužbenke. MOPPM določa tudi, da sredstva za stroške in nagrade osebam iz organizacij, ki skupaj z Varuhom opravljajo naloge oziroma izvajajo pooblastila DPM, izplača Varuh iz svojih proračunskih postavk po pravilniku, ki ga izda po predhodnem soglasju ministra, pristojnega za finance.⁹

Na podlagi javnega razpisa¹⁰ smo na začetku leta 2019 za sodelovanje za obdobje do 31. decembra 2021 z možnostjo podaljšanja za eno leto izbrali naslednje nevladne organizacije: Novi paradoks (NP), Humanitarno društvo Pravo za VSE (Pravo za VSE), Slovensko Karitas (Karitas), SKUP – skupnost privatnih zavodov (SKUP), Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC (PIC), Mirovni inštitut (MI), Zvezo društev upokojencev Slovenije (ZDUS), Spominčico – Alzheimer Slovenija (Spominčica) in Slovensko fundacijo za UNICEF (UNICEF). Z izjemo Karitas (zaradi njenih kadrovskega težav) smo z vsemi izbranimi nevladnimi organizacijami nadaljevali sodelovanje tudi v letu 2020.

Izbrane NVO naloge in pooblastila pri obiskih opravljajo s svojimi predstavniki, usposobljenimi za posamezna področja nadzora, ki sodelujejo kot člani skupine, ki jo Varuh določi za vsak posamezni obisk posebej. Vsaka skupina, ki opravlja nadzor, je tako sestavljena iz predstavnikov Varuha in izbranih organizacij, pri čemer se upošteva program obiskov, ki ga v ta namen sprejme Varuh v sodelovanju z izbranimi organizacijami, po potrebi pa se upoštevajo tudi druge okoliščine, zaradi katerih bi bil potreben takojšnji obisk.

⁹ Zdaj veljavni pravilnik je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 13/17.

¹⁰ Objavljen je bil v Uradnem listu RS, št. 84/18.

1.3

OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI

Varuh v vlogi DPM obiskuje (ob upoštevanju vsakoletnega programa obiskov) vse kraje odvzema prostosti v Sloveniji in tako preverja ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi se okrepilo njihovo varstvo pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Ob upoštevanju pravnih norm DPM pristojnim organom daje priporočila, da bi izboljšali razmere in ravnanje z osebami ter preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega, poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. V zvezi s tem podaja tudi predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom, tako kot to določa Opcijski protokol.

Kraji odvzema prostosti v Sloveniji so zlasti:

- zavodi za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) z vsemi svojimi oddelki in Prevezgojni dom Radeče,
- vzgojno-izobraževalni zavodi (VZ),
- nekateri socialnovarstveni zavodi (SVZ) – domovi starejših in posebni SVZ, ter centri za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV) in varstveno delovni centri (VDC),
- psihiatrične bolnišnice (PB),
- prostori za policijsko pridržanje oziroma zadržanje na policijskih postajah (PP) in Center za pridržanje Ljubljana,
- Center za tujce v Postojni (CT) in azilni dom v Ljubljani,
- prostori za pridržanje v Slovenski vojski in
- vsi drugi kraji po 4. členu Opcijskega protokola (na primer policijska intervencijska vozila in podobno).

Družinski zakonik (DZ), ki se je začel uporabljati 15. 4. 2019, je prinesel številne novosti tudi na področju varstva koristi otrok. Tako lahko sodišče na podlagi 162. člena DZ za varstvo koristi otroka izda začasno odredbo, s katero odvzame otroka staršem in ga namesti k drugi osebi, v krizni center, rejništvo ali zavod. Če pa je z verjetnostjo izkazana tako huda ogroženost otroka, da je njegove koristi mogoče zavarovati le s takojšnjim odvzemom otroka staršem, lahko to stori tudi center za socialno delo še preden sodišče odloči o predlogu za začasno odredbo (167. člen DZ). **Zato smo na novo med znane kraje odvzema prostosti v smislu 4. člena Opcijskega protokola v letu 2020 dodali še krizne centre za mlade.** Namestitev v krizni center je sistemsko sicer opredeljena kot kratkotrajna namestitev, skladno s tretjim odstavkom 49. člena Zakona o socialnem varstvu (ZSV) pa jo izvaja center za socialno delo. V Sloveniji imamo 9 kriznih centrov za mlade, ki so namenjeni otrokom in mladostnikom od 6. do 18. leta starosti, ter en krizni center za otroke, namenjen samo najmlajšim do 6. leta starosti.

Tudi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) se je strinjalo, da sodijo namestitve v krizni center za mlade, izvedene v skladu z določbami 162. in 167. člena DZ, v okvir drugega odstavka 4. člena Opcijskega protokola. Namestitev otroka ali mladostnika na podlagi izvršljivega pravnega akta (tj. sodne odločbe ali obrazca centra za socialno delo o nujnem odvzemu) namreč pomeni *namestitev osebe v javni ali zasebni zavod, ki ga ta oseba po odredbi sodne, upravne ali katere koli druge oblasti ne sme zapustiti po svoji volji* (4. člen Opcijskega protokola). Z izrekom ukrepa za varstvo koristi otroka v skladu z določbami DZ so starši glede na vsebino ukrepa omejeni v izvrševanju starševske skrbi in otroka oziroma mladostnika v času trajanja ukrepa ne morejo samovoljno prevzeti, navedeno pa pomeni tudi, da v času trajanja ukrepa otrok oziroma mladostnik samovoljno ne more zapustiti institucije (krizni center, zavod, rejniška družina), kamor je nameščen z izvršljivim pravnim aktom (sodna odločba, obrazec o nujnem odvzemu). Hkrati nas je MDDSZ seznanilo, da krizni centri za mlade izvajajo krizno namestitev tudi v primeru, ko se otrok ali mladostnik v krizni center zateče sam (ne gre za namestitev na podlagi sprejetega ukrepa), pri kateri mora biti nesporno, da razume pomen postopkov za zaščito svojih koristi, pomen svojega mnenja v teh postopkih in posledice odločitev, ki jih sprejemajo pristojni organi za njegovo zaščito, in glede na stopnjo njegovega psihosocialnega razvoja lahko sodeluje kot upravičenec v socialnovarstvenih storitvah. Takšne namestitve po mnenju MDDSZ ne sodijo v okvir 4. člena Opcijskega protokola, s čimer se strinja tudi DPM.

1.3.1 Obiski v letu 2020

Leta 2020 smo obiskali 51 krajev odvzema prostosti in opravili tudi dva spremljanja vračanja tujcev (skupaj 53), in sicer smo kot kraje odvzema prostosti obiskali osemnajst PP, deset SVZ (domov starejših), sedem različnih lokacij VZ, pet ZPKZ, pet posebnih SVZ, tri PB, prostore za pridržanje v vojaški policiji, krizni center za mlade in varstveni delovni center (VDC). Vsi obiski (razen dveh spremljanj vračanj tujcev zaradi same narave teh aktivnosti) so bili **opravljeni brez predhodne najave**. Osem obiskov je bilo kontrolnih (ob katerih smo zlasti preverjali uresničitev priporočil DPM s preteklih obiskov) in pet tematskih (ob teh obiskih smo bili osredotočeni na določeno, vnaprej izbrano temo).

V primerjavi z letom 2019 in leti pred tem smo opravili nekoliko manj obiskov. Glavni razlog za to je bila epidemija nalezljive bolezni covid-19 in sledenje sprejetim ukrepom za preprečevanje širjenja te bolezni. To je za delovanje Varuha v vlogi DPM prineslo svojevrstne izzive in potrebo po prilagoditvi njegovih aktivnosti, ko gre za obravnavo varstva oseb, ki jim je odvzeta prostost. Predvsem smo izhajali iz načela »ne škoduj - do not harm«, saj smo v negotovih razmerah želeli najprej poskrbeti za vse preventivne ukrepe tako za člane DPM kakor tudi v razmerju do oseb in osebja zaprtih institucij. Kot vsi ostali, smo se tudi mi spomladi leta 2020 soočali s povsem praktičnimi težavami, kot je pomanjkanje zaščitne opreme (zaščitnih mask in ostale zaščitne opreme), nato pa smo naše aktivnosti prilagajali situacijam v ustanovah, ki jih sicer obiskuje-

mo v vlogi DPM. Pri tem smo upoštevali tudi Nasvet SPT državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19).¹¹

Kljub zmanjšanemu številu obiskov zaprtih ustanov smo še posebej budno spremljali (v okviru obravnave t. i. širših vprašanj¹²) sprejete ukrepe za preprečevanje širjenja koronavirusne bolezni, saj so osebe z odvzeto prostostjo še posebej ranljive in nemočne. Omejevalni ukrepi so se namreč pogosto spreminjali in odpirali tudi mnoga vprašanja. Zaradi boljšega pretoka informacij smo se odločili, da na spletni strani Varuha odpremo posebno podstran, kjer smo objavljali informacije o sprejetih ukrepih za zajezitev in obvladovanje epidemije koronavirusa (SARS-CoV-2) v naši državi ter aktih, s katerimi so bili sprejeti, pa tudi naša stališča in sporočila za javnost, sporočila mednarodnih organizacij in druge koristne informacije. Varuh je tako javno opozoril, da se mora k preprečevanju širjenja epidemije pristopiti na način, ki spoštuje človekove pravice in svoboščine. Če odgovorni v državi pripravljajo ukrepe, ki bi lahko restriktivno posegli v temeljne pravice, od njih pričakujemo, da nujnost posegov dobro utemeljijo in javnost ne seznanijo le, da so se odločili za nek ukrep, temveč podajo tudi podrobnejšo razlago, zakaj naj bi bilo nujno (vsekakor pa zgolj začasno) omejiti osnovne gradnike demokratične države. Posebej smo opozorili tudi na nedopustno stigmatizacijo zaradi zdravstvenih okoliščin.

Zaradi obvladovanja virusne okužbe in preprečevanja nalezljive bolezni covid-19 je bilo potrebno sprejeti številne ukrepe tudi zaradi varovanja zdravja in varnosti oseb z odvzeto prostostjo. Opozorili pa smo, da je treba k temu pristopiti na način, ki spoštuje človekove pravice in temeljne svoboščine, saj gre za posebej ranljivo skupino. Vsako omejevanje njihovih pravic mora biti posebej skrbno pretehtano, sorazmerno, zakonito in seveda časovno omejeno ter redno preverjeno. Spodbudno sicer je, da so bili ob omejevalnih ukrepih za zajezitev in obvladovanje koronavirusne bolezni v zaprtih institucijah (kot je npr. prepoved sprejemanja zunanjih obiskov) sprejeti tudi ukrepi za ublažitev stisk zaprtih oseb (kot so več možnosti za telefoniranje, omogočanje videoklicev, omogočanje prekinitvev prestajanja kazni zapora za obsojence in drugi). Sprejetih pa je bilo tudi nekaj odločitev, ki niso imele povsem jasne zakonske podlage (npr. prepoved izhodov iz domov starejših, prepoved sprejemanja obiskov v zaporih) oziroma so te odločitve problematične zaradi drugih vidikov.

Nekatere te naše ugotovitve in priporočila predstavljamo v nadaljevanju, pa tudi v osnovnem poročilu Varuha za leto 2020.¹³ Podrobnejši podatki o obiskih v letu 2020 so prikazani v naslednji preglednici.

11 Advice of the Subcommittee to States parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic - CAT/OP/10; v slovenskem prevodu v prilogi.

12 Podrobneje smo na primer obravnavali situacije v domovih za starejše, zavodih za prestajanje kazni zapora, vzgojnih zavodih in bivalni enoti VDC.

13 Izvajanje nalog državnega preventivnega mehanizma v času razglašene epidemije je namestnik Ivan Šelih, vodja DPM, predstavil tudi v članku, objavljenem v Pravni praksi, številka 17-18, 6. 5. 2020.

Splošni podatki o obiskih 2020:

	POLICIJSKE POSTAJE	VOJAŠKA POLICIJA	ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	CENTER ZA TUJCE - SPREMLJANJE PRISILNIH ODSTRANITEV	PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	DOMOVI STAREJŠIH	VZGOJNI ZAVODI	KRIZNI CENTRI ZA MLADE	VDC	SKUPAJ
ŠTEVILO OBISKOV	18	1	5	2	3	5	10	7	1	1	53
ŠTEVILO ENODNEVNIH	18	1	4	2	3	5	10	7		1	51
ŠTEVILO DVODNEVNIH			1						1		2
NAJAVLJENI OBISKI				2							2
NENAJAVLJENI OBISKI	18	1	5		3	5	10	7	1	1	51
REDNI OBISK	18	1	5			1	2	7	1		35
KONTROLNI OBISK					3		5				8
TEMATSKI OBISK						4	1				5
IZREDNI OBISK							2			1	3
DOPOLDAN	18	1	5	2	3	4	10		1		44
POPOLDAN						1		7		1	9

V izvajanje nalog in pooblastil DPM Varuh vključuje strokovnjake s čim širšimi priporočenimi posebnimi znanji. Ker izbrane NVO ne morejo zagotoviti nekaterih drugih ustreznih strokovnjakov, prav tako pa tudi Varuh med svojimi zaposlenimi nima osebe z znanjem s področja zdravstvenega varstva, smo morali nekatere manjkajoče strokovnjake izbrati med zunanjimi osebami. Na podlagi javne objave obvestila o zbiranju ponudb za uvrstitev na seznam zdravnikov izvedencev, ki bodo Varuhu strokovno pomagali ugotoviti, razjasniti ali presoditi dejstva, ki bi kazala na primere mučenja in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja, oziroma ga podpreti pri njegovih obiskih krajev, kjer je osebam odvzeta prostost, s potrebnim strokovnim znanjem, ki ga Varuh nima, smo izbrali dva zdravnika izvedenca. **Leta 2020 smo tako nadaljevali sodelovanje z izr. prof. dr. Petrom Pregljem, dr. med., spec. psih., in doc. dr. Milanom Popovičem, dr. med., spec. splošne kirurgije.** Posamezni izvedenec, ki ga Varuh izbere s seznama glede na vrsto in kraj posameznega obiska, naloge opravlja po odredbi in navodilih Varuha v sodelovanju z njegovimi strokovnimi sodelavci tako, da sodeluje pri načrtovanem obisku in pisno odgovarja na Varuhova vprašanja v vlogi DPM ter poda svoje ugotovitve zlasti o ustreznosti zdravstvenega varstva in ravnanja z osebami, ki jim je odvzeta prostost.

DPM o vsakem obisku pripravi izčrpno (končno) poročilo o ugotovitvah glede

obiskane ustanove. To poročilo vsebuje tudi predloge ter priporočila za odpravo ugotovljenih nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti in izboljšanje stanja, vključno z ukrepi za zmanjšanje možnosti nepravilnega ravnanja v prihodnje. Pri pripravi poročila o opravljenem obisku sodelujejo Varuhovi predstavniki in predstavniki izbranih NVO. Vsak sodelujoči pri obisku, torej tudi predstavniki NVO, mora namreč pripraviti kratko poročilo o lastnih ugotovitvah z obiska skupaj s predlogi, ki so del poročila o opravljenem nadzoru. Poročilo se pošlje pristojnemu organu, tj. nadrejenemu organu obiskane ustanove, s predlogom, da se ta v postavljenem roku opredeli do navedb ali priporočil v poročilu in to sporoči Varuhu. S poročilom se seznanijo obiskana ustanova, v nekaterih primerih (ko gre za obiske socialnovarstvenih ustanov, psihiatričnih bolnišnic in vzgojnih zavodov) se izdelata tudi predhodno poročilo. Za izdelavo končnega poročila o obisku je praviloma pristojen predstavnik Varuha, lahko pa tudi predstavnik izbrane NVO.

Sodelovanje predstavnikov izbranih NVO pri obiskih in končnih poročilih v letu 2020 prikazuje spodnja preglednica:

	POLICIJSKE POSTAJE	VOJAŠKA POLICIJA	ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	DOMOVI STAREJŠIH	VZGOJNI ZAVODI	KRIZNI CENTRI ZA MLADE	VDC	SKUPAJ
PRAVO ZA VSE	1		1		1	2				5
KONČNO POROČILO	1				1	2				4
PIC	3	1	1							5
KONČNO POROČILO	3	1	1							5
MIROVNI INŠTITUT	2									2
KONČNO POROČILO	2									2
NOVI PARADOKS						2				2
SKUP	1		2	2			3			8
KONČNO POROČILO	1		1							2
UNICEF			1				4			5
SPOMINČICA					3	2				5

1.4

URESNIČEVANJE PRIPOROČIL DPM

Uresničevanje priporočil DPM je zaveza države pogodbenice Opcijskega protokola. Po 22. členu Opcijskega protokola morajo namreč pristojni organi države pogodbenice obravnavati priporočila DPM in z njim vzpostaviti dialog o mogočih ukrepih za izvedbo priporočil. **Vsa priporočila in odzive pristojnih nanje z obiskov DPM v letu 2020 objavljamo v posebnih preglednicah po obiskanih institucijah na spletišču Varuha.**¹⁴ Po zgledu in dobrih izkušnjah nekaterih državnih preventivnih mehanizmov, zlasti avstrijskega, smo se leta 2018 odločili, da za pregled izdanih priporočil DPM vzpostavimo posebne preglednice. Pri njihovi pripravi smo upoštevali tudi lastne izkušnje in potrebe. Najprej smo določili ključne besede, ki jih bomo uporabljali za oznako posameznega priporočila. Določili smo dvanajst oznak: **(1) splošno, (2) bivalne razmere, (3) obravnava, oblike dela, (4) zdravstvena oskrba, (5) aktivnosti, (6) osebe, (7) stiki z zunanjim svetom, (8) prehrana, (9) obravnava nezaželenega vedenja, kršitev pravil bivanja, (10) evidenca, dokumentacija, (10) pravno varstvo, pritožbene poti, (11) premestitev, odpust, (12) drugo.** Nato smo oblikovali različne rubrike v preglednici, tako da je za vsako priporočilo takoj jasno, na katerem obisku smo ga podali in v zvezi s katerim krajem odvzema prostosti, na kateri lokaciji, za kakšno vrsto obiska je šlo, katera nevladna organizacija je sodelovala in ali je pri obisku sodeloval tudi izvedenec. V preglednici so navedeni celotno priporočilo, kratko pojasnilo priporočila, če je to potrebno, vrsta priporočila (**sistemsko, splošno ali individualno**), prej omenjena ključna beseda, odziv na priporočilo in komentar odziva, če je potreben, ugotovitve s kontrolnega obiska in odziv na te ugotovitve. V preglednico vnašamo tudi dobre prakse in pohvale, ki smo jih podali pri svojem delu. Na podlagi prejetih odzivov (obiskane institucije oziroma nadrejenega organa) na priporočila ugotovimo, ali je obiskana ustanova ali/in nadrejeno ministrstvo priporočilo DPM sprejela/o in izvedla/o, ali ga ni sprejela/o. Uresničitev priporočil redno preverjamo ob naslednjih obiskih v posameznih ustanovah in po potrebi tudi s kontrolnimi obiski.¹⁵

¹⁴ Glej: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/drzavni-preventivni-mehanizem>.

¹⁵ Preglednice priporočil na naših spletnih straneh se sproti posodabljaajo, statistični podatki preglednic, ki jih objavljamo v tem poročilu, pa zajemajo stanje na dan 15. 1. 2021.

1.4.1 Statistični pregled priporočil DPM v letu 2020

Priporočila glede na vrsto

	POSAMIČNO	SISTEMSKO	SPLOŠNO	SKUPAJ
CENTER ZA TUJCE	2		2	4
DOMOVI ZA STAREJŠE		4	48	52
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE			6	6
POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI		4	19	23
VARSTVENO DELOVNI CENTRI		2	2	4
VZGOJNI ZAVODI		5	12	17
KRIZNI CENTRI ZA MLADE		3	4	7
ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	85		22	107
POLICIJSKE POSTAJE	80	1	19	100
VOJAŠKA POLICIJA	9			9
SKUPAJ	176	19	134	329

Prporočila glede na ključne besede

	AKTIVNOSTI	BIVALNI POGOJI	DRUGO	EVIDENCA, DOKUMENTACIJA	OBRAVNAVA NEŽELENEGA VEDENJA	OBRAVNAVA, OBLIKE DELA	OSEBJE	PRAVNO VARSTVO, PRITOŽBENE POTI	PREHRANA	PREMESTITEV, ODPUST	SPLOŠNO	STIKI Z ZUNANJIM SVETOM	ZDRAVSTVENA OSKRBA	SKUPAJ
CENTER ZA TUJCE				2		1							1	4
DOMOVI ZA STAREJŠE	3	17		2	3	22					3	1	1	52
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	1	2			1	1			1					6
POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	5	4				3		7			1		3	23
VARSTVENO DELOVNI CENTRI		1						3						4
VZGOJNI ZAVODI		5	2	1	7						2			17
KRIZNI CENTRI ZA MLADE		1	3	1		1	1							7
ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	13	40	2	1	1	12	18		4		3	7	6	107
POLICIJSKE POSTAJE		21	1	47		10	5	13			2	1		100
VOJAŠKA POLICIJA		1		5			2	1						9
SKUPAJ	22	92	8	59	12	50	26	24	5		11	9	11	329

Priporočila glede na odziv

	NESPREJETO	NI ODZIVA	SPREJETO NEREALIZIRANO	SPREJETO REALIZIRANO	ČAKAMO ODGOVOR	SKUPAJ
CENTER ZA TUJCE				4		4
DOMOVI ZA STAREJŠE	3	1	23	24	1 ¹⁶	52
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE			1	5		6
POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI			10	13		23
VARSTVENO DELOVNI CENTRI					4 ¹⁷	4
VZGOJNI ZAVODI			5	10	2 ¹⁸	17
KRIZNI CENTRI ZA MLADE			3	4		7
ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	7	1	65	34		107
POLICIJSKE POSTAJE	5		18	60	17 ¹⁹	100
VOJAŠKA POLICIJA				9		9
SKUPAJ	15	2	125	163	24	329

16 V času priprave tega zapisa smo še čakali na odziv MDDSZ na priporočilo iz obiska DSO Ilirska Bistrica.

17 V času priprave tega zapisa smo še čakali na odziv VDC Kranj, Bivalne enote Škofja Loka na priporočila iz obiska.

18 V času priprave tega zapisa smo še čakali odziv MIZŠ na priporočila iz obiska VZ Kranj.

19 V času priprave tega zapisa smo še čakali na odziv MNZ na priporočila iz obiskov PP Kozina in PP Sežana.

1.5

MEDNARODNE IN DRUGE DEJAVNOSTI DPM

Poleg obiskov krajev odvzema prostosti DPM opravlja tudi številne druge naloge oziroma dejavnosti. Med te spada **priprava predlogov in pripomb k veljavnim ali predlaganim zakonom**. V letu 2020 smo s pripombami sodelovali pri pripravi **novela Kazenskega zakonika (KZ-1), novega zakona o duševnem zdravju (ZDZdr-1) in pri pripravi novega zakona o preprečevanju nalezljivih bolezni (ZNB-1)**. Pri slednjem pričakujemo, da bo odpravil vse pomanjkljivosti dosedanje zakonske ureditve, še posebej pri urejanju izolacije in karantene. S pripombami smo sodelovali tudi v postopku priprave predloga **Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-O)**. S to novelo zakona se implementira tudi Direktiva (EU) 2016/800 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. maja 2016 o procesnih jamstvih za otroke, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskem postopku (Direktiva (EU) 2016/800), ki določa minimalna procesna jamstva. Po prvotnih načrtih naj bi se ta direktiva v pravni red Republike Slovenije prenesla z zakonom, ki bo obravnaval mladoletne storilce kaznivih dejanj. Zato tudi na tem mestu znova opozarjamo, da je že čas, da vendarle (kmalu) pride do uveljavitve kazenskega zakona za mladoletnika, ki ga je ob svoji uveljavitvi napovedal že KZ-1, pa tudi rok za prenos direktive v notranji pravni red se je iztekel že 11. 6. 2019. Pri predlaganih zakonskih rešitvah, ki imajo namen urediti procesni položaj mladoletnikov v skladu z zahtevami direktive, smo se sklicevali tudi na pripombe, ki jih je pripravil Mirovni inštitut, ki sicer z Varuhom sodeluje pri izvajanju nalog in pooblastil DPM. Posebej smo podprli **spremembe in dopolnitve v noveli ZKP-O (18. člen), ki rešujejo težave z zaslišanjem prič tujcev**, ki so nezakonito prešli državno mejo, tako da se upošteva tudi tek vzporednega prekrškovnega postopka (v katerem jim je odvzeta prostost) in da se posledično zagotavlja, da bodo te osebe dejansko zaslišane pred preiskovalnim sodnikom kot priče v predkazenskem postopku (149. člen ZKP).²⁰

Nadalje smo sodelovali tudi v **strokovni razpravi**, ki jo je spodbudilo Ministrstvo za pravosodje, o morebiti **potrebni določitvi ustreznjšega daljšega trajanja obravnavanega varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zavodu in ukrepa obveznega zdravljenja na prostosti**, tudi v luči bodoče potrebne ureditve dolgotrajne oskrbe neozdravljivih oseb s psihiatričnimi težavami. Pri iskanju odgovorov na zastavljena vprašanja se nam kot ključno zdi tudi sodelovanje medicinske stroke. Varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja (tudi, če se ta izvršuje na prostosti) je namreč predvsem kurativni ukrep, katerega bistvena vsebina je v medicinskem obravnavanju storilca. Njegov namen je, da se odpravi storilčevo nevarnost, da

²⁰ Več o tem v poglavju Obiski policijskih postaj.

bi zaradi svojega zdravstvenega stanja še ponovil kaznivo dejanje. Zato menimo, da mora biti njegovo trajanje utemeljeno z njegovim namenom, ki je v odpravi storilčeve nevarnosti, da bo ponovil kaznivo dejanje. V našem pravnem sistemu je bil ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu sprva časovno neomejen z utemeljitvijo, da ni mogoče vnaprej določiti, koliko časa bo potrebno zdravljenje in kdaj bo prenehala storilčeva nevarnost, da bo ponovil kaznivo dejanje. Pozneje je bilo trajanje tega varnostnega ukrepa za neprištevnega storilca kaznivega dejanja omejeno na 10 let in nato na sedanjih 5 let s sklicevanjem na dosežene premike v načinu in dobi psihiatričnega zdravljenja, ki naj bi bila zaradi novih zdravil oziroma zaradi novih metod bistveno krajša, pri čemer se je kot bolj pomembna poudarjala periodična kontrola kot pa končna časovna omejitev. Skrajšanje najdaljšega trajanja tega ukrepa iz desetih na pet let je bilo utemeljeno tudi na ugotovitvi, da je skrajšan tudi čas za oceno, da v posameznih primerih, glede na stanje medicinske znanosti, ozdravljenja ni pričakovati. Če do preteka te dobe ne pride do odprave bolezni ali izboljšanja, ki omogoča zaradi socialnih stikov in delovne rehabilitacije načeloma uspešnejše zdravljenje na prostosti, pa je lahko v nadaljevanju izrečen ustrezen ukrep po zakonu, ki ureja duševno zdravje.

Morebitno spreminjanje trajanja obeh ukrepov mora biti zato po našem mnenju utemeljeno s stališči psihiatrične stroke, še bolj pa je pri tem odločilno kako je (tudi dejansko) poskrbljeno za specializirano nadaljnjo obravnavo oseb (če je ta še potrebna), pri katerih je najdaljše možno trajanje ukrepa (če bo ta sploh časovno omejen) poteklo. Prav na tem področju pa ugotavljamo veliko težav, zato je seveda nujno, da to področje država uredi skladno z zahtevami 5. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah in pri tem ne spregleda tudi pozitivne obveznosti po 2. in 3. členu te konvencije glede varovanja javnosti pred nevarnimi posamezniki.

Oba ukrepa pomenita poseg v ustavno zagotovljeno pravico do osebne svobode in prostovoljnega zdravljenja. Z zakonsko predpisanim nadzorom se zato mora preprečevati, da bi se pod videzom zdravstvenih ukrepov uporabljala sankcija represivne narave. Kot kaže sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice glede uporabe 5. člena EKČP, mora biti tudi v teh primerih zagotovljeno sodno varstvo pred arbitrarnostjo in nesorazmernostjo, sam časovni interval za periodično odločanje sodišča, ali je ukrep še potreben, pa je po našem mnenju odvisen tudi od njegovega (najdaljšega) možnega trajanja in cilja, ki ga zasleduje, pa tudi od tega, ali gre za periodično odločanje sodišča po uradni dolžnosti, ali pa ima možnost (in če, kako pogosto) sprožiti to odločanje tudi kdo drug (npr. oseba sama).

S pripombami smo sodelovali tudi v postopku **priprave predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o državnem tožilstvu (ZDT-1E)**. Pozdravili smo ureditev statusa policistov Posebnega oddelka, vključno s predvideno rešitvijo, da bodo v Posebni oddelek policisti premeščeni trajno. Menimo, da bodo predlagane spremembe in dopolnitve obstoječe zakonske ureditve v tem delu doprinesle k neodvisnosti in nepristranskosti odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj iz delokroga policistov Posebnega oddelka. Zlasti pa smo poz-

dravili ureditev postopka pritožbe zoper delo policistov Posebnega oddelka. Na to potrebo je Varuh izrecno opozoril v poročilu za leto 2016 (str. 270–275). Pravilnost pritožbene odločitve je odvisna predvsem od korektno in skrbno izvedenega prehodnega postopka reševanja pritožbe. Po predlogu zakona je bilo predvideno, da bo pritožbena komisija odločitev o utemeljenosti pritožbe sprejela na podlagi ugotovljenih dejstev, okoliščin in dokazov v postopku (prvi odstavek 202.d člena predloga zakona). V tej zvezi smo pogrešali bolj natančno ureditev postopka reševanja pritožbe, saj menimo, da sklicevanje na smiselno uporabo določb zakona, ki ureja splošni upravi postopek (tretji odstavek 202.b člena predloga zakona), ni najboljša rešitev, npr. tudi glede vloge pritožnika (pa tudi policista Posebnega oddelka, zoper katerega je uperjena pritožba) v postopku reševanja pritožbe, vključno z možnostjo njegovega soprispevanja pri zbiranju dokaznega gradiva in ugotavljanja odločilnega dejanskega stanja. Pritožbeni postopek ne more biti namenjen samemu sebi, zato smo pogrešali tudi ureditev ukrepov v primeru utemeljenih pritožb. Te naše pripombe so bile po sporočilu MP tudi upoštevane na način, da se v 202.b členu ZDT-1 dodata nova tretji in četrti odstavek ter v 202.d členu ZDT-1 nov peti odstavek, ki urejajo izpostavljene vsebine. Ta novela zakona sicer do konca leta 2020 še ni bila sprejeta.

Pripravili in izvedli smo tudi predstavitve za tuje delegacije oziroma domače obiskovalce (leta 2020 je Varuh gostil predstavnike ombudsmanov iz Bosne in Hercegovine in Madžarske ter bil v gosteh pri ombudsmanki Hrvaške), **pripravljali smo odgovore na vprašanja raznih mrež oziroma drugih DPM in organov, se udeležili različnih izobraževanj, usposabljanj in drugih srečanj, kjer smo predstavljali svoje delo** (nekatere od teh aktivnosti so razvidne tudi iz pregleda drugih dejavnosti DPM v letu 2020, ki je v prilogi tega poročila).

V letu 2020 smo (v juliju in novembru) znova **sodelovali pri izvajanju programa usposabljanja za novo sprejete pravosodne policiste** tako, da je namestnik varuha Ivan Šelih pravosodnim policistom predstavil Varuhovo delo, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., pa delo DPM.

V okviru izdelave usmeritev in obveznih navodil za pripravo načrta dela Policije in načrtovanje nadzora nad Policijo **smo se tudi v obravnavanem letu (kakor je to običajno) sestali z Direktoratom za policijo in druge varnostne naloge Ministrstva za notranje zadeve.**

Prav tako smo bili še naprej aktivni v mreži South-East Europe (SEE) NPM Network,²¹ katere namen je vzpostaviti boljše sodelovanje, izmenjavo izkušenj in opravljanje številnih skupnih dejavnosti za učinkovitejše opravljanje nalog in pooblastil DPM za območje jugovzhodne Evrope, ki izhajajo iz Opcijskega protokola. Namestnik varuha Ivan Šelih in član DPM Robert Gačnik, spec., sta se 12. in 13. oktobra 2020 udeležila spletnega srečanja DPM, članov mreže SEE NPM Network na temo krepitve preprečevanja mučenja v jugovzhodni Evropi.

²¹ Glej <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/south-east-europe-npm-network/>.

Delavnico je organiziral DPM Hrvaške v vlogi predsedujočega mreži, ob podpori Sveta Evrope, Združenja za preprečevanje mučenja (APT) iz Ženeve in Ludwig Boltzmann Instituta. Dogodek je bil namenjen podrobni izmenjavi izzivov in dobrih praks DPM-jev pri spremljanju uresničevanja pravic pridržanih oseb v prvih urah policijskega pridržanja. Vsaka oseba ima namreč ob pridržanju pravico do odvetnika, pravico, da o prijetju obvesti svoje bližnje oziroma tretjo osebo in pravico do zdravniške pomoči. Prav od uresničevanja teh temeljnih jamstev že od samega začetka policijskega pridržanja in seveda primerne seznanitve s temi pravicami je odvisna tudi učinkovitost preprečevanja mučenja, saj so takrat velika tveganja za slaba ravnanja s pridržano osebo. Namestnik varuha Ivan Šelih in člani DPM mag. Jure Markič, Ana Polutnik in Robert Gačnik, spec., so se v decembru 2020 udeležili tudi drugega srečanja mreže DPM jugovzhodne Evrope (SEE NPM Network) v organizaciji hrvaškega DPM na temo spremljanja izvajanja priporočil DPM (zlasti vidika uresničevanja pravic pridržanih oseb v času policijskega pridržanja) in dela v posebnih situacijah, kot so pandemije in drugi izzivi opravljanja mandata DPM. V okviru vodenja zdravstvene sekcije mreže SEE NPM Network je tudi DPM Srbije 22. 12. 2020 organiziral spletno srečanje članov mreže na temo obravnave zaprtih oseb, odvisnih od psihoaktivnih snovi v zavodih za prestajanje kazni zapora (ZPKZ). Srečanje je bilo namenjeno izmenjavi izkušenj in krepitvi sposobnosti DPM-jev pri spremljanju zdravljenja oziroma obravnave oseb, zasvojenih s psihoaktivnimi snovmi, kot posebej ranljive kategorije oseb, ki jim je odvzeta prostost. Ugotovitve iz opravljenih tematskih obiskov je predstavil DPM Srbije in drugi predstavniki zaporskega sistema Srbije, o situaciji v Sloveniji pa je spregovoril tudi namestnik Ivan Šelih in podrobneje član DPM Slovenije Robert Gačnik, spec., tudi glede ureditve oziroma zagotavljanja zdravstvene oskrbe v ZPKZ iz javne zdravstvene mreže kot primera dobre prakse.

1.6 FINANCE

Zakon o varuhu človekovih pravic v drugem odstavku 5. člena določa, da višino sredstev za delo Varuha določi Državni zbor v državnem proračunu. V okviru lastnega proračuna Varuha pa so predvidena ločena sredstva za delo DPM pri podprogramu »Izvajanje nalog in pooblastil DPM«.

Za izplačilo plač in drugih izdatkov zaposlenih smo leta 2020 porabili 127.075 EUR. Od tega so plače in dodatki znašali 103.539 EUR, regres za letni dopust 2.351 EUR, povračila in nadomestila 3.167 EUR, sredstva za nadurno delo 127 EUR, drugi izdatki zaposlenim 82 EUR, prispevki delodajalcev za socialno varnost 16.699 EUR, za premije kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja na podlagi Zakona o dodatnem pokojninskem zavarovanju javnih uslužbencev pa smo porabili 1.119 EUR. **Za materialne stroške v sklopu Opcijskega protokola smo leta 2020 porabili 39.868 EUR.** Od tega za pisarniški in splošni material in storitve 11.147 EUR, za komunikacijske storitve 165 EUR, za izdatke za službena potovanja 677 EUR, za druge operativne odhodke 944 EUR ter za poslovne najemnine 26.935 EUR. **Iz sredstev, namenjenih sodelovanju z nevladnimi organizacijami, smo leta 2020 porabili 5.479 EUR,** od tega za druge operativne odhodke 2.378 EUR, za tekoče transferje neprofitnim organizacijam in ustanovam pa 3.101 EUR.

FINANCE DPM 2020			
	Dodeljena sredstva (SP) v EUR	Veljavni proračun (VP) v EUR	Porabljena sredstva v EUR
Izvajanje nalog in pooblastil DPM	196.500	180.668	172.422
Plače	135.000	135.000	127.075
Materialni stroški*	50.000	39.971	39.868
Sodelovanje z nevladnimi organizacijami	11.500	5.697	5.479

1.7

SKLEP

Spodbudno je, da med obiski v letu 2020 DPM ni ugotovil primerov mučenja. S priporočili za izboljšanje stanja pa je DPM znova opozarjal na primere, ki lahko pomenijo nečloveško ali poniževalno (slabo) ravnanje s posamezniki, ki jim je odvzeta prostost. Poleg najpomembnejšega preventivnega učinka obiskov, katerih namen je preprečiti mučenje ali drugo slabo ravnanje, še preden se zgodi, ugotavljamo, da **so se v številnih obiskanih ustanovah tudi v letu 2020 prav zaradi priporočil DPM izboljšale bivalne razmere in ravnanje z osebami, ki jim je odvzeta prostost.** Tudi z odzivi pristojnih organov (zlasti obiskanih ustanov) na naše ugotovitve in priporočila za izboljšanje stanja smo večinoma zadovoljni, saj se nanje redno odzivajo in kažejo pripravljenost za sodelovanje. Poudarjamo pa, da je za izboljšanje položaja oseb, ki jim je na tak ali drugačen način odvzeta prostost, potrebno še boljše in poglobljeno sodelovanje pristojnih ministrstev, zlasti na področjih, kjer so potrebne sistemske spremembe.

Iz **obiskov domov za starejše** izpostavljamo, da je bilo **sprejeto in uresničeno priporočilo**, s katerim smo MDDSZ in MZ priporočili, da izdelata jasne protokole ravnanja v primeru nevarnosti za okužbo v konkretnem domu starejših in v njih predvidita ukrepe, ki bodo sorazmerni z nevarnostjo za vnos okužbe prav v ta dom (in se torej ukrepi, predvsem ko gre za omejevanje osnovnih pravic posameznika, ne sprejemajo pavšalno za vse domove v Republiki Sloveniji). **Sprejeto, toda še ne v celoti uresničeno je bilo ravno tako priporočilo**, naslovljeno na MDDSZ in MZ, katerima smo priporočili, da v čim krajšem možnem času sprejmeta ustrezne (ustavno skladne) pravne podlage za nujne omejitve osnovnih človekovih pravic, do katerih bi v primeru poslabšanja epidemiološkega položaja v posameznem domu starejših ali drugem socialnovarstvenem zavodu morale priti zaradi preprečevanja širjenja nalezljivih bolezni. Ob obiskih domov starejših smo sicer podobno kot v preteklih letih predvsem ugotovili, **da ostajajo težave s pridobivanjem pravne podlage za zadržanje v domovih, kjer varovanja stanovalcev ne izvajajo s klasičnim zaklepanjem oddelka** (ne glede na vrsto ključavnice). DPM je že v preteklosti večkrat zavzel stališče, da ni pomemben način omejevanja osebne svobode stanovalca, temveč zgolj dejstvo, da do omejitve posameznikove pravice pride. Še vedno smo ugotavljali, da se **postopki za verifikacijo varovanih oddelkov na MDDSZ sicer premikajo, vendar (pre)počasi.** Tudi ob obiskih v letu 2020 smo opažali kadrovsko stisko, ta se je še dodatno zaostрила ob epidemiji covid-19. Posebej naj (znova) omenimo tudi opozorila DPM k potrebi po zmanjševanju večposteljnih sob (ko so v sobah nameščeni štirje ali več stanovalcev) in pa večkrat opažene težave pri delovanju klicnega sistema za klic v sili – če je ta sistem sploh vzpostavljen. **Spodbudno pa je, da smo ob obiskih domov starejših ugotavljali tudi vrsto dobrih praks.**

Ob **tematskih obiskih posebnih SVZ z namenom ugotavljanja prezasedenosti varovanih oddelkov** smo MDDSZ ob potrebni podpori Vlade Republike Slovenije priporočili, da nemudoma poišče ustrezne rešitve za nevzdržni položaj prezasedenosti varovanih oddelkov socialnovarstvenih zavodov. Ob tem smo opozorili, **da ugotovljeno stanje, ki izhaja iz opravljenih obiskov v letu 2020, nedvomno kaže na kršitev pravice posameznikov, nameščenih na varovanih oddelkih**. Še več, nevzdržne razmere na tovrstnih oddelkih, ki trajajo že tako dolgo (deset let in več), lahko nedvomno opredelimo kot **grdo ravnanje s stanovalci**, za katerega pa niso odgovorni zavodi sami, še manj zaposleni na varovanih oddelkih, temveč država, ki ne zagotovi ustreznih pogojev, da do prezasedenosti varovanih oddelkov ne bi (več) prihajalo. Ravno tako smo MDDSZ priporočili iskanje **ustrezne rešitve za nameščanje mladoletnih oseb v varovane oddelke**, saj njihova namestitvev na oddelke, namenjene polnoletnim stanovalcem, ni sprejemljiva. Ob tematskih obiskih posebnih SVZ smo preverjali tudi njihovo stanje v času epidemiološko resnih razmer, ob nevarnosti vnosa in širjenja okužbe s SARS-CoV-2. Glede na ugotovitve smo ob samem obisku (julij 2020) **pregrešali natančna (enotna) navodila pristojnih ministrstev glede postopanja v obiskanih zavodih, predvsem pa ustrezno pravno podlago za sprejete omejevalne ukrepe, vezane na epidemijo SARS-CoV-2 in preprečevanje širjenja omenjenega virusa**. MDDSZ, pa tudi Vladi Republike Slovenije, smo priporočili, da za primer morebitne nove epidemije širjenja virusa SARS-CoV-2 ali druge nevarnosti za okužbo stanovalcev sprejme jasna navodila, ki bodo socialnovarstvenim zavodom določala natančne postopke ravnanja, hkrati pa sprejme ustrezne zakonske podlage za ukrepe, ki jih bodo zavodi morali zaradi preprečevanja vnosa ali širjenja okužbe sprejeti (npr. tudi omejevanje osebne svobode stanovalcev). Ob tem smo opozorili, da morata biti ob sprejemanju pravne podlage temeljno vodilo pripravljavca načeli sorazmernosti in (čim večje možne) zaščite posameznikovih temeljnih pravic, predvsem osebne svobode.

V letu 2020 je DPM **prvič obiskal tudi varstveno delovni center (VDC)** in ob tem **znova opozoril na pomanjkljivo pravno podlago za omejitve obiskov in še posebej izhodov stanovalcev oziroma uporabnikov SVZ**. Po našem prepričanju niti sprejetje 87. člena Zakona o začasnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic COVID-19 ni ustrezna pravna podlaga, če v zavodu (še) ni prišlo do okužbe uporabnika ali zaposlenega. Zato smo MDDSZ priporočili, da zagotovi ustrezno pravno podlago, ki bo ogroženim SVZ omogočila sprejetje ustreznih, sorazmernih ukrepov za zaščito svojih uporabnikov. MDDSZ smo na podlagi opozoril VDC, da je **obstoječi kadrovski normativ zastarel**, kar se je še posebej pokazalo ob pomanjkanju kadra v času epidemije (npr. zaradi zagotavljanja stalno prisotnega zaposlenega v sivi coni), pozvali tudi, da čim prej zagotovi tudi nadaljevanje aktivnosti delovne skupine in posledično prenavo kadrovskih normativov, saj bo le tako možno upoštevati trenutne (aktualne) potrebe posameznega socialnovarstvenega zavoda in njegovih uporabnikov. Za primer ponovnega povečanja okužb z virusom SARS-CoV-2 ali drugih okužb v prihodnosti, tudi ob načrtih za prenavo, smo VDC priporočili, da razmisli o možnosti vzpostavitve sive cone v prostorih, kjer bi vsaka soba imela svoje sanitarije, kopalnica pa bi bila dostopna zgolj potencialno okuženim uporabnikom. Ker

smo ob pregledu namestitev uporabnikov v sivo cono v preteklosti pogrešali pravno podlago za zadržanje v teh prostorih, smo VDC tudi priporočili, da v sivo cono namešča uporabnike zgolj takrat, ko za to obstaja ustrezna pravna podlaga (podobno pa velja tudi za osamitev uporabnikov v tako imenovani rdeči coni), ob tem pa poskrbi za čim hitrejšo diagnostiko morebitne okužbe tako nameščenih uporabnikov. Zavedati se je namreč treba, da izločitev uporabnikov s posebnimi potrebami (z motnjami v duševnem razvoju) iz njihovega običajnega bivalnega okolja in ločenost od drugih uporabnikov pomeni zanje povečan stres in lahko pripelje do različnih negativnih stanj, npr. nemira, agresije, apatičnosti, občutka kaznovanja, posledično pa celo poslabšanja zdravstvenega stanja.

V letu 2020 je DPM **prvič obiskal tudi krizni center za mlade**. Ob obisku smo med drugim ugotovili, da **delovanje kriznih centrov za mlade v predpisih ni podrobneje urejeno**. Spodbuden je **odziv MDDSZ, ki se je zavezalo, da bodo proučili delovanje kriznih centrov za mlade z vidika novih nalog, ki jih nalaga Družinski zakonik (DZ)**, in na osnovi tega oblikovalo predlog koncepta delovanja kriznih centrov za mlade, ki bi bil enoten za vse krizne centre in skladen z veljavno zakonodajo na področju socialnega varstva. MDDSZ smo priporočali tudi, da preveri ustreznost kadrovskih normativov za krizne centre za mlade in jih po potrebi spremeni. Ob obiskih smo tudi ugotovili, da začasne namestitve na podlagi DZ zaradi dolgotrajnosti sodnih postopkov trajajo v praksi praviloma več kot 21 dni. MP in MDDSZ smo zato priporočili, da preučita ureditev po DZ in najdeta ustrezno rešitev, ki bi preprečila, da bi dolgotrajne namestitve otrok oziroma mladostnikov v krizne centre za mlade, ki so posledica poteka sodnih postopkov, posegale v njihov koncept delovanja.

Vzgojni zavodi so bili v času razglašene epidemije edini zavodi s področja vzgoje in izobraževanja, za katere zaradi zaježitve in obvladovanja epidemije covid-19 ni veljala začasna prepoved zbiranja ljudi skladno s sprejetimi odloki vlade o začasni prepovedi zbiranja ljudi v zavodih s področja vzgoje in izobraževanja ter univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih. MIZŠ smo priporočali, da skrbno spremlja stanje v vseh vzgojnih zavodih v Sloveniji, jim pomaga z nasveti glede zaščitnih ukrepov, posredovanjem pri pridobivanju ustreznih prostorov za izolacijo okuženih, pridobivanju potrebne zaščitne opreme, predvsem pa tudi z zagotavljanjem dodatnega kadra, če bi ga posamezni vzgojni zavodi zaradi varstva otrok in mladostnikov ter pomoči zaposlenim, v času razglašene epidemije, potrebovali. MIZŠ in MDDSZ smo tudi predlagali, da z ustreznimi navodili (usmeritvami, protokoli) uredita sodelovanje centrov za socialno delo in vzgojnih zavodov pri sprejemu mladostnika v zavod oziroma kako naj bi postopek sprejema mladostnika v zavod potekal (npr. informativni ogled in razgovor, seznanitev z dokumentacijo o mladostniku ipd.). MIZŠ smo priporočali tudi, da v sodelovanju z drugimi pristojnimi ministrstvi aktivno pristopi k reševanju problematike uživanja psihoaktivnih snovi pri mladostnikih v vzgojnih zavodih.

Ob **obiskih psihiatričnih bolnišnic** smo predvsem preverjali spoštovanje in uresničitev priporočil iz naših prejšnjih obiskov. Ugotovili smo, **da je bilo kar**

nekaj priporočil sicer sprejetih, a v praksi še ne uresničenih, zato smo izrazili pričakovanje, da bodo obiskane bolnišnice v prihodnosti tem priporočilom in njihovi uresničitvi dale še poseben poudarek.

Ob **obiskih ZPKZ** je bilo skupaj podanih sto sedem (107) priporočil, od katerih je bilo petinosemdeset (85) posamičnih in dvaindvajset (22) splošnih. Priporočila so se nanašala na bivalne pogoje (štirideset priporočil), osebje (osemnajst priporočil), možnosti za aktivnosti (trinajst priporočil), obravnavo zaprtih oseb in oblike dela (dvanajst priporočil), stike z zunanjim svetom (sedem priporočil), zdravstveno oskrbo (šest priporočil), prehrano (štiri priporočila), splošno (tri priporočila), drugo (dve priporočili) in po eno priporočilo na evidenco in dokumentacijo ter obravnavo neželenega vedenja. Pri neuresničenih priporočilih je bilo ugotovljeno, da gre predvsem za priporočila, ki za izvedbo oziroma odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti terjajo nekoliko več časa. **Ob tem velja pripomniti, da se vsi zavodi, razen ZPKZ Koper, nahajajo v starih in neustreznih objektih, ki niso primerni za sodobne načine prestajanja kazni zapora.**

Tudi ob obiskih v letu 2020 smo lahko ugotovili, da **PP oziroma MNZ uresničujejo priporočila DPM**. Ob obiskih PP je bilo v letu 2020 sicer podanih sto (100) novih priporočil, od katerih je bilo osemdeset (80) posamičnih, eno sistemsko in devetnajst (19) splošnih. Priporočila so se nanašala na evidenco in dokumentacijo (sedeminštirideset priporočil), bivalne pogoje (enaindvajset priporočil), na pravno varstvo in pritožbene poti (trinajst priporočil), na obravnavo in oblike dela (deset priporočil), na osebje (pet priporočil), splošno (dve priporočili) in po eno priporočilo na stike z zunanjim svetom ter drugo. Spodbudno je, da je bilo veliko priporočil DPM iz obiskov PP sprejetih in tudi že uresničenih oziroma so ostala neuresničena tista, ki za uresničenje ali odpravo ugotovljene pomanjkljivosti zahtevajo več časa (na primer namestitve video nadzornega sistema v prostorih za razgovore in v prostoru za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, in da se PP zagotovi oprema za avdio in video snemanje zaslišanj).

DPM je v letu 2020 prvič (po predhodni najavi) v dveh primerih opravil delno spremljanje prisilnih vračanj tujcev iz države. V obeh primerih, čeprav (le) delnega spremljanja prisilnih odstranitvev tujcev iz države, smo lahko zaključili, da **sta bili prisilni odstranitvi opravljeni profesionalno, zakonito in vljudno ob upoštevanju pravic oseb v policijskem postopku, zlasti pa osebnosti in dostojanstva tujcev.** Ob obeh primerih delnega spremljanja prisilnih odstranitvev tujcev iz države so bila skupaj podana štiri priporočila, od katerih sta bili dve posamični in dve splošni. Priporočila so se nanašala na evidenco in dokumentacijo (dve priporočili), obravnavo in oblike dela (eno priporočilo) in zdravstveno oskrbo (eno priporočilo). **Od skupaj podanih štirih priporočil so bila vsa štiri tudi sprejeta in uresničena.**

DPM je v letu 2020 opravil tudi **nenapovedan obisk vojaške policije (VP)**, ki organizacijsko spada pod Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (MORS), General štab slovenske vojske. Izpostavljamo, da smo se kot DPM ob tokratnem obisku VP **prvič srečali s težavo, da nam ni bil omogočen takojšen**

dostop do prostorov, ki smo jih nameravali obiskati, v tem primeru do prostorov VP. Kljub vsemu nam je bil nato, po daljšem čakanju, vstop do prostorov VP omogočen in smo načrtovani obisk lahko opravili. V poročilu smo zato posebej opozorili, da je bil nastali zaplet ob začetku obiska nedopusten in pomeni tudi oviranje dela DPM oziroma Varuha, ki mora imeti vseskozi neoviran dostop do vseh krajev odvzema prostosti. Priporočili smo, da pristojni poskrbijo, da bodo vsi, ki bi se pri svojem delu lahko srečali z obiskom DPM ali druge mednarodne nadzorne institucije, seznanjeni s postopkom ob obisku. MORS - Generalštab Slovenske vojske je pojasnil, da je bilo priporočilo realizirano in so bili vsi seznanjeni glede možnosti nadzora. Priporočila iz obiska so se predvsem nanašala na uskladitev dokumentacije za izvedbo pridržanj in predvidenih aktivnosti v primeru pridržanj s strani vojaške policije z veljavno zakonodajo oziroma s tovrstnimi obrazci in prakso policije. Pri tem velja omeniti, da vojaška policija že veliko zadnjih let ni pridržala nobene vojaške osebe.

2.

OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI

2.1

OBISKI SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV (DOMOV STAREJŠIH)

Leto 2020 je zaradi epidemije virusa SARS-CoV-2, sprva zgolj nevarnosti in nato v vrsti domov starejših tudi zaradi dejanskega vdora okužb med stanovalce in zaposlene, predstavljalo velik izziv tudi za delo DPM in obiske ustanov s posebej občutljivo populacijo prebivalcev. DPM je kljub temu ob doslednem spoštovanju principa »ne škoduj« (z zaustavitvijo obiskov v epidemiološko najbolj resnih obdobjih, obiskovanjem domov z epidemiološko dobro sliko, predvsem pa z dosledno uporabo vse potrebne varovalne opreme) obiskal 10 domov starejših in s svojimi obiski oziroma priporočili skušal še izboljšati razmere za stanovalce, ki v svoji starosti zaradi bolezni, oslabelosti ali drugih razlogov potrebujejo institucionalno varstvo. Dva domova starejših smo obiskali prvič, šlo je za redne nenapovedane obiske. Ob teh obiskih je DPM podal skupaj 30 priporočil, od katerih sta obiskana domova skupaj uresničila 19 priporočil, 10 priporočil pa je bilo sprejetih, a na uresničitve še čaka. Posebej opozarjamo, da eno priporočilo glede na prejeti odziv ni bilo sprejeto. V petih drugih domovih starejših smo preverili spoštovanje priporočil, ki jih je DPM podal ob svojih obiskih v preteklih letih, šlo je torej za nenapovedane kontrolne obiske. Ob teh smo poleg preverjanja uresnitve priporočil, podanih ob prejšnjem obisku, podali 14 novih priporočil. Od teh so domovi tri že uresničili, devet jih na uresničitve še čaka, dvoje priporočil pa ni bilo sprejetih. DPM je opravil tudi dva nenapovedana izredna obiska domov starejših. Ob teh je podal osem priporočil, od katerih je bilo dvoje že uresničenih, štiri na uresničitve še čakajo, glede dveh priporočil pa odziva v času priprave poročila (še) nismo prejeli.

Ob obiskih domov starejših smo podobno kot v preteklih letih predvsem ugotovili, da ostajajo težave s pridobivanjem pravne podlage za zadržanje v domovih, kjer varovanja stanovalcev ne izvajajo s klasičnim zaklepanjem oddelka (ne glede na vrsto ključavnice). Domovi namreč drugačne oblike varovanja stanovalcev (praviloma gre za varovanje s pomočjo osebja) običajno štejejo kot osebno spremljanje, sledeč Usmeritvam za delo z osebami z demenco v institucionalnem varstvu, ki jih je pripravilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ). Vendar smo ob obiskih tudi v tem letu ugotavljali, da kljub zahtevi usmeritev, da pri tem konceptu varovanja ne prihaja do omejevanja osebne svobode, zaposleni stanovalce, ki želijo dom zapustiti, ustavljajo oziroma vračajo na oddelek. **DPM je že v preteklosti večkrat zavzel stališče, da ni pomemben način omejevanja osebne svobode stanovalca, temveč zgolj dejstvo, da do omejitve posameznikove pravice pride.** Ker domovi, ki varovanje izvajajo na takšen način, običajno ne pridobijo pravne podlage za zadržanje stanovalca, je omejitev osebne svobode

nezakonita, v skrajnem primeru bi takšno ravnanje zaposlenih lahko predstavljalo celo kaznivo dejanje.

Na nedopustno omejevanje osebne svobode smo opozorili tudi ob epidemiji koronavirusa SARS-CoV-2, pri kateri so nekateri domovi starejših poleg sicer redno uporabljene oblike preprečevanja vnosa okužb z omejevanjem oziroma prepovedjo obiskov, brez pravne (zakonske) podlage prepovedali tudi izhode sicer zdravih stanovalcev, ki niti niso bili v stiku z okuženim.

Tako ni bilo podlage za ukrepe, ki jih sicer v primeru epidemije predvideva Zakon o nalezljivih boleznih (izolacija ali karantena). **Pozneje je bila pravna podlaga tudi v posledici naših prizadevanj urejena v 87. členu Zakona o začasnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic COVID-19 ((ZZUOOP) – Uradni list RS, št. 152/2020), vendar zgolj za domove, v katerih je že prišlo do okužbe stanovalcev ali zaposlenih.**

Še vedno smo ugotavljali, da se postopki za verifikacijo varovanih oddelkov na MDDSZ sicer premikajo, vendar (pre)počasi (več o tem v poročilu Varuha za leto 2020). Premajhno število (verificiranih) varovanih oddelkov zato še vedno povzroča težave in tudi prezasedenost posameznih varovanih oddelkov. Žal kljub obljubam MDDSZ v preteklosti še vedno ni videti rešitve tovrstnih težav.

Tudi ob obiskih v letu 2020 smo opažali kadrovsko stisko, ta se je še dodatno zaostrila ob epidemiji covid-19. Večkrat smo tudi opozorili na (pre) majhno število zaposlenih v nočnem času, ko velikokrat na varovanih oddelkih ni neprekinjeno nikogar. Pomanjkanje kadra je nedvomno tudi razlog za zgodnje napotovanje stanovalcev v posteljo v večernem času, kar ima za posledico zbujanje stanovalcev sredi noči in posledično povečano število terapij z uspavali. To smo ugotavljali že ob tematskem obisku domov starejših v letu 2019 in tudi ob obiskih v tem letu opaznega napredka na tem področju nismo mogli ugotoviti.

Posebej naj (znova) omenimo tudi opozorila DPM k potrebi po zmanjševanju večposteljnih sob (ko so v sobah nameščeni štirje ali več stanovalcev) in pa večkrat opažene težave pri delovanju klicnega sistema za klic v sili – če je ta sistem sploh vzpostavljen. Pri delovanju klicnega sistema smo sicer velikokrat prejeli tudi opozorilo zaposlenih, da sistem ne dosega svojega namena, ker osebe z demenco ne razumejo čemu so tipke namenjene. Ravno zaradi tovrstnih opozoril smo v konkretnem primeru priporočili, da se povečan trud in skrb nameni ustreznemu izobraževanju stanovalcev o uporabi tipk oziroma prikazu delovanja sistema stanovalcem in po potrebi tudi njihovim svojcem. Pojasnila in prikaz morajo biti prilagojena stanovalcem z demenco, glede na uspeh podanih pojasnil pa je smiselno s takšnimi aktivnostmi nadaljevati redno tudi v prihodnje in jih po potrebi tudi prilagoditi sposobnosti razumevanja posameznih stanovalcev.

Seveda pa smo z zadovoljstvom **ob svojih obiskih ugotovili tudi vrsto primerov dobrega dela zaposlenih in dobrih praks, ki nedvomno pripomorejo k boljšim bivalnim pogojem za stanovalce**, kar v nadaljevanju tudi posebej izpostavljamo.

Podrobneje o opravljenih obiskih v letu 2020

Kot že navedeno, je DPM v letu 2020 opravil dvojje nenapovedanih rednih obiskov in sicer Doma starejših občanov Tezno Maribor (Dom Tezno) in Centra starejših Gornji Grad. **Ob svojem obisku Doma Tezno je DPM ugotovil vrsto dobrih praks.** Tako smo med drugim pohvalili okrašenost skupnih prostorov v duhu prihajajočega praznika (valentinovo), vključevanje stanovalcev v vsakodnevne aktivnosti. Na stenah oddelka za osebe z demenco se je nahajal pregleden plan tedenskih aktivnosti, pohvalili smo tudi pisano tablo z označitvijo časa, zapisanimi pregovori, raznimi nasveti za svojce in drugimi koristnimi podatki. Nadalje smo pozdravili aktivnosti Doma Tezno v smeri prenove oddelka za osebe z demenco, vključno z zimskim vrtom, kar bo nedvomno pripomoglo k dodatnemu dvigu kakovosti bivanja stanovalcev na tem oddelku. Pohvalili smo tudi neposredno odmerjanje jedi glede na želje stanovalcev na oddelku, saj je na ta način obroke mogoče prilagajati željam in potrebam posameznega stanovalca. Poleg tega smo pozdravili še kontrolirano vključevanje živali v aktivnosti doma, kar ima po našem mnenju lahko blagodejne in terapevtske učinke na osebe z demenco, predvsem pa smo pozdravili primeren odnos osebja do stanovalcev.

DPM je pri svojem obisku Doma Tezno podal 17 priporočil, od katerih jih je **Dom Tezno sprejel in tudi že uresničil osem, enako število jih je ob prejetem odzivu na uresničitev še čakalo, enega priporočila pa ni sprejel.** Tako je Dom Tezno že uresničil priporočila, ki so se nanašala na popravilo poškodovanega stikala, na zagotovitev mila v vseh sanitarnih prostorih, na razporeditev več aktivnosti v popoldanski čas, ob konec tedna ter med dela proste dneve. Dom Tezno je tudi sprejel in uresničil priporočilo, da na oddelku za osebe z demenco namesti nabiralnik za pritožbe in pohvale, razmisli o namestitvi pripomočkov (papir, pisalo) za oddajo pritožb v bližino nabiralnika, nabiralnike v rednih presledkih (največ 14 dni) pregleduje in prejete pritožbe ustrezno evidentira. Ker posebni varovalni ukrepi (PVU) spadajo med najbolj restriktivne omejitve posameznikove osebne svobode, smo z zadovoljstvom sprejeli pojasnilo Doma Tezno, da je uresničil priporočila glede ravnanja v primeru zavrtja invalidskega vozička pri tistih stanovalcih, ki zavore ne morejo samostojno sprostiti, in pri ustrezni dopolnitvi evidenc, ki jih je potrebno izpolnjevati v primeru izvedenega PVU. **Posebej je treba opozoriti, da Dom Tezno ni sprejel priporočila,** da spoštuje zakonske določbe ZDZdr ter odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-294/12-20 z dne 10. 6. 2015, ki zadevajo postopek sprejema stanovalcev na varovani oddelek, bodisi s privolitvijo, bodisi brez privolitve. V svojem odgovoru je predvsem izpostavil stališče, da nima (verificiranega) varovanega oddelka za osebe z demenco, s takšnim pojasnilom pa se nismo mogli strinjati. **Dom Tezno je osem priporočil sicer sprejel, jih pa še ni uresničil.** To so priporočila o dodatni označitvi vrat stanovalcev (s sliko ali predmetom), kar bi olajšalo njihovo orientacijo, o namestitvi postelj, ki bi omogočale dosegljivost tipke za prižiganje luči in tipke klicnega zvonca, ob prenovi oddelka namestitvev omar v sobe stanovalcev. Domu Tezno smo priporočili večji poudarek pri individualizaciji (okrasitvi) posameznih sob, zagotovitev koticov za stike z obiskovalci, zagotovitev ustreznega prehoda na zunanje površine in povabilo zastopnikom

oseb s težavami v duševnem zdravju, da se stanovalcem, svojcem in zaposlenim ustrezno predstavijo. Na uresničitev teh priporočil bomo vsekakor posebej pozorni ob ponovnem obisku.

Ob obisku Centra starejših Gornji Grad smo pohvalili označitev vrat bivalnih sob s fotografijami, zaradi katerih se stanovalci na oddelku lažje orientirajo in prepoznajo svojo sobo, iz podobnega razloga pa tudi označitev miz v jedilnici. Sobe stanovalcev so bile ob obisku DPM lepo okrašene, pa tudi celotni vtis varovanega oddelka je bil zelo prijazen in domač, kar smo pohvalili. Pozdravili smo grafični prikaz posameznih aktivnosti, ki dementnim stanovalcem omogoča, da so seznanjeni s predvideno aktivnostjo in animacijo stanovalcev s strani zaposlenih, ravno tako pa tudi mapo aktivnosti, saj je v njej mogoče videti veliko izdelkov stanovalcev, kot so recimo pobarvanke in rešene naloge. Pohvalili smo realizacijo preko sto prireditev in dogodkov v letu 2019. Še posebej pa smo pohvalili odnos zaposlenih do stanovalcev, ki je bil spoštljiv in dostojen, zaposleni so stanovalce vikali, pred vstopom v sobo pa potrkali. DPM je pri tem obisku podal 13 priporočil za izboljšanje stanja, od katerih je **Center starejših Gornji Grad kar 11 priporočil že uresničil**. To so bila priporočila o namestitvi nekoliko večje oglasne deske in (grafičnem ter opisnem) prikazu aktivnosti tekočega tedna, dodatni okrasitvi hodnikov in skupnih prostorov, preureditvi zunanjih površin na način, da bi stanovalcem omogočale čim več samostojnega gibanja. Ravno tako smo priporočali pozornost, da so po koncu vzdrževalnih del tipke klicnih zvoncev spet aktivne, da so anketni vprašalniki glede zadovoljstva tudi pri stanovalcih takšni, ki omogočajo opisne odgovore, ravno tako pa tudi, da si zaposleni prizadevajo za večjo odzivnost svojcev na anketne vprašalnike. Priporočali smo ustrezno dopolnitev pravnega pouka obrazca – izjave o soglasju za zadržanje na varovanem oddelku, pozornost pri zavrtju invalidskega vozička, saj gre ob nemožnosti stanovalca, da zavoro sam sprost, nameščen pa ima varnostni (trebušni) pas, za PVU. Priporočali smo namestitev nabiralnika za pritožbe, objavo hišnega reda na vidnem mestu in vzpostavitev stika z območnimi zastopniki oseb s težavami v duševnem zdravju, ki bi se morali predstaviti stanovalcem, svojcem in tudi zaposlenim.

Dvoje priporočil na uresničitev še čaka. To sta priporočili, ki se nanašata na pozornost zaposlenih, če bi stanovalec s svojimi dejanji kazal, da želi oddelek zapustiti, in pravočasno obvestilo sodišču glede nameravanega zadržanja stanovalca na varovanem oddelku.

DPM je v letu 2020 opravil pet nenapovedanih kontrolnih obiskov domov starejših. Ob teh obiskih smo, kot že navedeno, podali 14 novih priporočil, od katerih so bila tri priporočila že uresničena, devet priporočil je bilo sprejetih, pa na uresničitev še čaka, dvoje priporočil pa ni bilo sprejetih.

Ob obisku Doma Tisje, Šmartno pri Litiji (Dom Tisje), smo pohvalili ustrezno zagotavljanje varnosti stanovalcev zunaj varovanih oddelkov in (v čim večji meri) uporabo mobilnih inkontinentnih pripomočkov, saj se z njimi v največji možni meri simulira naravno stanje. Ob obisku smo podali troje novih priporočil, **ki pa glede na odziv še niso bila uresničena**. Priporočili smo pozornost pri omejevanju osebne svobode stanovalcev na odprtih (bivalnih) oddelkih (za

takšno omejevanje, če je sploh dopustno, je potrebno pridobiti ustrezno pravno podlago), na spoštovanje 29. člena ZDZdr, ki ureja PVU, v primeru omejitve stanovalca z nameščenim trebušnim pasom na invalidskem vozičku v primeru zavrtja vozička ter pridobitev odločitve sodišča še pred namestitvijo stanovalca na varovani oddelek, ob tem pa tudi pravočasno podajanje predlogov sodišču za podaljšanje zadržanja.

Ob obisku **Doma upokojencev Nova Gorica, Doma Podsabotin (Dom Podsabotin)**, smo podali pet priporočil, od katerih je **obiskana ustanova tri priporočila že sprejela in realizirala**. To so priporočila, ki se nanašajo na ustrezno označitev nabiralnika za pritožbe in njegovo postavitve na način, da bodo pritožbe lahko oddali tudi stanovalci na invalidskih vozičkih, na namestitve hišnega reda, seznama zastopnikov in pritožbenih poti na oglasno desko ter na ustrezno objavo (vseh) tedenskih aktivnosti. **Dvoje priporočil je Dom Podsabotin sicer sprejel, jih pa še ni realiziral**, in sicer, da se na varovani oddelek sprejme stanovalca zgolj z že pridobljeno pravno podlago (soglasje stanovalca ali odločitev sodišča) ter da se poleg uskladitve obrazca za soglasje s tretjim odstavkom 74. člena ZDZdr zaposlene opozori na nujno ravnanje v primeru preklica soglasja.

Ob obisku **Doma dr. Janeza Benedika Radovljica (Dom Radovljica)** smo **posebej pohvalili** ankete, namenjene ugotavljanju zadovoljstva stanovalcev, svojcev in zaposlenih, ravno tako tudi analizo rezultatov teh anket. Slednja je bila podrobna in dobro razdelana ter je po prepričanju DPM lahko dober pokazatelj posameznih pomanjkljivosti na vseh področjih, kjer so se ankete opravljale. Od štirih podanih (novih) priporočil je Dom Radovljica sprejel, pa še ne uresničil dvoje priporočil, ki se nanašata na potrebo po povečanem trudu in skrbi za ustrezno izobraževanje stanovalcev o uporabi tipk za klic v sili oziroma prikaz delovanja sistema njim in po potrebi tudi njihovim svojcem ter na opozorilo domskim zdravnikom (tako splošnemu kot psihiatru) na nujnost, da se pri predpisovanju terapije po potrebi vedno navede njen namen in tudi nujna časovna omejitev. Zaskrbljujoče pa je, da dveh priporočil Dom Radovljica ni sprejel. Gre za priporočilo, ki se nanaša na pogovor z zdravniki glede nujnosti podaje mnenja o namestitvi stanovalca na varovani oddelek že pred samo namestitvijo, pa tudi o pridobitvi mnenja še pred obvestilom sodišču o potrebi po zadržanju. Ob tem smo posebej opozorili, da ZDZdr v primeru socialnovarstvenih domov pozna zgolj zadržanje na podlagi že izdane odločitve sodišča in ne prej. Ravno tako ni bilo sprejeto priporočilo, ki se nanaša na spoštovanje določb ZDZdr ter odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-294/12-20 z dne 10. 6. 2015, ki zadevajo postopek sprejema stanovalcev na varovani oddelek, bodisi s privolitvijo, bodisi brez privolitve.

Ob obisku **Pegazovega doma v Rogaški Slatini (Pegazov dom)** smo podali **dvoje novih priporočil, ki sta bili sicer sprejeti, vendar pa glede na odziv Pegazovega doma še ne realizirani**. To sta priporočila, ki se nanašata na razmislek o zaščiti razstavljenih starinskih predmetov, ki imajo zaradi občutka domačnosti zagotovo poseben pomen tudi za stanovalce, pred dežjem in drugimi negativnimi vremenskimi vplivi, da bi se čim dlje ohranili, ter priporočilo, ki

se nanaša na potrebno pozornost v primerih, ko soglasje za bivanje na varovanem oddelku podpišejo le svojci. Pri osebah, ki same niso sposobne podati soglasja, ali se z bivanjem na tovrstnem oddelku ne strinjajo, je namreč treba sprožiti ustrezen sodni postopek z namenom ocene potrebe po bivanju na tovrstnem oddelku, ki ga je, kot je bilo ugotovljeno tudi ob tokratnem obisku, skladno z ZDZdr po presoji DPM mogoče opredeliti kot varovani oddelek.

Ob obisku **Centra starejših Zimzelen Topolšica nismo podali novih priporočil, smo pa pohvalili dobro prakso**, da zaposleni običajno oblikujejo ekipo stanovalcev posameznega oddelka, ki še zmorejo na sprehod. Spodbujajo jih, da se čim več gibljejo, z namenom ohranjanja psihofizične kondicije. Stanovalci, ki so čez dan aktivni, tudi v nočnem času bolje spijo, zaradi aktivnosti tudi običajno ne gredo prehitro spat, ponoči se ne zbuja in vstajajo tako pogosto.

DPM je v letu 2020 opravil tudi dva nenapovedana izredna obiska. Ob teh je podal skupaj osem priporočil, od katerih je bilo uresničeno dvoje priporočil, štiri priporočila še niso bila uresničena, glede dveh priporočil pa odziva nismo prejeli (v enem primeru odziva MDDSZ ni bilo, v drugem primeru pa smo nanj v času priprave poročila še čakali).

Namen obiska Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane (Dom Poljčane) je bil preveriti ravnanje v času razglašene epidemije Sars-CoV-2 (covid-19), predvsem omejitve, ki so bile sprejete z namenom preprečevanja okužbe stanovalcev na sicer odprtih oddelkih Doma Poljčane, in ugotavljanje pravne podlage za (morebitno) omejitev osebne svobode stanovalcev. Ob obisku smo podali troje priporočil, naslovljenih na MDDSZ (in deloma tudi na MZ). **Od podanih priporočil je bilo sprejeto in uresničeno priporočilo**, s katerim smo MDDSZ in MZ priporočili, da izdelata jasne protokole ravnanja v primeru nevarnosti za okužbo v konkretnem domu starejših in v njih predvidita ukrepe, ki bodo sorazmerni z nevarnostjo za vnos okužbe prav v ta dom (in se torej ukrepi, predvsem ko gre za omejevanje osnovnih pravic posameznika, ne sprejemajo pavšalno za vse domove starejših v Republiki Sloveniji). **Sprejeto, toda še ne uresničeno je bilo ravno tako eno priporočilo**, naslovljeno na MDDSZ in MZ, katerima smo priporočili, da v čim krajšem možnem času sprejmeta ustrezne (ustavno skladne) pravne podlage za nujne omejitve osnovnih človekovih pravic, do katerih bi v primeru poslabšanja epidemiološkega položaja v posameznem domu starejših ali drugem socialnovarstvenem zavodu morale priti zaradi preprečevanja nalezljivih bolezni. **Potrebno je omeniti, da je bila ustrezna podlaga pozneje sicer sprejeta, vendar zgolj za domove starejših, kjer je med stanovalci ali zaposlenimi že prišlo do okužbe (87. člen Zakona o začasnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic COVID-19).** MDDSZ pa na priporočilo, da v primeru omejevanja osebne svobode stanovalcev brez pravne podlage v posameznih domovih starejših v Republiki Sloveniji nemudoma ukrepa in takšne primere, bodisi v primeru javnih zavodov kot lastnik, bodisi v primeru koncesionarjev kot koncedent, prepreči, **ni dalo odgovora, zato o sprejetju priporočila oziroma njegovu uresnitvi nimamo podatkov.**

V letu 2020 smo opravili tudi izredni obisk Doma starejših občanov Ilirska Bistrica (Dom Ilirska Bistrica). Povod za omenjeni obisk je bilo opozorilo Doma Ilirska Bistrica Varuhu, da bo zaradi sklepa Okrajnega sodišča v Piranu prišlo do nove namestitve v že tako prezasedeni varovani oddelek. Želeli smo torej preveriti (trenutno) prezasedenost varovanega oddelka, pogoje za bivanje stanovalcev ob prezasedenosti in ukrepe, ki jih je Dom Ilirska Bistrica ob sodelovanju vseh ostalih deležnikov (sodišče, MDDSZ) že sprejel, da bi do prezasedenosti ne prihajalo (več). Ob obisku smo podali pet priporočil, od katerih je bilo priporočilo, da sta na tabli, namenjeni navedbi datuma in dneva v tednu, ta dva podatka vedno zapisana pravilno, **že uresničeno. Troje priporočil je bilo sicer sprejetih, pa še ne uresničenih.** To so priporočila, ki se nanašajo na ponovno preverjanje potrebe stanovalcev po večjem oziroma dodatnem oddelku, kjer bi se jim zagotavljala nepretrgoma posebna zaščita in varstvo ter zavoda ne bi mogli zapustiti po lastni volji – varovani oddelek, priporočilo, da Dom Ilirska Bistrica v primeru trenutno povečanih potreb (nanje kaže že prezasedenost varovanega oddelka) skupaj z drugimi domovi starejših v regiji, nedvomno pa tudi z MDDSZ, poišče rešitve za vsaj začasne prerazporeditve stanovalcev, ki bi preprečile prezasedenost varovanega oddelka v posameznem domu starejših in bi s tem omogočile izboljšanje bivalnih pogojev stanovalcev, ki tovrstno namestitev potrebujejo. Sprejeto, pa še ne uresničeno je bilo tudi priporočilo, da Dom Ilirska Bistrica ob morebitnem omejevanju osebne svobode stanovalcev v tretjem nadstropju (tudi če je ta omejena z intervencijo osebja – ustavljanje, vračanje na oddelek, odvratanje od zamišljene poti) ravna skladno z določili ZDZdr o zadržanju stanovalca na varovanem oddelku in za zadržanje pridobi ustrezno pravno podlago (pisno soglasje samega stanovalca, če ga je seveda sposoben podati, ali pa odločitev sodišča). Eno priporočilo je bilo naslovljeno na MDDSZ in sicer, da aktivno poišče rešitve, ki bi omogočile, da bi z vzpostavitvijo zadosti velike mreže varovanih oddelkov v posameznih domovih starejših do prezasedenosti obstoječih varovanih oddelkov ne prihajalo več. **V času priprave letnega poročila smo na odziv MDDSZ na to priporočilo še čakali.**

2.2 OBISKI POSEBNIH SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV

V letu 2020 je DPM opravil **tematske obiske posebnih socialnovarstvenih zavodov (PSVZ) z namenom ugotavljanja prezasedenosti varovanih oddelkov**. Ob tem je dne 7. 7. 2020 obiskal **Dom na Krasu Dutovlje in Dom upokoencev Idrija, enoto Marof** (gre za enoto kombiniranega doma starejših, namenjeno odraslim s težavami v duševnem razvoju in duševnem zdravju), dne 8. 7. 2020 pa **Dom Nine Pokorn Grmovje, Socialno varstveni zavod Hrastovec in Dom Lukavci**. Ob tematskih obiskih smo podali MDDSZ **štiri priporočila**, ki do priprave tega poročila še niso bila realizirana. DPM je dne 18. 8. 2020 opravil tudi **nenapovedan redni obisk Doma Lukavci, enote Veržej**, namenjene predvsem stanovalcem z vodilno diagnozo demence. Ob svojem obisku smo podali **19 priporočil**, od katerih jih je Enota Veržej 13 že realizirala, šest pa jih je na uresničitev še čakalo.

Ob **tematskih obiskih** smo zlasti (znova) preverjali (pre)zasedenost varovanih oddelkov PSVZ oziroma kombiniranega socialnovarstvenega zavoda, ki ima (neverificirana) varovana oddelka. DPM je v preteklosti na podlagi rednih, kontrolnih in predvsem tudi podobnih tematskih obiskov že večkrat opozarjal na nedopustno stanje, ki ga povzroča prezasedenost varovanih oddelkov posebnih socialnovarstvenih zavodov. Na nevzdržno stanje je opozarjal tudi Varuh v več svojih letnih poročilih, glasna so opozorila sodstva in predvsem seveda tudi samih zavodov. Državni organi, predvsem pristojno ministrstvo (MDDSZ), so v preteklosti dali vrsto obljub o iskanju rešitev, o odpiranju novih oddelkov, celo o skorajšnji ureditvi tega vprašanja. Aprila 2019 je Varuh prejel zagotovilo takratne ministrice, da bodo težave rešene najpozneje v pol leta. Žal je rok minil že pred časom, ob tem pa ugotavljamo, da se stanje na tem področju dejansko ni spremenilo. Res sta bila odprta dva nova oddelka, prišlo je do prenove nekaterih obstoječih, vendarle pa je stanje obiskanih zavodov julija 2020 pokazalo, da to vsekakor ni bilo dovolj. **Dom na Krasu se srečuje s stalno in neprekinjeno prezasedenostjo, podobno je tudi stanje v Domu Lukavci in SVZ Hrastovec. Tudi v Domu Nine Pokorn kljub odprtju novega oddelka, namenjenega predvsem stanovalcem z vodilno diagnozo demence, občasne prekoračitve kapacitete kažejo, da prave rešitve (še) ni. Z vsaj občasno prezasedenostjo se srečujejo očitno tudi posamezni kombinirani socialnovarstveni zavodi, v preteklosti pa smo že opozarjali tudi na prezasedenost varovanih oddelkov posameznih domov starejših.** Obiskani zavodi so ob našem obisku imeli nove sklepe sodišč o sprejemu stanovalcev, kazalo je, da glede na prezasedenost nekaterih verjetno še nekaj časa ne bodo mogli namestiti. Ob tem se seveda

ne sme zanemariti, da gre za osebe, ki (vsaj nekatere) čakajo v okolju, ki zanje glede na njihovo zdravstveno stanje ne more učinkovito in varno poskrbeti.

Ni dvoma, da prekoračitev kapacitete pomeni poslabšanje bivalnih pogojev za vse stanovalce oddelka, ne zgolj za novo nameščene. Ravno tako se močno poveča obremenitev zaposlenih, ki se že zaradi dela z najbolj zahtevnimi stanovalci soočajo z vsakodnevnimi izzivi, preobremenjenostjo, tudi strahom pred morebitnimi novimi (nasilnimi) odzivi posameznih stanovalcev. Še več. Prekoračitev kapacitete zgolj poslabša nevezdržno stanje zaradi stanovalcev z zelo različnimi težavami v duševnem zdravju, na kar kot poseben izziv in včasih nerešljivo težavo, ki vodi do konfliktov in tako verbalnega kot fizičnega nasilja, opozarjajo tako zaposleni kot tudi sami stanovalci. Na prezasedenih oddelkih so tako velikokrat stanovalci s težavami v duševnem razvoju, stanovalci z različnimi duševnimi boleznimi, stanovalci, ki zaradi storitve kaznivih dejanj v preteklosti prihajajo iz enote za forenzično psihiatrijo, občasno tudi stanovalci z demenco, kolikor niso nameščeni v poseben, njim namenjen oddelek. **Srečujemo se celo, tako v preteklosti kot tudi še danes, z nameščanjem mladoletnih stanovalcev v zavod, namenjen odraslim. Na nesprejemljivost takšne namestitve, z nujnostjo iskanja ustreznih rešitev, je Varuh opozarjal že v preteklosti, po zadnjem srečanju z več ministri februarja 2021 kaže, da se bo urejanje tega vprašanja končno premaknilo.**

MDDSZ smo ob potrebni podpori Vlade Republike Slovenije priporočili, da nemudoma poišče ustrezne rešitve za nevezdržni položaj prezasedenosti varovanih oddelkov socialnovarstvenih zavodov. Ob tem smo opozorili, da ugotovljeno stanje, ki izhaja iz tokratnih tematskih obiskov, nedvomno kaže na kršitev pravice posameznikov, nameščenih na varovanih oddelkih. **Še več. Nevezdržne razmere na tovrstnih oddelkih, ki trajajo že tako dolgo (deset let in več), lahko nedvomno opredelimo kot grdo ravnanje s stanovalci, za katerega pa niso odgovorni zavodi sami, še manj zaposleni na varovanih oddelkih, temveč država, ki ne zagotovi ustreznih pogojev, da do prezasedenosti varovanih oddelkov ne bi (več) prihajalo.**

MDDSZ smo opozorili, da je bilo Vladi RS že v priporočilu Državnega zbora v zvezi s posebnim poročilom Varuha o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov (Uradni list RS, št. 60/17) naloženo, da čim prej pripravi spremembe Zakona o socialnem varstvu in ZDZdr, do uveljavitve nove ureditve pa zagotovi ustrezne prostorske zmogljivosti v socialnovarstvenih zavodih in dovolj osebja, ki bo lahko zagotavljalo ustrezne socialnovarstvene storitve.

MDDSZ je v odzivu na poročilo o obisku pojasnilo, da je seznanjeno s prezasedenostjo varovanih oddelkov in se zaveda nevezdržnosti položaja, s katerim se soočajo v varovanih oddelkih posebnih in kombiniranih socialnovarstvenih zavodov, zato si prizadeva oblikovati in poiskati ustrezne rešitve. V ta namen je MDDSZ dne 30. 9. 2020 sklicalo in izvedlo sestanek z direktorji posebnih in direktorji kombiniranih socialnovarstvenih zavodov. Direktorjem je bil pojasnjen

namen sestanka, s katerim se zasleduje širitev kapacitet na varovanih oddelkih za odrasle osebe s težavami v duševnem zdravju in odrasle osebe z več motnjami. MDDSZ je posebej poudarilo, da mora skladno s šestim odstavkom 5. člena Pravilnika o kadrovskih, tehničnih in prostorskih pogojih za izvajanje nalog na področju duševnega zdravja za izvajalce institucionalnega varstva ter centre za socialno delo ter o postopku njihove verifikacije (Uradni list RS, št. 97/09, 84/12 in 85/14), vsak posebni socialnovarstveni zavod za odrasle, ki izvaja institucionalno varstvo oseb s težavami v duševnem zdravju, zagotoviti pogoje za namestitev najmanj pet oseb, ki so v posebni socialnovarstveni zavod nameščene na podlagi sklepa sodišča. K vzpostavitvi oziroma zagotovitvi kapacitet v varovanih oddelkih so bili pozvani tudi nekateri kombinirani socialnovarstveni zavodi. Ob zaključku sestanka je bila direktorjem posebnih in kombiniranih socialnovarstvenih zavodov naložena priprava načrta (vključno s časovnico in finančno oceno) za vzpostavitev dodatnih kapacitet v varovanih oddelkih, pri čemer jim je bilo pojasnjeno, da so sredstva za vzpostavitev varovanih oddelkov zagotovljena v proračunu za leto 2021.

Posebni in kombinirani socialnovarstveni zavodi so večinoma pripravili pojasnila, iz katerih izhaja, da v okviru obstoječih stavb, v katerih zaproseni zavodi izvajajo institucionalno varstvo, in znotraj lokalnega okolja, v katerem se nahajajo, ni možnosti za vzpostavitev (dodatnih) varovanih oddelkov. Potrebno bo načrtovati nove, dislocirane enote in ob tem upoštevati tako načrtovano deinstitucionalizacijo za osebe s težavami v duševnem zdravju kot širitev skupnostnih storitev, kar pomeni, da bo potrebna daljša časovnica, kot so prvotno načrtovali.

MDDSZ je pojasnilo, da se zaveda, da je potrebno odgovoriti tudi na trenutne potrebe in kratkoročno zagotoviti dodatne kapacitete, kar bi, glede na prejete povratne informacije, kratkoročno lahko zagotovili le v okviru Doma upokojenecv in oskrbovancev Impoljca, kjer so bili spomladi tik pred vzpostavitvijo varovanega oddelka (5 mest), vendar le-to zaradi razglasitve epidemije covid-19 ni bilo realizirano, saj je bila predvidena enota namenjena rdeči coni, ki jo zavod, skladno z algoritmi oziroma protokoli ravnanja in obvladovanja okužb v primeru vdora virusa v zavod, mora vzpostaviti.

O kršenju človekovih pravic zaradi prezasedenosti varovanih oddelkov ter o protiuustavnosti ZDZdr pa je odločilo tudi Ustavno sodišče v odločbi št. U-I-477/18, Up-93/18 z dne 23. 5. 2019 (Uradni list RS, št. 44/19) in Državnemu zboru naložilo, da mora v devetih mesecih od objave odločbe v Uradnem listu RS odpraviti ugotovljeno protiuustavnost ZDZdr, pri čemer smo ugotovili, **da protiuustavnost ZDZdr v tem roku ni bila odpravljena**. S citirano odločbo Ustavnega sodišča RS je bilo tudi Vladi RS naloženo takojšnje ukrepanje. Ustavno sodišče RS je odločilo, da mora brez nepotrebnega odlašanja sprejeti nujne organizacijske ukrepe, s katerimi bo zagotovila ustrezne prostorske zmogljivosti in kadrovske prilagoditve v socialnovarstvenih zavodih. **MDDSZ kot pristojno ministrstvo za socialnovarstvene zavode smo zato pozvali, da nam sporoči navedene ukrepe, ki jih je pripravilo za Vlado RS, v skladu z odločbo Ustavnega sodišča RS. Ravno tako smo MDDSZ priporočili iskanje ustrezne rešit-**

ve za nameščanje mladoletnih oseb v varovane oddelke, saj njihova namestitvev na oddelke, namenjene polnoletnim stanovalcem, ni sprejemljiva.

Vežano na odločbo Ustavnega sodišča RS je MDDSZ pojasnilo, da se je aktivno vključilo v pripravo predloga ZDZdr (pripombe na predlog zakona so bile posredovane pristojnemu MZ še pred javno razpravo in ponovno v okviru javne razprave). Za kadrovske standarde in normative v sklopu domov za starejše in posebnih socialnovarstvenih zavodov je bila na MDDSZ s sklepom ministra imenovana delovna skupina. Z delom nadaljuje tudi delovna skupina, ki jo je za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju imenovala Vlada Republike Slovenije in kateri MDDSZ zagotavlja administrativno in tehnično podporo. Marca 2020 je bilo zagotovljenih 12 novih mest v varovanem oddelku Doma Lukavci.

MDDSZ se je strinjalo, da je potrebno poiskati ustrezne rešitve tudi za nameščanje mladoletnih oseb v varovane oddelke. Posebni socialnovarstveni zavodi za odrasle osebe namreč niso namenjeni institucionalnemu varstvu mladoletnih oseb, zanje niso strokovno in kadrovske usposobljeni, prav tako ne izvajajo programov vzgoje in izobraževanja, do katerega so upravičene mladoletne osebe. Pri iskanju in oblikovanju ustreznih rešitev za mladoletne osebe gre za vprašanje, ki je sistemske narave in ga je potrebno reševati širše, zato je nujno, da k reševanju prednostno pristopijo vsa pristojna ministrstva. **Ob tem dodajamo, kot je bilo že navedeno, da se glede na sklepe, sprejete na sestanku Varuha z več ministri (MDDSZ, MZ, MP in MIZŠ) februarja 2021 obetajo dejanski premiki pri urejanju tega vprašanja, kar bomo v prihodnje zelo skrbno spremljali.**

Ob tematskih obiskih smo preverjali tudi **stanje v PSVZ v času epidemiološko resnih razmer, ob nevarnosti vnosa in širjenja okužbe s SARS-CoV-2.** Ob tokratnih tematskih obiskih (julij 2020) smo **pogrešali natančna (enotna) navodila pristojnih ministrstev glede postopanja v obiskanih zavodih, predvsem pa ustrezno pravno podlago za sprejete omejevalne ukrepe, vezane na epidemijo SARS-CoV-2 in preprečevanje širjenja omenjenega virusa.** Zakon o nalezljivih boleznih sicer pozna določene ukrepe (izolacija, karantena), ki pa so se v primeru tokratne epidemije in ob iskanju rešitev za preprečevanje vnosa in širjenja okužbe v socialnovarstvenih zavodih izkazali za neustrezne, saj niso bili (pravna) podlaga za (skorajda) nobeno omejitev v socialnovarstvenih zavodih.

MDDSZ, pa tudi Vladi Republike Slovenije, smo priporočili, da za primer morebitne nove epidemije širjenja virusa SARS-CoV-2 ali druge nevarnosti za okužbo stanovalcev sprejme jasna navodila, ki bodo socialnovarstvenim zavodom določala natančne postopke ravnanja, hkrati pa sprejme ustrezne zakonske podlage za ukrepe, ki jih bodo zavodi morali zaradi preprečevanja vnosa ali širjenja okužbe sprejeti (npr. tudi omejevanje osebne svobode stanovalcev). Ob tem smo opozorili, da morata biti ob sprejemanju pravne podlage temeljno vodilo pripravljavca načeli sorazmernosti in (čim večje možne) zaščite posameznikovih temeljnih pravic, predvsem osebne svobode.

MDDSZ je pojasnilo, da je za obvladovanje (morebitnega) novega vala epidemije širjenja virusa SARS-Co-V-2, v sodelovanju z MZ, pripravilo podrobna navodila oziroma protokole ravnanj v primeru suma na okužbo in v primeru okužbe z virusom, ki socialnovarstvenim zavodom dajejo jasna navodila in določajo natančne postopke ravnanj. V času razglašene epidemije se je vsem izvajalcem zagotavljala neposredna pomoč in podpora tako v primerih suma na okužbo kakor v primerih neposrednega spopadanja z okužbo v konkretnem zavodu. Za preprečevanje vnosa in širjenja okužb, lažje odzivanje in obvladovanje v primerih okužb ter spopadanje socialnovarstvenih zavodov s posledicami, je MDDSZ oziroma Vlada Republike Slovenije, v okviru interventnih zakonov, sprejela tudi nekatere pravne podlage (kot npr. zagotavljanje sredstev za dodatne zaposlitve, pravne podlage za razporeditev zaposlenih k drugemu delodajalcu oz. izvajalcu, zagotavljanje sredstev za zunanje nastanitve (ob vzpostavitvi rdeče cone), pravno podlago za možnost omejitev stika stanovalcem ...).

Ob nenapovedanem rednem **obisku Doma Lukavci, Enote Veržej**, smo ugotovili, da so **pogoji za bivanje stanovalcev (predvsem gre za osebe z diagnozo demence, lahko tudi s pridruženimi duševnimi motnjami) zelo dobri, enota je nova, sodobna, tudi oprema prostorov je kvalitetna. Ob obisku smo posebej pohvalili vključevanje stanovalcev v vsakodnevne aktivnosti, kot je recimo kuhanje kave, ravno tako tudi prizadevanje zaposlenih, da v skupnih prostorih enote ustvarijo za stanovalce prijetno bivalno okolje. Pohvalili smo označbe na vratih sob, kjer smo poleg imen in priimkov stanovalcev videli nameščene fotografije ali slike različnih predmetov, ki pomagajo stanovalcem, da v primeru dezorientiranosti lažje najdejo svojo sobo. Še posebej pa smo pohvalili empativnost zaposlenih, ki do stanovalcev pristopajo prijazno, spodbudno, ob vstopu v sobo vedno potrkaajo. Stanovalcem tudi pomagajo, če želijo uporabljati elektronsko komunikacijo in osebni računalnik.**

Kot že navedeno, smo ob obisku Enote Veržej podali 19 priporočil. Od teh je glede na odziv Doma Lukavci, ki smo ga prejeli na podlagi predhodnega priporočila, razvidno, da je **Enota Veržej 13 priporočil že realizirala**, kar je vsekakor vredno pohvale. Med uresničenimi so priporočila o dodatni okrasitvi hodnikov, predvsem tudi z izdelki stanovalcev, o nadgradnji klicnega sistema, ki bo omogočal beleženje pogostosti klicev in hitrost odziva zaposlenih, razporejenosti aktivnosti skozi ves dan in vse dni v tednu, seznanitvi stanovalcev z aktivnostmi in motiviranju stanovalcev tako pri aktivnostih kot tudi takrat, ko te niso predvidene. Enota Veržej je uresničila tudi priporočila o izvajanju pogovornih skupin in vključitvi živali v življenje stanovalcev. Nedvomno je še posebej pomembno, da je Enota Veržej uresničila tudi priporočilo, da v celoti spoštuje zakonske določbe ZDZdr, ki zadevajo postopek sprejema stanovalcev na varovani oddelek, bodisi s privolitvijo, bodisi brez privolitve, saj zadržanje na tovrstnem oddelku pomeni poseg v osebno svobodo stanovalca. Uresničeno je bilo tudi priporočilo, da se stanovalcem za oddajo anonimnih pritožb v nabiralnikih za pritožbe, pohvale in predloge zagotovijo ustrezni pripomočki (papir, pisalo), nabiralniki pa naj se praznijo periodično v kratkih časovnih obdobjih, saj se v nasprotnem primeru lahko zgodi, da ob reševanju pritožba ni več aktualna. Pomembno je,

da so stanovalcem dostopni dokumenti o pritožbenih poteh, ravno tako pa tudi dokument o pravicah in obveznostih stanovalcev. Čeprav ZDZdr kot eno od pravic osebe z motnjo v duševnem zdravju določa pravico do zagovornika, to ostaja zgolj mrtva črka na papirju, če stanovalci niso seznanjeni z zagovorniki in njihovo funkcijo. Zato smo Enoti Veržej priporočili, da zastopnika, ki deluje na njenem področju, povabijo med stanovalce, kjer se jim bo lahko ustrezno predstavil. Tudi to priporočilo je bilo, kot nas je obvestilo v svojem odgovoru MDDSZ, že uresničeno. Pomembno je izpostaviti tudi priporočilo izvedenca, da se ob uporabi potencialno tveganih kombinacij zdravil, ki niso skladne s priporočili o uporabi zdravila v temeljnih značilnostih zdravila, smiselno razlog za tovrstno odmerjanje zapiše v medicinsko dokumentacijo. Iz odgovora na predhodno poročilo smo lahko razbrali, da je bila psihiatrinja, ki prihaja v Enoto Veržej, s tem priporočilom seznanjena. Ob odgovoru Doma Lukavci na predhodno poročilo smo ugotovili, da **šest priporočil na uresničenje še čaka**. Priporočili o ureditvi okolice Enote Veržej in morebitni postavitvi ustreznega nadstreška sta vsekakor takšni, ki za realizacijo potrebujeta nekaj več časa. Ker se tudi v Enoti Veržej izvajajo preverjanja in analiziranja rezultatov anket o zadovoljstvu, tako stanovalcev, svojcev kot zaposlenih, smo predlagali, da se tovrstna analiza opravi posebej za to enoto, kolikor je to glede na število oddanih anket v Enoti Veržej smiselno, saj prostorska ločenost od osrednjih zgradb Doma Lukavci posebno analizo vsekakor utemeljuje. Priporočili smo tudi, da se anketo o zadovoljstvu približa zaposlenim in s tem dvigne njihovo odzivnost, saj je bila do sedaj ta zgolj polovična. Priporočili smo tudi večji poudarek pri vključitvi prostovoljcev v delo in pripravo ter objavo posebnih pravil hišnega reda, ki bodo glede na specifiko veljala posebej za bivanje v Enoti Veržej. **Glede vseh še neuresničenih priporočil je treba poudariti, da je Dom Lukavci k njihovi uresnitvi že pristopil in je tako pričakovati, da so že ali pa bodo v bližnji prihodnosti uresničena. To je vsekakor treba posebej pohvaliti.**

2.3

OBISK VARSTVENO DELOVNEGA CENTRA

V letu 2020 je DPM prvič obiskal tudi varstveno delovni center (VDC) in sicer smo dne 16. 12. 2020 obiskali bivalno enoto VDC Kranj v Škofji Loki (Enota). Šlo je za izredni nenapovedani obisk, katerega namen je bil preveriti ravnanje Enote v času razglašene epidemije Sars-CoV-2 (covid-19), predvsem omejitve, ki so bile sprejete z namenom preprečevanja okužbe uporabnikov, in ugotavljanje pravne podlage za (morebitno) omejitev osebne svobode uporabnikov.

DPM je ob svojem obisku podal **štiri priporočila**. Dvoje priporočil je bilo naslovljeno obiskani ustanovi, dvoje pa MDDSZ. Ob pripravi tega poročila smo na odziv na podana priporočila še čakali, zato o realizaciji danih priporočil še ne moremo poročati.

VDC Kranj je javni socialnovarstveni zavod. Ustanovila ga je Vlada Republike Slovenije in je od 1. 1. 2000 samostojni zavod. VDC Kranj izvaja socialnovarstveno storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji in storitev institucionalnega varstva. Uporabniki so odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki so z 18. letom pridobile status invalida.

Ob obisku smo ugotovili, da je **Enota zaklenjena, prehod skozi vhodna vrata je bil možen zgolj ob odobritvi osebja**. Podlaga za to omejitev je bil najprej sklep direktorice VDC št. 1000-1/2020-30 z dne 15. 10. 2020, ki je temeljil na 5. členu Navodil direktorice VDC o organizaciji in izvedbi obiskov v času trajanja ukrepov za preprečevanje prenosa SARS-CoV-2 (covid-19) v institucionalnem varstvu VDC Kranj, bivalna enota Škofja Loka, ki ga je po začetku veljavnosti 87. člena Zakona o začasnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic COVID-19 (Uradni list RS, št. 152/20 in 175/20) in več zaznamkih o nespremenjeni situaciji nadomestil sklep direktorice VDC št. 1000-1/2020-36 z dne 3. 12. 2020. Omejnjeni sklep je veljal tudi v času obiska DPM in je določal, da se obiski izvajajo na prostem – izven prostorov zavoda ter v za ta namen vzpostavljenem pritličnem prostoru, ob stranskem vhodu v stavbo. Izjemoma se lahko dovoli obisk v sobi, če uporabnik tudi ob spremstvu zaposlenega ne bi mogel priti do prostora za obiske. V tem primeru bi se obiskovalcu zagotovila predpisana osebna varovalna oprema in pomoč pri njeni namestitvi. Obiski so bili dovoljeni le ob vnaprejšnji napovedi in omejeni na eno zdravo osebo naenkrat. Obiski so lahko potekali le ob upoštevanju ustrezne razdalje najmanj enega metra in pol in ob izogibanju telesnim stikom. **Sklep je določal tudi, da se glede na aktualno lokalno epidemiološko sliko izhodi uporabnikov omejijo na najnujnejša, neodložljiva opravila.**

Ugotovili smo, da je tako pri prvem kot tudi drugem sklepu prišlo do omejitve osebne svobode uporabnikov, saj so bili izhodi iz Enote (močno) omejeni. Prvi sklep za takšno omejitev ni imel ustrezne zakonske podlage, pa tudi za sklep z dne 3. 12. 2020 prej omenjeni 87. člen Zakona o začasni ukrepih za omilitev in odpravo posledic COVID-19 ni povsem ustrezna pravna podlaga, saj le-ta predvideva omejitev zgolj v primeru, če bi v konkretnem socialnovarstvenem zavodu prišlo do okužbe, kar pa se po zagotovilih sogovornikov (še) ni zgodilo.

Na pomanjkljivo pravno podlago za omejitve obiskov in še posebej izhodov stanovalcev oziroma uporabnikov socialnovarstvenih zavodov je Varuh v preteklosti MDDSZ že opozarjal. Po našem prepričanju niti sprejetje 87. člena Zakona o začasni ukrepih za omilitev in odpravo posledic COVID-19 ni ustrezna pravna podlaga, če v zavodu (še) ni prišlo do okužbe uporabnika ali zaposlenega. Dejstvo namreč je, da zavodi, kjer okužbe še niso zaznali, se pa v okolici slabša epidemiološka slika, s tem pa povečuje nevarnost vnosa okužbe v zavod, nimajo ustrezne pravne podlage za sprejetje omejitev. **Zato smo MDDSZ priporočili, da zagotovi ustrezno pravno podlago, ki bo ogroženim socialnovarstvenim zavodom omogočila sprejetje ustreznih, sorazmernih ukrepov za zaščito svojih uporabnikov.** MDDSZ smo na podlagi opozoril VDC, **da je obstoječi kadrovski normativ zastarel, kar se je še posebej pokazalo ob pomanjkanju kadra v času epidemije** (npr. zaradi zagotavljanja stalno prisotnega zaposlenega v sivi coni), pozvali, da čim prej zagotovi tudi nadaljevanje aktivnosti delovne skupine in posledično prenovi kadrovskih normativov, saj bo le tako možno upoštevati trenutne (aktualne) potrebe posameznega socialnovarstvenega zavoda in njegovih uporabnikov.

Med obiskom VDC smo si ogledali bivalne prostore stanovalcev in **pohvalili individualno okrašenost sob.** Pogledali smo si tudi tako imenovano sivo cono (namenjeno potencialno kužnim uporabnikom) in prostore, pripravljene za vzpostavitev rdeče cone (namenjene okuženim uporabnikom). Ob tem smo ugotovili, da so v sivi coni pripravljene štiri sobe, **vendar pa so sanitarije skupne, kopalnica pa se celo nahaja izven sive cone, kar smo ocenili kot neprijemerno.** Zato smo VDC priporočili, da za primer ponovnega povečanja okužb z virusom SARS-CoV-2 ali drugih okužb v prihodnosti, tudi ob načrtih za prenovi Enote, razmisli o možnosti vzpostavitve sive cone v prostorih, kjer bi vsaka soba imela svoje sanitarije, kopalnica pa bi bila dostopna zgolj potencialno okuženim uporabnikom. Ker smo **ob pregledu namestitev uporabnikov v sivo cono v preteklosti pogrešali pravno podlago za zadržanje v teh prostorih,** smo VDC tudi priporočili, da v sivo cono namešča uporabnike zgolj takrat, ko za to obstaja ustrezna pravna podlaga (podobno pa velja tudi za osamitev uporabnikov v tako imenovani rdeči coni), ob tem pa poskrbi za čim hitrejšo diagnostiko morebitne okužbe tako nameščenih uporabnikov. Zavedati se je namreč treba, da izločitev uporabnikov s posebnimi potrebami (z motnjo v duševnem razvoju) iz njihovega običajnega bivalnega okolja in ločenost od drugih uporabnikov pomeni zanje povečan stres in lahko pripelje do različnih negativnih stanj, npr. nemira, agresije, apatičnosti, občutka kaznovanja, posledično pa celo poslabšanja zdravstvenega stanja.

2.4

OBISK KRIZNEGA CENTRA ZA MLADE

V letu 2020 je DPM **prvič obiskal krizni center za mlade**. Po uveljavitvi Družinskega zakonika (DZ) smo namreč ugotovili, da bi lahko namestitve otrok in mladostnikov v krizne centre za mlade po DZ sodile v okvir drugega odstavka 4. člena Opcijskega protokola. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ), ki je pristojno za krizne centre za mlade, je potrdilo, da se za krizne centre v primeru namestitve, izvedenih v skladu s 162. členom (po katerem sodišče za varstvo koristi otroka izda začasno odredbo, s katero otroka odvzame staršem in ga namesti k drugi osebi, v krizni center, rejništvo ali zavod) in 167. členom DZ (po katerem v primeru hude ogroženosti center za socialno delo odvzame otroka staršem in ga namesti k drugi osebi, v krizni center, rejništvo ali zavod, še predno sodišče odloči o predlogu za izdajo začasne odredbe), uporablja drugi odstavek 4. člena Opcijskega protokola.

Krizni centri za mlade delujejo kot organizacijske enote centrov za socialno delo. V Sloveniji imamo 9 kriznih centrov za mlade, ki so namenjeni otrokom in mladostnikom od 6. do 18. leta starosti, ter en krizni center za otroke, namenjen samo najmlajšim do 6. leta starosti.

Prvi obisk kriznega centra za mlade je DPM opravil 4. in 6. 8. 2020 in sicer smo obiskali Krizni center za mlade Ljubljana (KCM Ljubljana), ki je organizacijska enota Centra za socialno delo Ljubljana. Šlo je za redni nenapovedani obisk, ob katerem **smo podali sedem priporočil. Tri priporočila smo naslovili na MDDSZ, enega na MDDSZ in Ministrstvo za pravosodje (MP), tri pa na KCM Ljubljana.**

Ob obisku smo se seznanili z delovanjem KCM Ljubljana in ugotovili, da je nameščanje otrok in mladostnikov v krizne centre za mlade na podlagi določb DZ precej poseglo v njihov koncept delovanja. Krizni centri za mlade naj bi bili namreč namenjeni kratkotrajnim namestitvam, v času katerih naj bi v sodelovanju s pristojnim centrom za socialno delo urejali trajno rešitev za otroka oziroma mladostnika. Tudi MDDSZ je pojasnilo, da je namestitev v krizni center sistemsko opredeljena kot kratkotrajna namestitev. Po vzoru podobnih programov iz tujine je bila tako povzeta bivalna doba 21 dni. Ta doba se je v 25 letih delovanja kriznih centrov izkazala za ustrezno. **Začasne namestitve na podlagi DZ pa zaradi dolgotrajnosti sodnih postopkov trajajo praviloma več kot 21 dni.** MP in MDDSZ smo zato priporočali, da preučita ureditev po DZ in najdeta ustrezno rešitev, ki bi preprečila, da bi dolgotrajne namestitve otrok oziroma mladostnikov v krizne centre za mlade, ki so posledica poteka sodnih postopkov, posegale v njihov koncept delovanja.

MDDSZ je v odzivu na končno poročilo o obisku pojasnilo, da naj bi se ugotovitev DPM nanašala predvsem na sodne postopke in ne na morebitno neustreznost pravno sistemske ureditve ukrepov za varstvo koristi otroka v DZ. MP pa je v odzivu na končno poročilo povzelo ugotovitev DPM, da do (pre)dolгих namestitvev v kriznih centrih za mlade prihaja predvsem zaradi primerov, ko je otrok nameščen v krizni center kot posledica nujnega odvzema oziroma ko je v krizni center nameščen na podlagi pravnomočne začasne odredbe sodišča, ni pa še bila sprejeta odločitev o ukrepu za varstvo koristi otroka trajnejšega značaja po 174. oziroma 175. členu DZ. Upošteva je dejstvo, da lahko sodišče o začasni odredbi odloči na predlog ali po uradni dolžnosti, na MP rešitev navedene problematike vidijo predvsem v tem, da bi centri za socialno delo, ki primer spremljajo, lahko v takšnih primerih podali predlog sodišču za izdajo nove začasne odredbe, v kateri bi sodišču predlagali, da se otroka, ki je bil prvotno nameščen v krizni center, namesti oziroma premesti npr. v zavod ali v rejništvo. Tudi tovrstne namestitve so v skladu z veljavno zakonodajo namreč možne na podlagi začasne odredbe, sodišče pa lahko v skladu z veljavno ureditvijo (kadarkoli med postopkom) izreče drugo začasno odredbo (druge vrste ali z drugo vsebino), če se med izvajanjem prvotno izrečene izkaže, da je v nasprotju z otrokovo koristjo. MP je še dodalo, da bodo tudi **z objavo v Sodnikovem informatorju družinske sodnike opozorili na to, da so namestitve v krizne centre namenjene res samo kratkotrajnim namestitvam, praviloma do 21 dni.**

Ob obisku smo ugotovili tudi, da delovanje kriznih centrov za mlade v predpisih ni podrobneje urejeno. MDDSZ je 2010 (potem, ko so krizni centri na podlagi Zakona o preprečevanju nasilja v družini postali del službe za koordinacijo in pomoč žrtvam nasilja) izdalo Pojasnila in strokovne usmeritve za delovanje kriznih centrov in interventne službe v okviru regijske službe za koordinacijo in pomoč žrtvam (št. 0075-14/2010-1 z dne 14. 9. 2010), ki predstavljajo edino (podrobnejšo) podlago za delovanje kriznih centrov za mlade. MDDSZ smo zato priporočali, da preuči potrebo po celoviti ureditvi delovanja kriznih centrov za mlade v predpisih oziroma da (vsaj) ustrezno dopolni pojasnila in strokovne usmeritve za delovanje kriznih centrov zaradi novih pristojnosti kriznih centrov za mlade na podlagi DZ. **MDDSZ se je zavezalo, da bodo proučili delovanje kriznih centrov za mlade z vidika novih nalog, ki jih nalaga DZ, in na osnovi tega oblikovali predlog koncepta delovanja kriznih centrov za mlade, ki bi bil enoten za vse krizne centre in skladen z veljavno zakonodajo na področju socialnega varstva.**

MDDSZ smo priporočali tudi, da preveri ustreznost kadrovskih normativov za krizne centre za mlade in jih po potrebi spremeni. MDDSZ je pojasnilo, da so na Skupnosti centrov za socialno delo, ki ima skladno z 68.c členom Zakona o socialnem varstvu (ZSV) javno pooblastilo, da določa standarde, in s soglasjem ministra, pristojnega za socialno varstvo, tudi normative za izvajanje posameznih vrst nalog, tudi nalog kriznih centrov za mlade, že oblikovali predlog, ki predvideva povečanje kadrovskega normativa, do katerega naj bi se MDDSZ opredelilo do konca februarja 2021.

Ob obisku KCM Ljubljana smo se seznanili s težavami, s katerimi se soočajo pri obravnavi otrok in mladostnikov in so posledica nameščanja otrok in mladostnikov, ki dejansko ne sodijo v krizni center za mlade, in nezdržljivosti otrok z različnimi težavami. Izvedeli smo, da imajo otroci in mladostniki, ki so v kriznem centru prostovoljno, večjo motivacijo za ureditev njihove situacije, več težav pa opažajo pri otrocih in mladostnikih, ki v kriznem centru niso prostovoljno.

Urejenost KCM Ljubljana na splošno, urejenost dokumentacije, ki jo vodijo o obravnavi posameznega otroka oziroma mladostnika, in delovanje kriznega centra nasploh smo lahko samo pohvalili. Tudi otroci in mladostniki, s katerimi smo se pogovarjali, so večinoma izražali zadovoljstvo z urejenostjo prostorov in z obravnavo. Ker so v KCM Ljubljana še vedno uporabljali določene obrazce in dokumente (Dogovor o bivanju v kriznem centru za mlade, Pravila kriznega centra za mlade), namenjene otrokom in mladostnikom, ki so temeljili na konceptu prostovoljnosti in kratkotrajnosti bivanja, smo KCM Ljubljana **priporočali, da jih ustrezno popravijo oziroma spremenijo, da bodo primerni tudi za otroke in mladostnike, ki so v krizni center za mlade nameščeni na podlagi DZ** (ko torej ne gre za prostovoljno namestitev in ko otroka oziroma mladostnika ob neupoštevanju pravil ni mogoče odpustiti iz kriznega centra). **KCM Ljubljana je v odzivu na poročilo pojasnil, da so priporočila DPM upoštevali in obrazce ter dokumente že ustrezno spremenili.**

2.5

OBISKI VZGOJNIH ZAVODOV

DPM je v letu 2020 obiskal dva zavoda, namenjena otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter motnjami. **Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora** smo obiskali 4. 2. 2020, ko smo opravili obisk štirih vzgojnih skupin, in 11. 2. 2020, ko smo obiskali stanovanjski skupini v Brežicah in Novem mestu, ki delujeta v okviru zavoda. **Vzgojni zavod Kranj** smo obiskali 28. 9. 2020 in sicer smo ta dan obiskali stanovanjske skupine Stražišče, Kranj in Mlaka, 30. 9. 2020 pa še stanovanjsko skupino Škofja Loka. V vseh primerih je šlo za redne nenapovedane obiske. **Ob obiskih je DPM podal skupaj 17 priporočil, od tega jih je pet podal Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ), enega MIZŠ in Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ), 11 pa jih je naslovil na obiskani instituciji. Pet priporočil je bilo sistemskih, 12 pa splošnih.**

Ob obiskih vzgojnih zavodov nas je še posebej zanimalo, ali je po uveljavitvi Družinskega zakonika (Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 16/19 – ZNP-1, 22/19, 67/19 in 200/20 – ZOOMTVI, v nadaljevanju DZ) oziroma Zakona o nepravdnem postopku (Uradni list RS, št. 16/19 – v nadaljevanju ZNP-1),²² ko o namestitvi otroka oziroma mladostnika v zavod odloča sodišče, prišlo do sprememb tudi v samem postopku sprejema v zavod. Po prej veljavni ureditvi, ko so o namestitvah otrok in mladostnikov v vzgojne zavode odločali centri za socialno delo, je postopek sprejema potekal tako, da sta bila center za socialno delo in vzgojni zavod pred sprejemom oziroma v času sprejema v stalni komunikaciji, center za socialno delo je ažurno spremljal število prostih mest v zavodu, mladostnik si je skupaj s starši vzgojni zavod pred sprejemom še v času poteka postopka namestitve praviloma ogledal, navezal prve stike, se spoznal z okoljem, dejavnostmi, oblikami dela in pravili obnašanja v zavodu. Vzgojni zavod je na podlagi informativnega razgovora z mladostnikom, njegovimi starši in predstavniki centra za socialno delo pridobil vpogled v motiviranost mladostnika za namestitev, mladostniku pa sta ogled in razgovor lahko pomagala pri zmanjšanju strahu in predsodkov pred zavodskim življenjem. Izkušnje obiskanih zavodov so različne. V enem izmed zavodov so nas seznanili, **da je po uveljavitvi nove ureditve komunikacija med subjekti, ki sodelujejo pri odločitvi o namestitvi mladostnika v zavod oziroma pri samem sprejemu (tj. centrom za socialno delo, sodiščem in vzgojnim zavodom), slaba.** Izrazili so bojazen, da bo zaradi slabe komunikacije prihajalo do prezasedenosti zavodov, predvsem pa do sprejemov, ki mladostnikom oziroma njihovemu poznejšemu bivanju v zavodu ne bodo v korist.

²² DZ velja od 15. 4. 2017, večina določb pa se uporablja od 15. 4. 2019. ZNP-1 velja in se uporablja od 15. 4. 2019.

DZ in ZNP-1, ki urejata ukrep in postopek namestitve otroka oziroma mladostnika v zavod, ne urejata podrobneje, kako dejansko poteka sam sprejem. Ker smo bili seznanjeni, da osnutek predloga Zakona o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami vsebuje določbe o postopku namestitve otroka oziroma mladostnika v vzgojni zavod (oziroma strokovni center), o ogledu, pogovoru in podpisu dogovora o medsebojnem sodelovanju, smo izrazili predvsem pričakovanje, da bo osnutek predloga čimprej posredovan v obravnavo Vladi Republike Slovenije. **MIZŠ in MDDSZ pa smo predlagali, da z ustreznimi navodili (usmeritvami, protokoli) uredita sodelovanje centrov za socialno delo in vzgojnih zavodov pri sprejemu mladostnika v zavod oziroma kako naj bi postopek sprejema mladostnika v zavod potekal (npr. informativni ogled in razgovor, seznanitev z dokumentacijo o mladostniku ipd.). Obe ministrstvi sta se strinjali, da je dobre prakse sodelovanja centrov za socialno delo in vzgojnih zavodov treba ohraniti in jih tudi vnaprej spodbujati, predvsem pa sta bili mnenja, da je smiselno vse napore vložiti v sprejem novega zakona.** Ministrstvi sta obljubo držali in Vlada Republike Slovenije je 30. 9. 2020 predlog navedenega zakona poslala v obravnavo in sprejem Državnemu zboru Republike Slovenije. **Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami (Uradni list RS, št. 200/20 – v nadaljevanju ZOOMTVI), ki je bil sprejet 17. 12. 2020 in je začel veljati 13. 1. 2021, tako med drugim ureja tudi informativni pogovor, ki ga z otrokom oziroma mladostnikom in starši opravijo strokovni delavci centra za socialno delo (razen v primeru nujnega odvzema otroka s strani centra za socialno delo) skupaj s strokovnimi delavci strokovnega centra.**

V obiskanih institucijah so nas opozorili tudi na težave pri obravnavi mladostnikov, ki uživajo psihoaktivne snovi. Obvladovanje navedenih težav presega programe vzgojnih zavodov, zato zavodi pogosto iščejo zunanjo pomoč, tako v zdravstvenih institucijah kot tudi pri nevladnih organizacijah, ki se ukvarjajo z zmanjševanjem škodljivih posledic uživanja psihoaktivnih snovi oziroma s pomočjo osebam, ki jih uživajo. **MIZŠ smo zato priporočali, da v sodelovanju z drugimi pristojnimi ministrstvi aktivno pristopi k reševanju problematike uživanja psihoaktivnih snovi pri mladostnikih v vzgojnih zavodih.** Na navedeno problematiko in uresničevanje tega priporočila bomo ob obiskih vzgojnih zavodov tudi v prihodnje še posebej pozorni.

MIZŠ smo priporočali tudi, da pripravi ustrezno pravno podlago za pravila obnašanja in ravnanja v zavodih (v vzgojnih in stanovanjskih skupinah), za vzgojne ukrepe za posamezne kršitve teh pravil in za postopek vzgojnega ukrepanja ter da pripravi oziroma pristojnim organom predlaga ustrezno pravno (zakonsko) podlago, na osnovi katere bodo lahko pristojni v vzgojnih zavodih odredili preizkus prisotnosti psihoaktivnih snovi pri mladostniku. Obe priporočili je MIZŠ upošteval pri pripravi predloga ZOOMTVI.

Ob obisku Vzgojnega zavoda Kranj, ki smo ga obiskali po koncu epidemije, ki je bila razglašena spomladi 2020, smo bili posebej pozorni tudi na njihove izkušnje in težave med epidemijo. **Vzgojni zavodi so bili namreč v času razglašene epidemije edini zavodi s področja vzgoje in izobraževanja, za katere**

zaradi zaježitve in obvladovanja epidemij covid-19 ni veljala začasna prepoved zbiranja ljudi skladno s sprejetimi odloki vlade o začasni prepovedi zbiranja ljudi v zavodih s področja vzgoje in izobraževanja ter univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih. Tako so tudi v razmerah razglašene epidemije ostali odprti, bivanje in izobraževanje pa je potekalo ob upoštevanju preventivnih ukrepov. V Vzgojnem zavodu Kranj so nam pojasnili, da sta med spomladansko epidemijo sprva delovali (le) dve stanovanjski skupini. Vanju so namestili otroke in mladostnike, ki za razliko od večine niso imeli možnosti, da odidejo domov. V vseh stanovanjskih skupinah so se pripravili tudi na morebitno potrebo po izolaciji otroka ali mladostnika zaradi suma na okužbo oziroma zaradi okužbe s koronavirusom (SARS-CoV-2). Zaposleni so ob obisku povedali, da imajo sedaj zadostne zaloge zaščitne opreme, da pa so spomladi v obdobju razglašene epidemije imeli težave s pridobivanjem zaščitne opreme s strani Civilne zaščite, saj naj (vzgojni zavodi) ne bi bili navedeni na seznamu prejemnikov te opreme. Glede na navedeno in glede na ponovno razglašeno epidemijo v času priprave poročila o obisku, smo MIZŠ priporočali, da **skrbno spremlja stanje v vseh vzgojnih zavodih v Sloveniji, jim pomaga z nasveti glede zaščitnih ukrepov, posredovanjem pri pridobivanju ustreznih prostorov za izolacijo okuženih, pridobivanju potrebne zaščitne opreme, predvsem pa tudi z zagotavljanjem dodatnega kadra, če bi ga posamezni vzgojni zavodi zaradi varstva otrok in mladostnikov ter pomoči zaposlenim, v času razglašene epidemije, potrebovali.** V času priprave poročila, odziva MIZŠ (še) nismo prejeli.²³

Vzgojno-izobraževalnemu zavodu Višnja Gora smo podali šest priporočil, od tega je zavod štiri priporočila sprejel in tudi že uresničil. To so priporočila, ki se nanašajo na prenovno in dopolnitev spletne strani, na ureditev osebnih map otrok in mladostnikov, na zamenjavo uničenega oziroma izrabljenega pohištva in na nabavo pečice v stanovanjski skupini v Brežicah. Dvoje priporočil je zavod sicer sprejel, vendar sta ob prejetem odzivu še čakali na uresničitev. Zavod tako še ni realiziral priporočila, da sprejme enotna splošna pravila ravnanja in obnašanja v zavodu ter vzgojne ukrepe za primere kršitev pravil, da uredi pritožbeni postopek ter da takšen akt ustrezno objavi (na oglasnih deskah, na spletni strani) in da namesti namizne lučke na pisalne mize mladostnikov (kjer teh v času obiska ni bilo). Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora smo še posebej pohvalili, da mladostnikom z vedenjskimi in čustvenimi težavami in psihiatričnimi motnjami ter tudi njihovim družinam nudi možnost obiskovanja psihoterapije v zavodu.

Vzgojnemu zavodu Kranj smo podali pet priporočil. Zavod je priporočila, ki se nanašajo na informiranje otrok in mladostnikov oziroma njihovih staršev in skrbnikov (informacije na spletni strani in v zloženki), na več možnosti za

²³ Varuh je v letu 2020 zaradi posebnih okoliščin, s katerimi so se zaradi epidemije covid-19 soočale (tudi) institucije, v katerih bivajo osebe, ki jim je omejena osebna svoboda, tem institucijam oziroma osebam, ki bivajo v njih, namenil še posebno pozornost. V zvezi z delovanjem zavodov, namenjenih otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter motnjami, smo MIZŠ zaprosili za pojasnila o njihovem delovanju in organizaciji njihovega dela med epidemijo covid-19, o opremljenosti z zaščitno opremo ipd. O tem pišemo podrobneje v poročilu Varuha za leto 2020.

okrasitev sob in izbiro barve sten ter na vzdrževanje opreme in naprav, (že) uresničil. Dvoje priporočil je zavod sprejel, vendar glede na odziv zavoda še nista bili uresničeni. To sta priporočili, ki se nanašata na poenotenje in zapis vzgojnih pravil ter ukrepov v primeru njihovih kršitev ter na njihovo objavo na spletnih straneh zavoda, na oglasnih deskah v posameznih stanovanjskih skupinah oziroma na druge načine, ki bodo omogočili, da bodo otrokom oziroma mladostnikom in njihovim staršem oziroma skrbnikom vedno dostopna. Vzgojni zavod Kranj smo pohvalili za načrtovanje in organizacijo številnih aktivnosti ter spodbujanje otrok in mladostnikov k izvenšolskim dejavnostim, za urejenost in preglednost dokumentacije, tako tiste, ki se nanaša na obravnavo posameznega otroka oziroma mladostnika, kot tudi tiste, ki se nanaša na delo v stanovanjski skupini, in za sodelovanje zavoda z različnimi društvi, organizacijami, predvsem pa s starši otroka oziroma mladostnika.

2.6 OBISKI PSIHIATRIČNIH BOLNIŠNIC

V letu 2020 je DPM **opravil tri obiske psihiatričnih bolnišnic**. V vseh treh obiskanih ustanovah smo predvsem preverjali spoštovanje in uresničitev priporočil, ki so bila podana ob prejšnjem obisku. Šlo je torej za **nenapovedane kontrolne obiske**.

Ob obisku **Univerzitetne psihiatrične klinike v Ljubljani, Enote za intenzivno otroško in adolescentno psihiatrijo (Enota) dne 3. 6. 2020**, smo tako ob preverjanju spoštovanja 13 priporočil, podanih ob rednem obisku 18. 7. 2019, ugotovili, da je Enota sprejela in uresničila (zgolj) tri priporočila, enega pa celo ni sprejela. Vendar pa smo iz odziva na predhodno poročilo lahko razbrali, da je **Enota naknadno uresničila še sedem priporočil, skupaj torej 10 priporočil, kar je vsekakor treba pohvaliti. Opozorili pa smo na tri priporočila, ki jih je Enota sicer sprejela, jih pa še ni v celoti realizirala**, zato smo izrazili pričakovanje, da bo v prihodnosti še poseben poudarek dala tem priporočilom in njihovi uresnitvi. Gre za priporočila, ki se nanašajo na (še) boljše okrašenost Enote (s čimer se skuša zagotoviti večja domačnost za mlade paciente), zagotovitev prostora za srečanja mladih pacientov z zastopniki oseb s težavami v duševnem zdravju oziroma drugimi obiskovalci. Slednje je še posebej pomembno, saj bi s tem odpadla potreba po omejevanju obiskov zaradi prostorske stiske. Ob tokratnem obisku smo podali tudi več novih priporočil. **Priporočilo, ki se nanaša na dopustnost športnih modrčkov oziroma morebiti tudi o nakupu le-teh s strani same Enote, seveda ob ustrezni varnostni presoji tega za pacientke (tudi) zaradi zagotavljanja osebnosti in dostojanstva vsekakor pomembnega kosa oblačila, je bilo s strani Enote sprejeto**, pacientkam bodo namreč omogočili, da bodo preko dneva uporabljale svoje športne modrčke, ki jih bodo svojci prinesli ob sprejemu, praksa se je pokazala za dovolj varno. **Sprejeto je bilo tudi priporočilo, da se pacientom zagotavljanje osebne higiene olajša (tudi) na način, da bi voda v tušu tekla dlje časa**, če zaradi varnosti že ni mogoče zagotoviti, da bi bilo odpiranje in zapiranje vode v tušu odvisno predvsem od pacientov samih. **Enota je že realizirala priporočilo, da je pacientom (ne)sladkani čaj na voljo ves čas**, saj je zagotavljanje hidracije vsekakor pomemben element ohranjanja somatskega zdravja. **Enota je prisluhnila tudi priporočiloma, da se mladim, če ne obstajajo zadržki varnostne narave, povezani z boleznijo, omogoča (še več) stikov z živalmi, tudi s pomočjo društev, ki to omogočajo (npr. tačke pomagačke), in da mladim pacientom ob ugodnih vremenskih razmerah omogoča čim več bivanja na prostem**, seveda upoštevajoč varnostno oceno posameznega pacienta, ob tem pa smo zaradi ustreznega nadzora priporočili uvedbo evidence, iz katere bo možno (hitro) ugotoviti koliko časa je bil posamezen pacient na svežem zra-

ku. Posebej smo ob tokratnem obisku izpostavili tudi vprašanje skrbnosti pri presoji uvedbe PVU v primeru zavračanja terapije s strani pacienta, predvsem pa takojšnjo uvedbo nadzora nad vsemi tovrstnimi primeri, pri tem pa je spodbudno **stališče Enote, da je uporaba PVU (res) zadnja možnost obravnave pacienta in se uvaja glede na strokovne smernice obravnave in nikoli izven indikacij**. Nikakor pa ni uvedba PVU indicirana z razlogom odklanjanja zdravil. Pacient se sam v dogovoru z zdravnikom odloča, ali in kdaj ter katera zdravila bo jemal, kadar njegova presoja ni okrnjena do te mere, da tega ni zmožen.

Ob obisku **Psihiatrične bolnišnice Ormož (PB Ormož) dne 11. 8. 2020** smo preverjali spoštovanje 17 priporočil, podanih ob prejšnjem kontrolnem obisku dne 8. 8. 2019. Ugotovili smo, da so bila **sprejeta in uresničena štiri priporočila**. Vendar pa smo tudi ugotovili, da je PB Ormož **12 priporočil sicer sprejela, jih pa še ni v celoti realizirala, zato smo izrazili pričakovanje, da bo v prihodnosti še poseben poudarek dala tem priporočilom in njihovi uresničitvi**. Še posebej je treba izpostaviti, da PB Ormož **enega priporočila očitno ni sprejela**. Ob obisku leta 2019 je DPM namreč priporočil, da kljub posameznim pomislekom razmisli o vgradnji tipk klicnih zvoncev (če ne gre drugače, potem brezžičnih) in s tem zagotovi še večjo stopnjo varnosti stanovalcev. Razumemo sicer, da uresničitev takšnega priporočila (izvedba klicnega sistema) lahko terja nekaj več časa. Vendarle pa smo izrazili pričakovanje, da bo PB Ormož o sprejemu in uresničitvi tega priporočila ponovno razmislila.

Ob **kontrolnem obisku PB Begunje 2. 9. 2020** smo preverjali predvsem spoštovanje 21 priporočil, podanih ob rednem obisku 3. 10. 2018. Ob tokratnem obisku smo lahko ugotovili, da je od teh PB Begunje **sprejela in uresničila devet priporočil**. Opozoriti pa je treba, da je bolnišnica **12 priporočil sicer sprejela, jih pa še ni v celoti realizirala**, zato smo izrazili pričakovanje, da bo v prihodnosti še poseben poudarek dala tem priporočilom in njihovi uresničitvi.

2.7

OBISKI ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

DPM je v letu 2020 opravil pet obiskov zavodov za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) oziroma njihovih oddelkov (oddelek) in **Zavod za prestajanje mladolletniškega zapora in kazni zapora (ZPMZ KZ) Celje**. Vsi obiski so bili redni, in sicer ZPKZ Maribor 12. in 13. 2. 2020, ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota 18. 6. 2020, ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica 17. 9. 2020, ZPMZ KZ Celje 23. 9. 2020 in ZPKZ Dob pri Mirni, Polodprti oddelek Slovenska vas 9. 12. 2020, ter so bili **opravljeni nenapovedano**. V enem primeru obiska, in sicer pri obisku ZPMZ KZ Celje, je sodeloval zunanji zdravnik izvedenec, ki z DPM sodeluje na podlagi pogodbe.

Ob obiskih je bilo skupaj podanih **sto sedem (107) priporočil**, od katerih je bilo petinosemdeset (85) posamičnih in dvaindvajset (22) splošnih. Priporočila so se nanašala na možnosti za aktivnosti (trinajst priporočil), bivalne pogoje (štirideset priporočil), drugo (dve priporočili), evidenco in dokumentacijo (eno priporočilo), obravnavo neželenega vedenja (eno priporočilo), obravnavo zaprtih oseb in oblike dela (dvanajst priporočil), osebje (osemnajst priporočil), prehrano (štiri priporočila), splošno (tri priporočila), stike z zunanjim svetom (sedem priporočil) in glede zdravstvene oskrbe (šest priporočil).

Od skupaj sto sedem priporočil jih je bilo **sprejetih in uresničenih štiriintri-deset (34)**, **sprejetih in še neuresničenih petinšestdeset (65)**, glede enega priporočila se URSIKS ni posebej opredelila, **sedem priporočil pa ni bilo sprejetih**.

V **ZPKZ Dob pri Mirni, Polodprti oddelek Slovenska vas**, smo med drugim priporočili, da se prostor za izolacijo – osamitev obolelih obsojencev s koronavirusom jasneje označi, na vhodu v objekt pa natančno zapiše protokol ravnanja (dostava hrane, komunikacija z obsojenci v teh prostorih, zahtevana zaščitna oprema za vstop in dovoljen čas zadrževanja v teh prostorih). Ureditvev prostorov oziroma organizacija bivanja na Polodprtem oddelku v času epidemije sicer izhaja iz danih kapacitet, števila prostih postelj in potrebe za zagotovitev prostora za izolacijo – osamitev. Prostor za izolacijo – osamitev je bil v času našega obiska urejen v objektu številka 2 (to je bilo odrejeno že v mesecu novembru). V ta objekt so bili v času našega obiska nameščeni oziroma premeščeni obsojenci iz Odprtega oddelka Puščava, pri katerih je bila ugotovljena okužba z virusom covid-19. Po pojasnilih, ki smo jih prejeli, v tem prostoru velja poseben režim, in sicer: dostop do vhodnih vrat objekta je bil zavarovan s trakom, na objektu pa sicer ni bilo vidnejših oznak, da gre za prostor za izolacijo. Generalni urad URSIKS je v tej zvezi sporočil, da so bili prostori sicer označeni,

se je pa strinjal, da bi jih lahko označili še bolj jasno. Pozdravljajo tudi priporočilo glede zapisa protokola ravnanja na vhod v objekt. V primeru morebitnih naslednjih izolacij si bodo prizadevali, da priporočilo realizirajo.

Ob obisku **ZPKZ Dob pri Mirni, Polodprti oddelek Slovenska vas**, smo priporočili tudi, da se preučijo možnosti organiziranja varnih srečanj za obsojence z mladoletnimi otroci tudi v času epidemije. Na podlagi Zakona o začasnih ukrepih za omilitev in odpravo posledic covid-19 je namreč vodstvo ukinilo vse obiske in izhode, razen namenskih izhodov (nujne obravnave v zdravstvenih ustanovah, sodni postopki ...), torej tudi obiske najožjih družinskih članov, otrok. Po pojasnilih vodstva se tudi sicer pri izvajanju ukrepov zasleduje načelo primernosti in nujnosti ter se ukrepe stopnjuje postopoma. **Opozorili smo, da pravica do družinskega življenja tudi v pogojih prestajanja zaporne kazni ostaja ena od temeljnih, zato bi bilo potrebno omejevanje stikov z najožjimi družinskimi člani tehtati posebej skrbno in preudarno, predvsem pa ob iskanju rešitev, ki bi omogočale varna srečanja.** Posebej obsojenci, katerih partnerke in otroci so soočeni s povečanimi pritiski in stiskami zaradi zaprtja vrtcev in šol, bi lahko bili upravičeni do srečanj pod posebnimi zdravstveno-varnimi pogoji. Generalni urad URSIKS je v tej zvezi sporočil, da od razglasitve epidemije redno spremljajo epidemiološke razmere v ZPKZ Dob pri Mirni, Polodprti oddelek Slovenska vas, in v državi nasploh. Razmeram prilagajajo tudi ukrepe v zavodih. Cilj ZPKZ Dob pri Mirni, Polodprti oddelek Slovenska vas, je, da obsojencem čim prej omogočijo kvalitetne stike s svojci. Glede na trenutne razmere v državi, preteklo situacijo v Polodprtem oddelku Slovenska vas (pojav okužb) in prostorske možnosti niso mogli omogočati obiskov obsojencem s svojci. So pa uspeli realizirati enkratno podelitev zunajzavodskih ugodnosti za obsojence in jih s tem vsaj delno razbremenili stisk, ki jih doživljajo. Še naprej bodo spremljali situacijo in **poskušali najti način, kako organizirati možnost varnih srečanj za obsojence s svojci.**

Pregled realizacije tudi ostalih izdanih priporočil kaže, da je bilo **tudi v letu 2020 veliko priporočil DPM realizirano oziroma so bila nekatera sprejeta in še ne v celoti uresničena.** Ob obisku v **ZPKZ Maribor** smo tako na primer podali priporočilo, da se informacije o dostopu do knjižnice dodatno navede v pisne prve informacije, ki jih priporniki prejmejo ob sprejemu, saj priporniki nimajo neposrednega dostopa do knjižnice. Glede teh smo seveda poudarili, da bi morale biti te informacije prevedene tudi v tuje jezike. Generalni urad URSIKS je v tej zvezi sporočil, da je ZPKZ Maribor pojasnil, da bodo ob tiskanju novih pisnih informacij navedli možnosti dostopa do knjižničnega gradiva, že sedaj pa jih ustno seznanjajo. Že nekaj let pa imajo priporniki na voljo tiskane sezname knjižničnega gradiva, ki so jim v pomoč pri naročanju knjig iz knjižnice. Generalni urad URSIK bo ZPKZ Maribor priporočil, da pisne informacije za novo sprejete prevede tudi v nekaj svetovnih jezikov.

Ob obisku v **ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota**, pa smo priporočili, da se proučijo možnosti, da se bivalni prostori zaprtih oseb opremijo s hladilnikom, kamor bi zaprte osebe lahko shranile hrano, ki jim ostane od zajtrka in je hit-

ro pokvarljiva (npr. mleko, namazi ...). Ob tem smo izpostavili, da smo tako s strani pripornikov kot tudi obsojencev prejeli predloge oziroma zaprosila, da bi se v sobah namestili hladilniki, saj se še posebej v poletnih mesecih, ko so temperature višje, hrana na sobni temperaturi zelo hitro pokvari. Hrane, ki jim ostane od zajtrka (npr. mleko, namazi ...), tako ne morejo shraniti, temveč jo morajo zavreči. Generalni urad URSIKS je v tej zvezi pojasnil, da je ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota, sporočil, da je bilo **priporočilo že realizirano. Sedaj ima vsak bivalni prostor hladilnik in kuhalnik.**

Pri neuresničenih priporočilih je bilo ugotovljeno, da gre predvsem za priporočila, ki za izvedbo oziroma odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti terjajo nekoliko več časa. Tako je bilo glede sprejetih in še neuresničenih priporočil med drugim ugotovljeno, da se jih je kar nekaj nanašalo na potrebo po zamenjavi starega kovinskega pohištva in rednega pleskanja bivalnih prostorov zaprtih oseb. V zvezi s temi priporočili je Generalni urad URSIKS sporočil, da je v večini primerov za realizacijo priporočil potrebnega nekaj več časa oziroma so za realizacijo potrebna določena finančna sredstva, zaradi česar so morali priporočila vključiti v plan investicij. Nekaj priporočil, ki so bila sprejeta, pa še niso bila uresničena, se je nanašalo tudi na to, da naj zaposleni v zavodih (npr. ZPKZ Maribor, ZPKZ Maribor – Oddelek Murska Sobota in ZPKZ Koper – Oddelek Nova Gorica) vložijo več napora tudi v zagotavljanje dela za zaprte osebe – še posebej pa za pripornike. Generalni urad URSIKS je v zvezi s tem sporočil, da se trudi pridobiti dodatna finančna sredstva za projekt »Razvoj delovnih kompetenc za zaprte osebe v okviru pridobivanja znanj in veščin za poklicne kvalifikacije v vseh Zavodih«. Nadalje je Generalni urad URSIKS pojasnil, da je zaposlovanje pripornikov eden od izzivov zaporskega sistema, ki pa ni rešljiv samo z dobro voljo ali zgolj s hotenjem zaposliti pripornike. **Ob tem je poudaril, da se vsi zavodi, razen ZPKZ Koper, nahajajo v starih in neustreznih objektih, ki niso primerni za sodobne načine prestajanja kazni zapora.** Zaradi zahtev po ločenosti pripornikov od obsojencev bi potrebovali nove prostore za delavnice, hkrati pa tudi dodatno osebje za delo z njimi. Ugotavljajo tudi, da se večina pripornikov ne želi vključiti v delo. Za velik del pripornikov – tujcev pa je dodatna ovira tudi v tem, da se zaradi jezikovnih ovir z njimi ni mogoče sporazumevati v obsegu, ki bi zagotavljal varen delovni proces.

Glede sedmih priporočil, ki s strani Generalnega urada URSIKS niso bila sprejeta, so se štiri **nesprejeta priporočila nanašala na ZPKZ Maribor**, in sicer eno glede bivalnih pogojev oziroma na (de)montažo dodatnih mrež na okna bivalnih prostorov, kar dodatno zmanjšuje dostop dnevne svetlobe v prostor, hkrati pa v bivalnem prostoru daje še dodaten občutek utesnenosti. Generalni urad URSIKS je sporočil, da so bile mreže na okna montirane po uspešnem pobegu dveh pripornikov iz ZPKZ Koper. Hkrati je pojasnil, da gostota montiranih mrež preprečuje prenos prepovedanih predmetov ali substanc skozi okna, prav tako pa tudi uspešno preprečuje možnost žaganja rešetk. Nadalje je Generalni urad URSIKS sporočil, da si bo **ZPKZ Maribor** prizadeval, da bodo mreže ostale svetle in ne bodo ovirale vstopa svetlobe v prostor, pri zamenjavi dotrajanih mrež pa bodo pri njihovi gostoti upoštevali varnostna tveganja. Generalni urad se s

temi preventivnimi ukrepi sicer strinja, saj obstoječa arhitektura v **ZPKZ Maribor** ovira kvalitetno varovanje brez dodatnih tveganj.

Drugo nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Maribor** se je nanašalo na to, da bi se za zaprte osebe pripravljala bolj raznolika hrana oziroma da se posamezni obroki hrane ne bi prepogosto ponavljali. Generalni urad URSIKS je sporočil, da so jedilniki v **ZPKZ Maribor** pripravljani za mesec dni vnaprej in so objavljeni na oglasnih deskah. Pri oblikovanju jedilnikov pa sledijo tudi željam zaprtih oseb, sezonski ponudbi živil in možnostim v zavodski kuhinji. Generalni urad URSIKS je pripomnil še, da žal nikoli ni mogoče zadostiti vsem željam zaprtih oseb, ker je potrebno slediti normativom.

Tretje nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Maribor** se je nanašalo na slabši odziv pedagogov na prigrasnice obsojencev. Generalni urad URSIKS je sporočil, da je **ZPKZ Maribor** pojasnil, da skrbijo za to, da pedagogi opravljajo razgovore čim preje, čeprav se občasno žal tudi zgodi, da zaradi odsotnosti ali drugih razlogov vselej to ni možno. Pomemben podatek je, da so pedagogi v letu 2019 opravili 2258 razgovorov. K tej številki je potrebno dodati še 950 razgovorov psihologa ter 1823 razgovorov socialne delavke. To predstavlja povprečno 13,8 razgovorov na dan, pri čemer pri izračunu niso odšteti dela prosti dnevi. Prijavnice zaprtih oseb so v povprečju rešene v dveh do treh dneh od prejema, nujna problematika pa takoj, ko je to mogoče (največkrat še isti dan).

Četrto nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Maribor** pa se je nanašalo na pogoste odsotnosti pedagogov, tako da so lahko obsojenci pri nadomestnem pedagogu urejali le nujne zadeve. V zvezi s tem je Generalni urad URSIKS sporočil, da je bilo v **ZPKZ Maribor** na dan 26. 3. 2020 zaposlenih pet pedagogov. Zaradi različnih razlogov odsotnosti uslužbencev se dogaja, da je dejansko prisotnih le nekaj strokovnih delavcev. V primeru nadomeščanja (odsotnih) strokovnih delavcev so zaprte osebe obveščene preko oglasnih desk. Strokovni delavec, ki nadomešča drugega strokovnega delavca, se na vse prigrasnice odzove v čim krajšem možnem času in skupaj z vodjo oddelka za vzgojo preučita vse nujne prijavnice za razgovor in jih rešujeta še isti dan, kadar je to potrebno (npr. reševanje vlog za ugodnosti obsojenca, koriščenje namenskega izhoda, koriščenje letnega dopusta). Vse ostale prijavnice se rešujejo v najkrajšem možnem času, tudi na popoldanskih skupinskih srečanjih, ki jih vsak pedagog vodi enkrat tedensko. Obsojenci se lahko s svojo problematiko neposredno in vsak dan sproti obračajo na kateregakoli strokovnega delavca, ki je tisti dan prisoten na delu popoldne. Prenos nujnih informacij pa v **ZPKZ Maribor** poteka tudi preko oddelka za varnost praktično vseskozi.

Eno nesprejeto priporočilo se je nanašalo tudi na **ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica**, in sicer je šlo za ponovno priporočilo, da se, čeprav je bilo v odgovoru URSIKS številka 070-4/2018/29 z dne 24. 4. 2018 sporočeno, da obnova prostora za izločitev – odstranitev ni bila uvrščena v plan investicijskega vzdrževanja, ker zgradba ni v lastni oddelka, preuči možnost prenove prostora za odstranitev – izločitev. Generalni urad URSIKS je sporočil, da je **ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica**, pojasnil, da prostor za izločitev dejansko ni primerno opremljen.

Poudarili so tudi, da se ta prostor uporablja zelo redko ter pod stalnim nadzorom pravosodnega policista. Na ta način je v celoti poskrbljeno za varnost in zdravje zaprte osebe, ki je v prostoru nameščena. Zadnjič je bil prostor uporabljen v letu 2011, za zelo kratek čas (1 uro in 55 minut).

Eno nesprejeto priporočilo se je nanašalo še na **ZPMZ KZ Celje**, in sicer glede dela pedagogov, ki naj z obsojenci še bolj aktivno sodelujejo pri doseganju planov oziroma ciljev iz njihovega osebnega načrta. Obsojenci so namreč izražali želje oziroma pričakovanja, da bi si od pedagogov želeli bolj jasne (etapno zasnovane) cilje prestajanja kazni zapora, ki bi obsojencem omogočili večjo predvidljivost glede samega prestajanja kazni zapora. Generalni urad URSIKS je sporočil, da pedagogi v **ZPMZ KZ Celje** spremljajo obsojenca od nastopa do izteka kazni. Za vsako na novo sprejeto osebo, ki jo pedagog vodi od samega sprejema na prestajanje zaporne kazni, se v diagnostični fazi pripravi osebni načrt. Pripravi ga pedagog na osnovi strokovnih odločitev in v sodelovanju z obsojencem. V ta namen opravi z obsojencem enega ali več svetovalnih pogovorov. Osebni načrt vsebuje najrazličnejše elemente, ki jih posameznik lahko že od vsega začetka poskuša izpolnjevati. Ko je program sprejet na diagnostični konferenci, ga dobi obsojenec na vpogled in v podpis. Vsak obsojenec, ki želi delati na sebi, ima možnost stika s strokovnimi delavci zavoda, prav tako pa ima možnost, da se vsakodnevno srečuje s pedagogom, zagotovo pa dvakrat tedensko na bolj poglobljenih pogovorih. Poleg običajnih razgovorov se lahko obsojenec osredotoči na probleme, ki jih sistematično rešuje v načrtovanih razgovorih. Specifični strokovni pristopi so v pristojnosti posameznih strokovnih delavcev, kot so psiholog, socialna delavka, strokovni delavec za obravnavo oseb, ki imajo težave zaradi uživanja prepovedanih substanc, strokovna delavca za obravnavo povzročiteljev nasilja in diplomirani medicinski sestri. Pedagogi poleg skupinskih sestankov enkrat tedensko opravljajo tudi individualno delo z obsojenci, tako da izvajajo razne vrste pogovorov od informativnih do svetovalnih, po potrebi tudi intervencijske ter razbremenilne. Z njimi pripravijo celoten načrt prestajanja kazni za vsakega novo sprejetega obsojenca ter usmerjajo zaprto osebo v tisto obliko obravnave, ki jo posamezna zaprta oseba potrebuje. Sodelujejo v strokovnem timu, ki odloča o obravnavi vsake zaprte osebe posebej. Vsak pedagog skupaj z obsojencem oblikuje osebni načrt za obsojenca, ga spremlja, po potrebi dopolni, evalvira in koordinira obsojenčevo prestajanje kazni zapora. Poleg tega pedagogi izvajajo še razne oblike skupinskega dela, kot so sestanki malih skupin, organizirajo razne športne ali kulturne aktivnosti (v zavodu ter tudi zunaj zavoda) za obsojence, ki že koristijo zunajzavodske ugodnosti, npr. sprehod po mestu Celje, pohodi na bližnje griče. Na sestankih strokovne skupine, vsako sredo v tednu, tekoče spremljajo realizacijo osebnih načrtov in vedenje obsojencev v zavodu ter zunaj zavoda. Osebne načrte po potrebi dopolnjujejo in spreminjajo. Obsojenci so o dodatkih osebnega načrta tudi pisno seznanjeni in dobijo izvod le-teh. Na sestankih strokovnih skupin se pogosto rešujejo različne prošnje in predlogi obsojencev, občasno pa tudi njihove pritožbe. Nadalje je Generalni urad URSIKS pojasnil, da je glavna metoda dela z obsojenci načrtovan pogovor. Obsojenci se tako učijo sprejemljivega reševanja sporov, zdravega življenja, navajajo se na osnovne socialne in higienske navade ter skrbijo, da si pridobivajo delovne na-

vade. Prav tako si obsojenci s pomočjo strokovnih delavcev poskušajo zastaviti realne cilje za prihodnost, zato se daje poudarek reševanju njihove ključne osebne problematike, izobraževanju, ohranjanju stikov s pomembnimi osebami, delu in smiselni izrabi prostega časa med prestajanjem kazni zapora. Za sprejemljivo vedenje, redno delo in doseganje ciljev osebnega načrta lahko obsojenci pridobijo ugodnost tako v zavodu kot tudi zunaj v obliki izhodov, njihovi dosežki pa so tudi odločilen kriterij pri odločanju o pogojnem ali predčasnem odpustu. Za tiste, ki imajo težave z vzdrževanjem abstinence glede zlorabe psihoaktivnih substanc, se v zavodu izvaja posebna obravnava, v katero so vključeni vsi obsojenci, ki so pripravljene sodelovati in ki pristanejo na urinsko testiranje. Obsojencem je omogočena vključitev v obravnavo s strokovnimi delavci Inštituta Vir. Strokovni delavci Inštituta Vir v preteklem letu niso prihajali v zavod kot v preteklosti, zato se je v posameznih primerih svetovanje odvijalo (individualno in skupinsko) na samem Inštitutu Vir. Prav tako na tem področju v zavodu poteka sodelovanje z Društvom Projekt Človek, kjer terapevt izvaja individualno svetovanje enkrat tedensko. Pomemben cilj vzgojnega dela je obsojence tudi naučiti, da smiselno preživljajo prosti čas. Tako se jih spodbuja, da se udeležujejo športno-rekreativnih dejavnosti, treningov v telovadnici ter ustvarjalnih dejavnosti. Obsojenci se redno udeležujejo opismenjevanja in prostočasnih aktivnosti, kjer izdelujejo različne izdelke pod vodstvom strokovne delavke z Ljudske univerze (LU) Celje, občasno pa jih vodi strokovna delavka zavoda. Pod vodstvom strokovnega delavca LU Celje se po potrebi organizira tudi opismenjevanje in prostočasne delavnice za mladoltnne pripornike, pripornice in pripornike. Generalni urad URSIKS je zaključil, da v ZPMZKZ Celje ocenjujejo, da strokovno delo pedagogov poteka poglobljeno, kontinuirano ter zavzeto, seveda ob tem, da obsojenec izkazuje interes in željo za delo na sebi. Pedagog prisluhne in vodi obsojenca do cilja, ki si ga ta zastavi v sodelovanju s pedagogom. Nemalokrat se pedagogi srečujejo z dejstvom, da obsojenci ne zmorejo vedno doseči cilja, ki si ga zastavijo, pa kljub temu obsojenca usmerjajo, spodbujajo in mu stojijo ob strani. Obsojenci, ki ne zmorejo ali nočejo sodelovati v svojem programu, iščejo krivdo zunaj sebe in po navadi so pedagogi prvi, ki jih krivijo za svoj neuspeh.

Eno nesprejeto priporočilo pa se je nanašalo na **ZPKZ Dob pri Mirni, Polodprti oddelek Slovenska vas**, in sicer, da se obsojencem, ki se jih premešča v objekt številka 2, ki je namenjen za izolacijo – osamitev, izda pisna odločba oziroma druga pisna informacija o tem in se jih tako natančno seznanijo z razlogom te premestitve in predvidenim časom premestitve – namestitve. Priporočilo, da je treba jasno označiti in tudi omejiti dostop do objekta, kjer so nameščene osebe v izolacijo – osamitev, smo še dodatno utemeljili s tem, da so se na Varuha, še pred tem obiskom, obrnili obsojenci, ki so opozarjali ravno na boljše označitev prostora za izločitev – osamitev in seveda, da se nekako omeji dostop oziroma stik obolelih s koronavirusom z ostalimi obsojenci, ki so tam nameščeni. Ob obisku je bilo sicer ugotovljeno, da osebe, ki so bile premeščene v ta objekt iz Odprtega oddelka Puščava, niso prejele pisne odločbe ali drugega akta, na podlagi katerega je bila premestitev izvedena in ukrepi za izolacijo sprejeti. Generalni urad URSIKS je v tej zvezi pojasnil, da je namestitve v izolacijo izvedena na podlagi navodila zdravstvene službe. Ob namestitvi

se obsojencem izročita dva dokumenta z navodili osebam s potrjeno okužbo s sars-cov-2. Enega je pripravil Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ), drugega pa Zdravstveni dom (ZD) Trebnje, ki v ZPKZ Dob pri Mirni, Polodprti oddelek Slovenska vas, izvaja zdravstveno dejavnost v okviru javne zdravstvene mreže. V omenjenih dokumentih je jasno zapisano, zakaj je oseba nameščena v izolacijo, kaj mora v tem času storiti in koliko časa bo izolacija predvidoma trajala. Odločitev o namestitvi v izolacijo in odločitev o zaključku izolacije je povsem v domeni ZD Trebnje. Pri namestitvi v izolacijo ne gre za spremembo režima prestajanja kazni v smislu določbe ZIKS-1 (zaprti, polodprti, odprti), gre le za spremembo kraja bivanja, zaradi potreb izvedbe izolacije. Glede na to Generalni urad URSIKS meni, da za tovrstno namestitev ni potrebno izdajati odločbe o namestitvi v prostor za izolacijo. O razlogih za izolacijo in predvidenim časom namestitve pa so obsojenci seznanjeni preko dokumentov NIJZ in ZD Trebnje, ki so priloga odgovora.

Ob obiskih smo se lahko prepričali, da je bilo uresničenih več priporočil iz prejšnjih obiskov. Tako smo ob obisku **ZPKZ Maribor** na primer ugotovili, da je bilo **uresničeno priporočilo iz prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti zamenjave talnih oblog** v bivalnih prostorih številka 105/b in 102, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bile talne obloge v obeh prej navedenih prostorih urejene oz. zamenjane. **Uresničeno je bilo tudi priporočilo, da se v bivalnih prostorih številka 107 in 108/a prouči možnost zamenjave oken oziroma uredi ustrezno zatesnitev**, saj ob tokratnem obisku ni bilo zaznati vstopanja hladnega zraka v prostora, niti glede tega nismo slišali pritožb nameščenih pripornikov. Poleg tega so v ZPKZ Maribor **uresničili tudi nekatera druga priporočila za izboljšanje razmer za zaprte osebe.** V času našega obiska so v ZPKZ Maribor sicer potekala tudi gradbena dela, in sicer v povezavi z izgradnjo oziroma **prenovo prostorov za potrebe obiskov** (gre sicer za priporočila DPM iz prejšnjih obiskov). Po pojasnilu vodstva zavoda je bila najprej izvedena premestitev transformatorske postaje. V času obiska pa so potekala še dela glede prenove video nadzornega centra in aktivnosti za ureditev novega video nadzornega sistema ter zaključna dela izgradnje prostorov za obiskovalce ter čakalnice za obiskovalce.

ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota, je uresničil priporočilo DPM iz prejšnjega (kontrolnega) obiska, da bodo bivalni prostori pripornega oddelka opremljeni z novim lesenim pohištvom (posteljami in omarami), saj so bili bivalni prostori pripornega oddelka ob tokratnem obisku opremljeni z novimi posteljami. Poleg tega so bila realizirana tudi nekatera druga priporočila iz prejšnjega (kontrolnega) obiska, ki so se nanašala na bivalne razmere in odnose zaposlenih do zaprtih oseb.

Za **ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica**, je bilo ugotovljeno, da **je uresničil priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se sanira streha notranjega sprehajališča,** saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bila streha notranjega dvorišča oziroma sprehajališča sanirana in ne prihaja več do zamakanja, prav tako so bile prepleškane stene sprehajališča. Hkrati je, ob realizaciji priporočila, prišlo še do ureditve fitnesa na notranjem dvorišču oziroma sprehajali-

šču za pripornike in obsojence iz zaprtega režima prestajanja kazni zapora. Uresničeno je bilo tudi **priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti dodatne izolacije stene bivalnega prostora t. i. bolniške sobe**, da v prostor ne bo več prihajal hladen zrak, saj je bilo ugotovljeno, da je bil bivalni prostor ali t. i. bolniška soba v celoti saniran, in sicer zamenjano okno ter da je bila na steno nameščena dodatna izolacija.

V **ZPMZ KZ Celje** je bilo ugotovljeno, da se je večina priporočil DPM iz prejšnjega (kontrolnega) obiska nanašala na ureditev (predvsem pleskanje) bivalnih in skupnih prostorov, pri čemer smo lahko ob tokratnem obisku ugotovili, da so **bivalni in skupni prostori urejeni, čisti in so tudi sicer dajali videz, da so bile pred kratkim prepleskane stene**.

Tudi v **ZPKZ Dob pri Mirni, Oddelek Slovenska vas**, je bilo **uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da zaposleni pozitiven in človeški način obravnave obsojencev ohranijo tudi v prihodnje**, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da s strani obsojencev glede dela zaposlenih nismo slišali pritožb.

2.8

OBISKI POLICIJSKIH POSTAJ

V letu 2020 smo **obiskali šestnajst policijskih postaj (PP) ter dve postaji mejne policije (PMP)**, in sicer: PP Novo mesto 22. 1. 2020, PP Šentjernej 22. 1. 2020, PMP Obrežje 22. 1. 2020, PP Trbovlje 20. 2. 2020, PP Laško 22. 2. 2020, PP Celje 22. 2. 2020, PP Ljubljana Bežigrad 5. 3. 2020, PP Vrhnika 5. 3. 2020, PP Cerknica 5. 3. 2020, PMP Gruškovje 5. 6. 2020, PP Podlehnik 5. 6. 2020, PP Škofja Loka 5. 8. 2020, PP Kranj 5. 8. 2020, PP Tržič 5. 8. 2020, PP Ormož 8. 10. 2020, PP Gorišnica 8. 10. 2020, PP Kozina 21. 12. 2020 in PP Sežana 21. 12. 2020, skupaj torej **osemnajst (18) krajev odvzema prostosti zaradi policijskih pridržanj**. Vsi obiski so bili opravljeni **nenapovedano**.

Ob obiskih smo kot običajno pregledali prostore, ki jih PP oziroma PMP uporabljajo za obravnavo in namestitev pridržanih oziroma zadržanih oseb, ki jim je odvzeta prostost, se pogovorili z osebami, ki so bile v času našega obiska v policijskem pridržanju oziroma zadržanju, da bi ugotovili, kakšni so bili postopki policistov v zvezi z njimi. Prav tako smo se pogovorili s policisti, hkrati pa smo preverili posamezne (naključno izbrane) primere postopkov policistov v zvezi s temi osebami. Redno smo tudi preverjali uresničitev priporočil s predhodnega obiska posamezne policijske postaje. **Tudi ob obiskih v letu 2020 smo lahko ugotovili, da PP uresničujejo priporočila DPM.** V nadaljevanju navajamo nekatere primere uresničenih priporočil iz prejšnjih obiskov.

Ob obisku **PP Šentjernej** smo tako na primer ugotovili, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se vpise v knjigo pripomb in pohval pregleda s strani pristojnega starešine ter to tudi ustrezno evidentira s podpisom, saj so bili vpisi v knjigo pripomb in pohval ob tokratnem obisku pregledani ter je bilo to evidentirano s podpisom pristojnega starešine.

PP Trbovlje je uresničila priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se prostor, ki je takoj za vhodnimi vrati na PP in je označen kot »prostor za stranke 2« ter za-
stekljen s pleksi steklom, ne uporablja za potrebe razgovora pridržane osebe z odvetnikom, saj prostor ni video nadzorovan, niti ni možen nadzor dogajanja v tem prostoru iz sobe dežurnega policista, in je kot tak primeren le za potrebe razgovorov policistov s strankami, ki pridejo na PP. Ob obisku te PP v letu 2020 je bilo ugotovljeno, da se »prostor za stranke 2« sedaj dejansko uporablja le za potrebe razgovor policistov s strankami, ki pridejo na PP.

Nadalje je bilo ob obisku **PP Laško** ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da je za osebe, ki jim je odvzeta prostost, treba imeti v govorilnici, kjer se opravi postopek z osebo, ki ji je odvzeta prostost, na razpolago seznam odvetnikov, ki ni starejši od treh mesecev, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bila govorilnica opremljena s seznamom

odvetnikov z datumom izpisa 6. 12. 2019. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se PP zagotovi intervencijsko vozilo, ki bo omogočalo prevoz oseb, ki jim je odvzeta prostost. Ob obisku te PP v letu 2020 je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno tudi priporočilo iz prejšnjega obiska, da se ob vsakem pregledu vpisov v knjigo pripomb in pohval označi datum pregleda in kdo je pregled opravil, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bili vsi zapisi v knjigo pripomb in pohval pregledani s strani pristojnega starešine, kar je bilo tudi ustrezno evidentirano s podpisom in datumom.

Ob obisku **PP Celje** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se stene prostora za krajša pridržanja (ob tokratnem obisku označenim s številko 1) prepleska, saj so bile stene prostora za pridržanje ob našem obisku v letu 2020 čiste oziroma so bile prepleskane. Prav tako je bilo uresničeno tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se hodnik za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, opremi z večjo omaro, ki bo namenjena za shranjevanje zaseženih predmetov, ki jih pridržana oseba v času pridržanja ne sme imeti pri sebi, saj je bil ob tokratnem obisku hodnik opremljen z večjo leseno omaro za shranjevanje zaseženih predmetov, v kateri so police številčno označene, kot so označeni prostori za pridržanje.

Na **PP Ljubljana Bežigrad** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se policiste opozori na pravilno vnašanje popravkov v uradne dokumente, potrebne za izvedbo pridržanj, saj je bilo ob tokratnem obisku pri pregledu uradnih dokumentov, potrebnih za izvedbo pridržanj, ugotovljeno, da so bili posamezni popravki pravilno vneseni, saj so bili ustrezno označeni (podpis policista, ki je popravek opravil).

Tudi na **PP Vrhnika** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se policiste opozori na pravilno vnašanje popravkov v uradne dokumente, potrebne za izvedbo pridržanj, saj je bilo ob tokratnem obisku pri pregledu uradnih dokumentov, potrebnih za izvedbo pridržanj, ugotovljeno, da so bili posamezni popravki pravilno vneseni, saj so bili ustrezno označeni (podpis policista, ki je popravek opravil).

Na **PP Cerknica** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se policiste opozori, da osebe, ki pridejo v prostore PP, in sicer prostor za podajanje izjav oziroma razgovore ter v njem odložijo svoje stvari (oblačila), le-te po odhodu iz PP tudi odnesejo s seboj, saj v prostoru za podajanje prijav oziroma za razgovore ob tokratnem obisku ni bilo stvari, ki bi jih osebe, ki so prišle na PP, tam pustile oziroma pozabile.

Na **PMP Gruškovje** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da je prostore za »deportacijo« oziroma odstranitev tujcev treba redno vzdrževati in čistiti, predvsem pa ne uporabljati kot skladišče za opremo, ker prostori niso predvideni za ta namen, saj so bili ti prostori ob našem tokratnem obisku čisti in v njih ni bilo shranjene kakršnekoli opreme.

Ob obisku **PP Podlehnik** pa je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporo-

čilo DPM iz prejšnjega obiska, da se vhod na PP iz dvorišča oziroma parkirišča ustrezno označi, da je video nadzorovan, saj je bilo ob tokratnem obisku ustrezno (z nalepko) označeno, da je vhod video nadzorovan. Uresničeno je bilo tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se oznaka, da je prostor za sprejem in razgovore z odvetnikom video nadzorovan, namesti na bolj vidno mesto (npr. na zunanjo stran vrat), saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je oznaka, da je prostor za sprejem in razgovore z odvetnikom video nadzorovan, nameščena na zunanji strani vhodnih vrat v prostor. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se prostor za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, opremi z ustrezno ažuriranim seznamom odvetnikov, saj je bil prostor ob tokratnem obisku opremljen z ustreznim, v mesecu juniju ažuriranim seznamom odvetnikov. Nadalje je bilo uresničeno tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se oznaka, da so prostori za obravnavo tujcev video nadzorovani, namesti na bolj vidno mesto, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bili prostori za obravnavo tujcev, ki so video nadzorovani, označeni na zunanji strani vhoda v prostore. Uresničeno pa je bilo tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se prostor za gibanje na prostem opremi skladno z drugim odstavkom 23. člena Pravilnika o normativih za izgradnjo in opremljenost policijskih prostorov za pridržanje, torej pepelnikom, saj je bil prostor za gibanje na prostem ob tokratnem obisku opremljen z ustreznim betonskim pepelnikom.

Ob obisku **PP Škofja Loka** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se slabo pritrjeno vodno armaturo v umivalniku prostora za daljša pridržanja, označenim s številko 2, ustrezno pritrdi, saj je bila ob tokratnem obisku ustrezno pritrjena (je ni bilo mogoče premakniti). Uresničeno je bilo tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti namestitve video nadzornega sistema v prostoru za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, saj je bil v prostor v letu 2019 nameščen video nadzorni sistem. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da naj vodstvo PP v prostoru za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, redno spremlja ažuriranje seznama odvetnikov na tri mesece, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je v prostoru nameščen ustrezno ažuriran seznam odvetnikov. Prav tako pa je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti, da se stene prostora za zaslihanje prepleskajo, saj so bile le-te ob tokratnem obisku čiste.

Ob obisku **PP Kranj** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da vodstvo PP poskrbi, da se bodo prostori za pridržanje bolj redno (po vsaki uporabi) ustrezno očistili, saj so bili ob tokratnem obisku prostori ustrezno očiščeni in prezračeni. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti, da se knjiga pripomb in pohval, z vidika lažje dostopnosti iz prostora za zasebne pogovore dežurnega policista s strankami, namesti v sam prostor, pred dežurnim policistom, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je knjiga pripomb in pohval nameščena na polico pred steklom dežurnega policista.

Na **PP Ormož** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se prostor za gibanje na prostem – sprehajališče opremi

skladno s prvo alinejo drugega odstavka 23. člena Pravilnika o normativih za izgradnjo in opremljenost policijskih prostorov za pridržanje, in sicer s pepelnikom, saj je bil ob tokratnem obisku prostor za gibanje na prostem – sprehajališče opremljen s pepelnikom.

Ob obisku **PP Gorišnica** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se dva ločena steklena prostora, ki se uporabljata za razgovore s strankami in tudi za krajše nameščanje oseb, označita (npr. Govorilnica 1 in Govorilnica 2), saj sta bila ob tokratnem obisku steklena prostora dejansko označena kot »govorilnica 1« in »govorilnica 2«. Uresničeno je bilo tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se prostor za gibanje na prostem – sprehajališče redno čisti in da se opremi skladno s prvo alinejo drugega odstavka 23. člena Pravilnika o normativih za izgradnjo in opremljenost policijskih prostorov za pridržanje, in sicer s pepelnikom, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je prostor za gibanje na prostem – sprehajališče čist in opremljen s pepelnikom.

Ob obisku **PP Kozina** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se police v omari za hrambo zaseženih predmetov oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, ustrezno označijo (enako kot sta prostora za pridržanje), saj so bile ob tokratnem obisku police v omari označene enako, kot sta prostora za pridržanje. Uresničeno je bilo tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da vodstvo PP poskrbi za redno ažuriranje seznama odvetnikov, saj je bil v prostoru za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, ob tokratnem obisku nameščen ustrezno ažuriran seznam odvetnikov. Prav tako je bilo uresničeno tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se WC za invalide, ki se nahaja v hodniku pred prostorom dežurnega policista, opremi z držalom, saj je bil WC za invalide ob tokratnem obisku opremljen z ustreznim držalom.

Ob obisku **PP Sežana** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se v prostor za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, namesti nov plakat MNZ s pravicami oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, saj je bil v prostoru ob tokratnem obisku nameščen nov plakat MNZ s pravicami oseb, ki jim je bila odvzeta prostost. Uresničeno pa je bilo tudi priporočilo DPM iz prejšnjega obiska, da se policiste (predvsem dežurne policiste) opozori, da je treba v obrazcu »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek« v delu obrazca »Opravila med pridržanjem/zadržanjem« vpisovati tudi številko prostora, v katerem je bila oseba dejansko pridržana, saj smo v vseh pregledanih primerih ugotovili, da je evidentiran prostor, v katerem se je pridržanje osebe izvajalo.

Ob obiskih PP je bilo v letu 2020 podanih sto (100) novih priporočil, od katerih je bilo **osemdeset (80) posamičnih, eno sistemsko in devetnajst (19) splošnih**. Priporočila so se nanašala na bivalne pogoje (ena in dvajset priporočil), drugo (eno priporočilo), na evidenco in dokumentacijo (sedem in štirideset priporočil), na obravnavo in oblike dela (deset priporočil), na osebje (pet priporočil), na pravno varstvo in pritožbene poti (trinajst priporočil), splošno (dve priporočili) in stiki z zunanjim svetom (eno priporočilo).

Od skupaj sto priporočil je bilo **sprejetih in uresničenih šestdeset (60) priporočil, sprejetih in še ne uresničenih osemnajst (18) priporočil, pet priporočil ni bilo sprejetih**, za sedemnajst (17) priporočil pa rok za odgovor do priprave poročila še ni potekel.

Veliko priporočil DPM iz obiskov PP je bilo torej sprejetih in tudi že uresničenih oziroma so ostala neuresničena tista, ki za uresničitev ali odpravo ugotovljene pomanjkljivosti zahtevajo več časa (na primer namestitve video nadzornega sistema v prostorih za razgovore in v prostoru za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost in da se PP zagotovi oprema za avdio in video snemanje za slišanje). Ob obiskih na **PP Celje, PP Škofja Loka in PP Sežana** je bilo na primer ugotovljeno, **da ni bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega oziroma prejšnjih obiskov, da se proučijo možnosti zagotovitve dostopa do tekoče vode v prostorih za krajša pridržanja (do 12 ur)**, čeprav je MNZ v odzivu na ta priporočila sporočilo, da bo to realizirano ob večjih investicijskih posegih oziroma da je realizacija uvrščena v plan prenove prostorov za pridržanje, in sicer v okviru razpoložljivih finančnih sredstev.

Od **priporočil, ki niso bila sprejeta**, sta se v dveh primerih priporočili nanašali na to, da bi policisti (**PP Novo mesto in PP Šentjernej**) v primerih, ko tujcem izročijo nove brošure UNHCR z informacijami o mednarodni zaščiti oziroma da v primeru ustne seznanitve/informiranja tujcev o pravici do mednarodne zaščite, to tudi evidentirali v delu obrazca »opravila med pridržanjem/zadržanjem«. MNZ je v tej zvezi pojasnilo, da so brošure tujcem dostopne in jim omogočajo seznanitev z njihovimi pravicami in dolžnostmi, kot tudi s postopkom mednarodne zaščite. Ker bi evidentiranje pomenilo dodatno administrativno obremenitev, policisti tega ne bodo posebej zapisovali v obrazec »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek«. Hkrati je MNZ pojasnilo, da v primerih, ko iz ugotovljenih dejstev in okoliščin izhaja, da je bilo ali bi lahko bilo tujčevo življenje ali njegova svoboda ogrožena oziroma v primerih, ko izhaja, da bi lahko bil izpostavljen mučenju in drugim krutim ravnanjem, policisti tujca tudi seznanijo z možnostjo podaje namere za podajo prošnje za mednarodno zaščito oziroma ga na to tudi napotijo. Prav tako je MNZ pojasnilo, da v vsakem primeru, ko oseba poda namero za podajo prošnje za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji, policisti osebo obravnavajo v skladu z Zakonom o mednarodni zaščiti.

Eno nesprejeto priporočilo se je nanašalo na **PP Novo mesto** in sicer, da se proučijo možnosti, da bi se postopki s tujci tudi na drugih PP v Republiki Sloveniji vodili na način kot na PP Novo mesto, da se izdelajo individualni uradni zaznamki o razgovoru, iz katerih je razvidno, da je bil tujec seznanjen s pravico zaprositi za mednarodno zaščito. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da policisti nimajo zakonskih pooblastil oziroma dolžnosti, da bi vsakega tujca posebej seznanjali ali opozarjali na možnost, da lahko zaprosi za mednarodno zaščito. Se pa lahko vsaka oseba, ki je privedena v policijske prostore z namenom izvedbe postopka, seznaniti s pravicami in postopki. V vsakem primeru, ko pa oseba poda namero za podajo prošnje za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji,

jo policisti obravnavajo v skladu z Zakonom o mednarodni zaščiti. Tudi iz uradnega zaznamka z osebo iz pregledanega primera ob obisku ni razvidno, da bi ga policisti seznanili z možnostjo zaprosila za mednarodno zaščito, temveč je razvidno, da je tujec povedal, da bo zanj zaprosil, ko pride v Španijo.

Naslednje nesprejeto priporočilo se je nanašalo na **PP Laško** in sicer, da se PP zagotovi oprema za avdio video snemanje zaslišanj, saj je v primeru nujnosti zaslišanja to oteženo, ker si jo morajo policisti te PP zagotoviti od druge PP. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da nakup nove opreme za avdio video snemanje zaslišanj ni predviden in pojasnilo, da si bo enota izposodila opremo na Policijski upravi Celje ali pri drugih policijskih enotah, če jo bo potrebovala.

Zadnje nesprejeto priporočilo se je nanašalo na **PP Celje** in sicer, da se prostor za razgovore z odvetnikom dejansko označi kot prostor za razgovore z odvetnikom. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da je prostor, ki je bil opisan kot soba za razgovor z odvetnikom, soba poleg receptorja in je namenjena čakanju strank.

V letu 2020 je bilo dano **eno sistemsko priporočilo**, ki se je nanašalo na čimprejšnjo uskladitev pravnega pouka v obrazcih »Sklep o pridržanju«, iz katerega bo razvidno spoštovanje odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-89/15-13 z dne 30. 11. 2017, oziroma da bodo pridržane osebe seznanjene z ustreznim rokom, v katerem lahko podajo pritožbo na odrejeno pridržanje. **MNZ je v zvezi s tem priporočilom sporočilo, da je Policija takoj po sprejetju odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-89/15-13 z dne 30. 11. 2017 dopolnila sklep o pridržanju. Prenovljen sklep je bil objavljen na intranetu Policije in je dostopen vsem policistom, s čimer so bile seznanjene vse policijske enote.** MNZ je še sporočilo, da je šlo v konkretnem primeru za osamljen primer uporabe starega obrazca, na kar so že opozorili odgovorno policijsko enoto.

Na večini policijskih postaj, ki smo jih v letu 2020 obiskali, smo ponovno ugotavljali, **da se še vedno pojavljajo napake oziroma pomanjkljivosti glede izpolnjevanja obrazcev, potrebnih za izvedbo pridržanj**, jih je pa bilo nekoliko manj kot v preteklosti. Največ napak oziroma pomanjkljivosti se pojavlja v enotnem navajanju posameznih opravil v različnih obrazcih (na primer v obrazcu »Sklep o pridržanju«, v obrazcu »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek« ali v računalniški knjigi pridržanj). Glede vseh ugotovljenih nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti, na katere smo opozorili in poročili o obisku, je MNZ sporočilo, da so bili policisti in tudi vodstva obiskanih policijskih postaj nanje opozorjeni, hkrati pa je sporočilo, da so bile, v primerih, ko je bilo to potrebno, določene napake in pomanjkljivosti odpravljene (na primer opravljene so bili popravki zapisov v računalniški knjigi pridržanj).

Tudi v letu 2020 je bilo v enem primeru ugotovljeno, da v primeru odrejenega pridržanja ni bilo spoštovano določilo sedmega odstavka 51. člena Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol), ki opredeljuje, da mora varnostni pregled osebe, ki ji je bila odvzeta prostost, opraviti oseba istega spola. Hkrati pa v tem primeru kršitve določil sedmega odstavka 51. člena ZNPPol policist/ ti ni/so navedel/i, da varnostnega pregleda osebe, ki ji je bila odvzeta prostost,

ne bi bilo mogoče odložiti do prihoda osebe istega spola, kot je bila oseba, ki ji je bila odvzeta prostost. **MNZ je v tej zvezi sporočilo, da so bili vsi policisti na delovnem sestanku opozorjeni na nujnost ustrezne zabeležbe opisa razlogov, ko varnostni pregled opravi oseba nasprotnega spola.**

Pri pregledu postopka pridržanja dveh tujcev na PMP Obrežje je bilo ugotovljeno, da PMP v času obiska ni razpolagala z vso potrebno dokumentacijo, ki se nanaša na ta postopek pridržanja. V arhivskem izvodu PMP tako ni imela shranjenih oziroma vloženih obrazcev »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek« in »Sklep o pridržanju«, tako da ob obisku poteka postopka pridržanja tujcev nismo mogli natančno preveriti (npr. kaj se je z osebama dogajalo v času pridržanja, kje sta bili osebi nameščeni – pridržani, kako je bilo z obroki hrane ...). Pri pregledu dokumentacije je bilo iz obrazložitve »sklep postopka o prekršku« razvidno, da sta bili osebi 4. 11. 2019 zaslišani kot priči na Okrožnem sodišču v Krškem (ura zaslišanja ni bila navedena) v zvezi s kaznivim dejanjem »Prepovedano prehajanje meje ali ozemlja države«, kjer sta podala tudi namero za podajo vloge za priznanje mednarodne zaščite. **MNZ smo priporočili, da se izpostavljeni primer pridržanja pregleda in sporoči ugotovitve ter morebitne ukrepe glede tega.** MNZ je v tej zvezi sporočilo, da sta bila tujca zaslišana pri preiskovalnemu sodniku zaradi obravnave kaznivega dejanja po 308. členu Kazenskega zakonika (KZ-1), zato sta se obrazca »Sklep o pridržanju« in »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek« nahajala v kazenskem spisu. Nadalje je MNZ pojasnilo, da sta bila tujca v postopku zaradi izmika mejni kontroli in je bila omejitev gibanja potrebna zaradi izvedbe mejne kontrole in postopka o prekršku ter v nadaljevanju privedbe priče na zaslišanje pred preiskovalnim sodnikom. **MNZ je tudi sporočilo, da je že nadzor v Policiji pokazal, da gre v teh primerih za sistemski problem na področju privedb na zaslišanje pred preiskovalnim sodnikom, zato je minister za notranje zadeve 12. 2. 2020 izdal obvezna navodila in usmeritve,** in sicer: »Policija mora zagotoviti dosledno izvajanje pridržanj ilegalnih migrantov skladno z zakonskimi normami, zlasti pa spoštovati določbe 64. člena Zakona o nalogah in pooblastilih policije, da sme pridržanje trajati le nujno potreben čas za izročitev tujim varnostnim organom. Morebitne privedbe ilegalnih migrantov kot prič na zaslišanje preiskovalnemu sodniku sme izvajati izključno na podlagi pisne odredbe pristojnega organa.« Tudi Okrožno sodišče v Krškem je v tej zvezi pojasnilo, da gre v navedenih primerih za sistemski problem, ki pa izhaja iz neživiljenjskih rokov, ki so primerni samo v tistih primerih, ko so tujci prijeti v dnevnem času in po možnosti na delavnik, ko je možno pogoje za zaslišanje zagotoviti v zelo kratkem roku, saj so praviloma vsi nujni udeleženci dosegljivi. Ta sistemski problem pa bi bilo po mnenju sodišča možno najlažje in najhitreje urediti s spremembo zakona. **Zato smo tudi podprli predlagane spremembe in dopolnitve, ki v noveli ZKP-O rešujejo težave z zaslišanjem prič tujcev, ki so nezakonito prešli državno mejo, tako da se upošteva tudi tek vzporednega prekrškovnega postopka (v katerem jim je odvzeta prostost) in da se posledično zagotavlja, da bodo te osebe dejansko zaslišane pred preiskovalnim sodnikom kot priče v predkazenskem postopku (149. člen ZKP).**

Na PMP Gruškovje je bilo pri pregledu primera postopka zavrnitve vstopa trem tujcem, ki so bili odkriti v tovornem vozilu tujega državljana, ugotovljeno, da je bil eden od njih mladoleten. Glede tega postopka je bilo ugotovljeno, da policisti PMP niso obveščali pristojnega CSD, saj so šteli, da odrasla člana skupine, za katera se je domnevalo, da sta njegova bratranca, štejeta za njegova spremljevalca oziroma skrbnika. **V zvezi s tem smo poudarili, da je v takšnih primerih treba upoštevati slovensko zakonodajo, ki jasno opredeljuje družinske člane, ki lahko štejejo za skrbnike oziroma zakonite zastopnike otrok in torej bratranca ne spadajo v ta krog.** Nadalje je bilo ugotovljeno, da v spisu ni bilo zaznamka o družinski vezi med obravnavanimi tujci, prav tako tega ni bilo mogoče sklepati iz njihovih (različnih) priimkov. Glede na navedeno je šlo po naši presoji za kršitev pravice otroka do posebnega varstva v policijskih postopkih, katerega izvajanje opredeljuje Protokol o sodelovanju med policijo in centri za socialno delo pri obravnavi mladoletnikov brez spremstva. V zvezi s tem nam je bilo pojasnjeno, da CSD poda oceno sorodstvenih vezi po telefonu, kar rezultira v zavrnitvi vstopa takšnim mladoletnikom ne glede na njihovo posebno varstvo. Pri pregledu spisa je bilo ugotovljeno, da v njem tudi ni prošnje za mednarodno zaščito. Ugotovljeno je bilo tudi, da ni bila podana oziroma izdelana ocena ali bi šlo lahko za primer trgovine z ljudmi glede na to, da je mladoletnik brez spremstva potoval z dvema odraslima osebama. **MNZ smo zato priporočili, da se izpostavljeni primer pridržanja natančno pregleda in sporoči ugotovitve ter morebitne ukrepe glede tega.** MNZ je sporočilo, da je šlo v konkretnem primeru za postopek s tremi tujci, ki pa niso bili v postopku pridržanja (niti zadržanja), ampak v postopku zavrnitve vstopa na mejnem prehodu (poskus izmikavanja mejni kontroli ob poskusu vstopa v Republiko Slovenijo). Glede obveščanja CSD za enega izmed treh tujcev, ki je bil mladoleten, je poudarilo, da v skladu s Protokolom o sodelovanju med centri za socialno delo in Policijo pri izvajanju pomoči mladoletnim tujcem brez spremstva (Protokol) po Zakonu o tujcih policijska postaja o prijetju mladoletnega tujca brez spremstva, ki je nezakonito vstopil v državo ali v njej nezakonito prebiva, takoj obvesti krajevno pristojni CSD oziroma interventno službo CSD (točka »a«) Protokola. V konkretnem primeru skupina tujcev, vključno z mladoletnim tujcem, po pojasnitvah MNZ še ni vstopila v državo, saj so bili odkriti pri mejni kontroli pri poskusu vstopa v državo na mejnem prehodu in se je za njih izvajal postopek ZAVRNITVE vstopa in ne formalnega/neformalnega vračanja, niti postopek odstranitve. V preteklosti se je v takšnih primerih CSD sicer že obveščalo, vendar se je tudi na predlog predstavnikov CSD s takšno prakso prenehalo, saj tujci (vključno z mladoletnim tujcem) pravno formalno še niso vstopili v državo, prav tako usmeritev za obveščanje v takšnih primerih ni zajeta v Protokolu. **V zvezi s temi pojasnili MNZ smo menili, da je treba tudi osebam v situaciji, kot je bila v tem primeru, zagotavljati pravice, ki jim grede, četudi naj še ne bi vstopile v državo (so pa bile obravnavane na meji), saj se ne morejo svobodno gibati. Ni namreč mogoče spregledati, da je postopek z njimi na slovenskem delu mejnega prehoda oziroma ozemlju izvajala slovenska policija (torej slovenski organ), pri čemer so izvajali slovensko pravo oziroma pravo EU, in so tako slovenski organi tedaj imeli oblast (effective control) nad temi osebami (prim. tudi odst. 129–132 sodbe ESČP v zadevi M.K. in drugi proti Poljski z dne 23. 7. 2020, ki se nanaša na podoben postopek**

na meji). Tudi v teh primerih mora zato naša policija zagotoviti spoštovanje načela največje koristi otroka in upoštevati potrebe ranljivih oseb (za kar se šteje mladoletnik in mladoletnik brez spremstva) ter spoštovanje načela nevračanja (gledati tudi prej navedeno sodbo ESČP). Menili smo torej, da ne glede na vrsto policijskega postopka (zavrnitev, odstranitev ...) mladoletna oseba ne more biti obravnavana brez skrbnika. To bi namreč pomenilo tudi, da nima dostopa do učinkovitega pravnega sredstva zoper odločitev o zavrnitvi vstopa, saj ga lahko mladoletnik uporabi le preko skrbnika.

Policija je imela med svojimi nalogami v letu 2020 tudi posodobitev in prenovu protokola med CSD in Policijo zaradi sprememb in dopolnitev Zakona o tujcih. V dodatnem posredovanju pri MNZ smo zato predlagali, da se pri prenovi Protokola preveri potreba za njegovo dopolnitev tudi v tem delu, sicer pa smo predlagali sprejem vseh potrebnih ukrepov za preprečitev nadaljnjih kršitev v primerih obravnave mladoletnikov brez spremstva. Ob tem smo opozorili tudi, da pravice mladoletnih migrantov ne izhajajo neposredno iz Protokola, saj je ta kvečjemu operativni akt, namenjen učinkovitejšemu sodelovanju med relevantnimi organi. Pravice, ki jih imajo mladoletni migranti, izhajajo neposredno iz nacionalnega prava, prava EU in mednarodnega prava. Zato se ni mogoče sklicevati na to, da mladoletniku določene pravice niso bile priznane, ker to ni predvideno v tovrstnem protokolu. MNZ smo tudi prosili za sporočilo v kakšni fazi priprave je trenutno prenova Protokola, saj imamo še nekatere druge predloge za njegovo dopolnitev. MNZ je glede vprašanja vključitve skrbnikov oziroma predstavnikov CSD v postopke zavrnitve vstopa mladoletnim tujcem v državo sporočilo, da bosta to Policija in Skupnost centrov za socialno delo Slovenije obravnavala predvidoma v oktobru, ko se bosta sestala z namenom prenove Protokola o sodelovanju med Centri za socialno delo in Policijo pri izvajanju pomoči mladoletnim tujcem brez spremstva, in sicer v okviru Zakona o tujcih. Napovedalo je, da bo v postopek usklajevanja vključen tudi Varuh, vendar ta napoved še ni bila uresničena.

V zvezi z izpostavljenim primerom postopka s tujci je bilo tudi ugotovljeno, da policisti tujcem, ki so zavrnjeni pri poskusu vstopa v Republiko Slovenijo, v postopku izdajo zavrnilni list. Pri pregledu zavrnilnega lista je bilo ugotovljeno, da je na njem pouk o pravnem sredstvu naveden zgolj v slovenskem jeziku. **MNZ smo priporočili, da se proučijo možnosti prevoda pravnega pouka na zavrnilnem listu še vsaj v treh najpogostejših jezikih, ki jih govorijo tujci v teh postopkih,** vendar je MNZ v tej zvezi sporočilo, da gre za standardiziran obrazec zavrnitve vstopa osebam na mejnih prehodih (obrazec je samo v slovenskem jeziku). V ponovnem posredovanju pri MNZ smo pripomnili, da že spoštovanje pravice do izjave tujca, ki ne pozna slovenskega jezika, zahteva uporabo tolmača. Pritožba tudi ne more biti učinkovito pravno sredstvo, če oseba nima prevoda vsaj temeljnih delov odločbe in pouka o pravnem sredstvu. MNZ je v zvezi s to našo pripombo sporočilo, da se za zavrnitev vstopa osebam na mejnih prehodih dejansko uporablja standardiziran obrazec, ki je priloga Zakonika o schengenskih mejah. Hkrati pa je MNZ sporočilo, da je bil skladno z nacionalno zakonodajo v obrazec vključen pravni pouk, ki pa je bil preveden v najpogostejše svetovne jezike in je posebej dostopen v policijskih

enotah, tako da je s prevodom pravnega pouka tujcem omogočena pravica do učinkovitega pravnega sredstva.

Ob obisku **PP Kozina** je bilo ugotovljeno, da so policisti te PP v letu 2020 odredili veliko število pridržanj, pri čemer je bilo tudi ugotovljeno, da je šlo v večini primerov za postopke z večjimi skupinami tujcev (skupine do 20 in več tujcev). Nadalje je bilo ugotovljeno, da PP ne razpolaga s primernimi prostori (premajhna kapaciteta prostorov za obravnavo tujcev) za obravnavo tako velikih skupin tujcev. Zaradi tega imajo na PP tudi težave, ki jih rešujejo na način, da se obravnavane tujce razporeja na več enot. Še posebej so težave v primerih, ko postopek s tujci teče dalj časa in je potrebno za tujce urejati tudi prenočevanje. Menili smo, da bi bilo morda na mestu, da bi se za območje Policijske uprave Koper, glede na število postopkov z večjimi skupinami tujcev, razmislilo o ureditvi posebne enote, ki bi imela tudi primerne prostore tako za obravnavo kot tudi za prenočevanje tujcev do vrnitve tujcev v Republiko Hrvaško. **MNZ smo priporočili, da se preuči možnost vzpostavitve posebne enote s primernimi prostori in kadrom, ki se bo na območju Policijske uprave Koper ukvarjala samo z obravnavo tujcev (ilegalnih prebežnikov).** Odziv MNZ v času priprave tega zapisa še čakamo (PP Kozina smo sicer obiskali 21. 12. 2020, poročilo o obisku, katerega del je tudi prej navedeno priporočilo, pa je bilo MNZ poslano 14. 1. 2021, zato rok za odgovor še ni potekel).

2.9 OBISK CENTRA ZA TUJCE OZIROMA DELNO SPREMLJANJE PRISILNIH VRAČANJ TUJCEV IZ DRŽAVE

DPM je v letu 2020 prvič (po predhodni najavi) v dveh primerih opravil delno spremljanje prisilnih vračanj tujcev iz države.²⁴ Predhodno so bili tujci, ki so bili prisilno odstranjeni, nastanjeni oziroma pripeljani v center za tujce v Postojni (center), ki deluje pod okriljem Ministrstva za notranje zadeve (MNZ). Center zagotavlja nastanitev in oskrbo tujcev (če ti ne izpolnjujejo pogojev za bivanje v naši državi) za čas, ki je nujno potreben za njihovo neprostoVOLjno vračanje v državo izvora, kot je bilo to v teh dveh primerih.

Namen spremljanja prisilnih odstranitev tujcev je bil predvsem preveriti, kako je potekal postopek inšpektorjev oziroma policistov pred samo prisilno odstranitvijo (ali so bile izvedene vse potrebne aktivnosti v smislu priprave na vračanje) in kako je potekal sam postopek odhoda iz centra do mesta zapustitve države. V obeh primerih prisilne odstranitve tujcev se je tujce prisilno odstranilo z letalom iz letališča Jožeta Pučnika Ljubljana. Prvi primer delnega spremljanja prisilne odstranitve treh tujcev (državljanov Makedonije) smo opravili **11. 4. 2020**. Drugi primer delnega spremljanja prisilne odstranitve treh tujcev (državljanov Kosova) pa smo opravili **15. in 16. 7. 2020**. Glede postopkov delnega spremljanja prisilnih odstranitev tujcev iz države smo v obeh primerih pripravili poročili, ki smo ju posredovali na MNZ.

V obeh primerih, čeprav (le) delnega spremljanja prisilnih odstranitev tujcev iz države, smo lahko zaključili, da sta bili prisilni odstranitvi opravljeni profesionalno, zakonito in vljudno ob upoštevanju pravic oseb v policijskem postopku, zlasti pa osebnosti in dostojanstva tujcev. Policisti, ki so neposredno izvedli prisilno odstranitev, so tujcem nudili tudi vse potrebne informacije in poskrbeli za zadovoljitev njihovih potreb pred samim potovanjem z letalom. Prav tako je bilo ugotovljeno, da je bil postopek policistov na Postaji letališke policije Brnik, še posebej pri nameščanju sredstev za vezanje in vklepanje (body cuff), strokoven.

V obeh primerih delnega spremljanja prisilnih odstranitev tujcev iz države so bila skupaj podana **štiri priporočila, od katerih sta bili dve posamični in dve**

²⁴ Ob upoštevanju 69. člena Zakona o tujcih (ZTuj-2) v Sloveniji na podlagi javnega razpisa sicer spremlja (neprostoVOLjno) vračanje tujcev iz Slovenije v državo izvora Slovenska Karitas.

splošni. Priporočila so se nanašala na evidenco in dokumentacijo (dve priporočili), obravnavo in oblike dela (eno priporočilo) in zdravstveno oskrbo (eno priporočilo). **Od skupaj podanih štirih priporočil so bila vsa štiri tudi sprejeta in uresničena.**

Prvi primer prisilne odstranitve tujcev iz države je potekal v času razglašene epidemije novega koronavirusa. Tudi zaradi tega pri delnem spremljanju postopka prisilne odstranitve tujcev nismo sodelovali v celoti oziroma nismo bili vključeni že v postopek priprave tujcev na odstranitev iz države. Na podlagi tega smo MNZ prosili za pojasnilo o tem, kje (v katerih evidencah) center zagotavlja evidentiranje aktivnosti, ki so izvedene s tujci v smislu priprave na njihovo odstranitev iz države. Za primer, če center tega evidentiranja še ne zagotavlja, pa smo **priporočili, da sprejme vse potrebne ukrepe v ta namen.** MNZ je pojasnilo, da center pri svojem delu in v zvezi z vodenjem upravnih postopkov, osebnih spisov posameznega tujca ipd., upošteva Uredbo o upravnem poslovanju (Uradni list RS, št. 9/19), ki med drugim določa tudi enakost elektronske in fizične oblike dokumentarnega gradiva. V skladu z navedenim predpisom so knjiženi in shranjeni vsi dokumenti v zvezi s postopkom (od odločb, zapisnikov, dopisov, uradnih zaznamkov, poročil, izjav ...). Aktivnosti, ki so izvedene s tujci v smislu priprave na njihovo odstranitev iz države, se, tako kot tudi vse ostale aktivnosti glede postopkov z nastanjenimi tujci, beležijo v interni računalniški aplikaciji. V aplikacijo policisti, policijski inšpektorji, zdravstveno osebje ter socialne delavke vpišejo pomembne aktivnosti v povezavi z nastanitvijo in odstranitvijo, vpisi v aplikaciji pa se hranijo do izbrisa osebe iz policijskih evidenc v skladu z določbami 3. odstavka 114. člena Zakona o tujcih.

Nadalje smo center prosili za informacijo o tem, ali in **če ter kako so bile v primeru odstranjenih tujcev s strani policije preverjene okoliščine, ki preprečujejo odstranitev tujcev po 72. členu Zakona o tujcih.** Prej navedeni člen namreč uzakonja prepoved odstranitve tujca oziroma načelo nevračanja, ki po tem zakonu in v skladu z načeli mednarodnega običajnega prava pomeni obveznost Republike Slovenije, da ne sme odstraniti tujca v državo, v kateri bi bilo njegovo življenje ali njegova svoboda ogrožena zaradi rase, vere, narodnosti, pripadnosti posebni družbeni skupini ali političnega prepričanja, ali v državo, v kateri bi lahko bil izpostavljen mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju. MNZ je pojasnilo, da Republika Slovenija ne sme odstraniti tujca v državo, v kateri bi bilo njegovo življenje ali njegova svoboda ogrožena zaradi rase, vere, narodnosti, pripadnosti posebni družbeni skupini ali političnega prepričanja, ali v državo, v kateri bi lahko bil izpostavljen mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju. Če tujčeva odstranitev iz države iz teh razlogov ni dovoljena, se tujcu dovoli zadrževanje v Republiki Sloveniji, postopek za izrek dovolitve zadrževanja pa se uvede na prošnjo tujca ali po uradni dolžnosti, tujec pa lahko v skladu z določili Zakona o mednarodni zaščiti v Republiki Sloveniji zaprosi tudi za mednarodno zaščito.

V konkretnem primeru tujci niso podali prošenj za uvedbo postopka za izrek dovolitve zadrževanja, niti niso podali namer za uvedbo postopka mednarodne

zaščite. MNZ je tudi pojasnilo, da je Severna Makedonija z Odlokom o določitvi seznama varnih izvornih držav (Uradni list RS, št. 38/19) določena kot varna izvorna država, v kateri je na podlagi pravnega položaja, uporabe prava v okviru demokratičnega sistema in splošnih političnih okoliščin mogoče sklepati, da v njej na splošno in redno ni nikakršnega preganjanja, kakor je opredeljeno v 26. členu Zakona o mednarodni zaščiti, mučenja ali nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja in ogroženosti zaradi vsesplošnega nasilja v razmerah mednarodnega ali notranjega oboroženega spopada. Upošteva dejstvo, da je Severna Makedonija določena kot varna izvorna država in glede na razgovore, ki so bili opravljeni pred odstranitvijo, in razpoložljive podatke iz njihovih predhodnih upravnih in sodnih postopkov niso bile ugotovljene individualne okoliščine, ki bi preprečevale njihovo vračanje v matično državo in zaradi katerih bi bilo potrebno postopek za izrek dovolitve zadrževanja uvesti po uradni dolžnosti.

Priporočili smo tudi, da center za vsakega tujca neposredno pred odstranitvijo zagotovi zdravniški pregled, da se dejansko ugotovi zdravstveno stanje in sposobnost tujca za potovanje oziroma se identificirajo vse morebitne zdravstvene težave, ki bi lahko predstavljale ovire v postopku odstranitve ali pa zahtevale posebno obravnavo, vključno s potrebno terapijo (ta mora biti v zadostni količini za nemoteno uporabo tudi v državi vračanja, dokler tujec ni pod zdravniškim nadzorom svoje domače zdravstvene službe), saj se s tem lahko izogne morebitnim poznejšim zapletom med samim postopkom odstranitve tujca. MNZ je pojasnilo, da se v skladu z določbami četrtega odstavka 7. člena Pravilnika o bivanju v Centru za tujce, deponiranju lastnih sredstev ter obliki in vsebini izkaznice o dovolitvi zadrževanja na območju Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 11/15), zdravniški pregled tujca praviloma že opravlja. Z zdravniškim pregledom se ugotovi zdravstveno in psihofizično stanje tujca. O vseh ugotovitvah, ki so pomembne za nastanitev tujca v centru in za odstranitev tujca, zdravnik obvešča vodjo centra oziroma osebo, ki jo on pooblasti. V vsakem primeru pa se pred odstranitvijo tujcev s skupnimi leti v koordinaciji Agencije Frontex zagotovi zdravniški pregled, kot to določa priročnik za skupne operacije po zraku v koordinaciji agencije Frontex.

Ob spremljanju prisilnega vračanja treh tujcev iz Centra za tujce v Postojni do Letališča Jožeta Pučnika Ljubljana dne 11. 4. 2020 je eden izmed tujcev izpostavil, da so mu policisti Policijske postaje Ilirska Bistrica 4. 10. 2019 med drugim zasegli tudi dva mobilna telefonska aparata, ki pa mu vse do prisilne odstranitve nista bila vrnjena. Za pojasnila glede zaseženih mobilnih telefonov smo se obrnili tako na MNZ kot tudi na Okrožno državno tožilstvo v Kopru. Ker je iz odgovora ministrstva kot tudi državnega tožilstva izhajalo, da sta bila zasežena mobilna telefona predana sodišču, smo se za pojasnila obrnili tudi na Okrožno sodišče v Kopru. Sodišče je sporočilo, da je 24. 6. 2020 odredilo, da se zasežena mobilna telefona tujcu vrneta. O vračilu predmetov je odločilo po pregledu spisovnega gradiva, zlasti uradnih zaznamkov o vsebinskem pregledu podatkovnih nosilcev z zavarovanimi podatki. Sklepamo, da je k temu pripomoglo tudi naše posredovanje, saj je bila odločitev sodišča, da se tujcu zasežena predmeta vrneta, **sprejeta šele po naši poizvedbi. Prav pa bi bilo,**

da bi bila odločitev sodišča o zaseženih predmetih sprejeta že takrat, ko je bil postopek zoper tujca na sodišču končan, še zlasti upoštevajoč, da gre za tujca, ki je bil iz naše države tudi odstranjen.

Pri drugem delnem spremljanju prisilne odstranitve tujcev iz države 15. in 16. 7. 2020 pa večjih pomanjkljivosti nismo ugotovili oziroma smo MNZ podali (le) eno priporočilo. To se je nanašalo na to, **da se razgovori s tujci, s katerimi ni možna neposredna komunikacija, glede postopka prisilne odstranitve zaradi pomembnosti opravijo ob sodelovanju prevajalca za jezik, ki ga razume oziroma govori tujec, česar pa v tem primeru nismo ugotovili.** Na tak način bodo informacije o postopku prisilne odstranitve tujcu lahko povsem razumljive oziroma bo imel možnost, da tudi sam pridobi morebitna (dodatna) pojasnila o odstranitvi. Ob delnem spremljanju prisilne odstranitve tujcev je inšpektor sicer pojasnil, da je z vsemi tremi tujci opravil pogovore in jih seznanil s potekom odstranitve. Povedal je, da se tujci z odstranitvijo strinjajo. Nobeden izmed tujcev v pogovoru z inšpektorjem ni izpostavil bojazni, da bi bil v svoji državi preganjan oziroma podvržen morebitnemu grdemu ravnanju. Nadalje je pojasnil, da je tujce tudi seznanil, da bodo med letom vklenjeni s sredstvi za vezanje in vklepanje »body cuff«. Glede osebne prtljage je pojasnil, da imajo tujci (le) osebno prtljago, ki jo bodo sami pripravili. Na vprašanje, na kakšen način je inšpektor komuniciral s tujci, je ta pojasnil, da naj bi eden izmed tujcev razumel srbohrvaški jezik in nato on prevajal za druga dva tujca. Inšpektor je tudi pojasnil, da naj bi ena od medicinskih sester in še eden od zaposlenih v centru govorila albanski jezik ter da oba pomagata pri prevajanju pri razgovorih s tujci. MNZ je pojasnilo, da se razgovori s tujci, s katerimi ni možna neposredna komunikacija, za tolmačenje medsebojne komunikacije uporabljajo prevajalci, s katerimi ima Policija sklenjene okvirne sporazume in avtorske pogodbe. Poleg tega albanski jezik obvladata tudi dva uslužbenca centra, ki sta zato nudila pomoč pri prevajanju v postopkih s tujci, ki so bili prisilno odstranjeni v tem primeru. Prav tako se v centru za tolmačenje uporablja tudi tehnično napravo Travis, ki pa je namenjena predvsem za prenos osnovnih informacij v primeru, da osebnega tolmačenja ni mogoče takoj zagotoviti.

2.10

OBISK VOJAŠKE POLICIJE

DPM je v letu 2020 opravil nenapovedan **obisk vojaške policije** (VP), ki organizacijsko spada pod Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (MORS), Generalštab slovenske vojske (Generalštab SV), in je med drugim umeščena na območje vojašnice Edvarda Peperka (pred tem se je imenovala vojašnica Franca Rozmana Staneta). Ob obisku smo opravili pregled prostorov, ki so določeni za morebitno pridržanje vojaških oseb in se, sicer ob odsotnosti poveljnice in njenega namestnika, pogovorili s prisotnim podčastnikom ter nekaterimi vojaškimi policisti.

Najprej je bilo ugotovljeno, da je po prejšnjem DPM obisku (ta je bil sicer opravljen že v letu 2012) v letu 2013 prišlo do organizacijskih sprememb glede VP, in sicer se ne imenuje več 17. bataljon VP. Ob spremembi so bile tako ustanovljene tri čete, ki organizacijsko spadajo pod različna poveljstva. Prva četa VP spada pod poveljstvo 72. brigade v Mariboru in je tako del enote v vojašnici Maribor, del pa v vojašnici Celje. Druga četa VP spada v 1. brigado in to je enota, ki je umeščena v vojašnici Edvarda Peperka. Tretja enota VP pa se imenuje Specializirana enota VP (SEVP). Spada pod Poveljstvo sil SV in je prav tako stacionirana v vojašnici Edvarda Peperka, kot druga četa. Prav tako sta v prostorih objekta v vojašnici Edvarda Peperka, kjer sta umeščeni druga četa VP in SEVP, še **vedno dva prostora za pridržanje, ki sta namenjena za morebitno pridržanje vojaških oseb.**

Ob obisku smo podali skupaj **devet** priporočil, ki so bila vsa posamična. Od prej navedenih priporočil so se ta nanašala na bivalne pogoje (eno priporočilo), na evidenco in dokumentacijo (pet priporočil), na osebje (dve priporočili) ter pravno varstvo in pritožbene poti (1 priporočilo). **Od skupaj devet priporočil so bila vsa tudi že sprejeta in uresničena.**

Izpostavljamo, da smo se kot DPM ob tokratnem obisku VP prvič srečali s težavo, da nam **ni bil omogočen takojšen dostop do prostorov, ki smo jih name- raval obiskati**, v tem primeru do prostorov VP. Kljub vsemu nam je bil nato, po daljšem čakanju, vstop do prostorov VP omogočen in smo načrtovani obisk lahko opravili. Da je bil nastali zaplet ob začetku obiska nedopusten in pomeni tudi oviranje dela DPM oziroma Varuha, ki mora imeti vseskozi neoviran dostop do vseh krajev odvzema prostosti, smo opozorili v poročilu o obisku. **Priporočili smo, da pristojni poskrbijo, da bodo vsi, ki bi se pri svojem delu lahko srečali z obiskom DPM ali druge mednarodne nadzorne institucije, seznanjeni s postopkom ob obisku.** MORS - Generalštab SV je pojasnil, da je bilo **priporočilo realizirano in so bili vsi seznanjeni glede možnosti nadzora s strani tujih in domačih institucij glede zagotavljanja človekovih pravic osebam, ki jim je odvzeta prostost.**

Dve priporočili sta se nanašali na obrazce, potrebne za izvedbo pridržanj, ki so jih v času obiska imeli v uporabi vojaški policisti. Vojaška policija lahko sicer pridrži vojaško osebo pod pogoji, ki so predpisani za policijo. Ugotovljeno je bilo, da so vojaški policisti imeli še vedno v uporabi obrazec z nazivom »Uradni zaznamek o pridržanju«, v katerem niso bile navedene vse rubrike, ki jih sicer uporablja obrazec policije, in sicer med drugim rubrika, da in kdaj sta bila v primeru pridržanja vojaške osebe na podlagi drugega odstavka 157. člena Zakona o kazenskem postopku o pridržanju obveščena dežurni preiskovalni sodnik in dežurni tožilec. Prav tako v obrazcu ni bilo navedene posebne rubrike, ki bi datumsko in časovno (navedba ure) zahtevala evidentiranje opravi, ki bi se v času pridržanja izvajala z osebo, ki ji je bila odvzeta prostost. Nadalje je bilo pri pregledu obrazca »Sklep o pridržanju« ugotovljeno, da je za primere pridržanj na podlagi prvega odstavka 24. člena Zakona o pravilih cestnega prometa v njem pomanjkljivo naveden pravni pouk oziroma da pravni pouk ni usklajen z odločbo Ustavnega sodišča št. U-I89/15-13 z dne 30. 11. 2017. Iz te odločbe izhaja, da je do drugačne zakonske ureditve dovoljeno vložiti pritožbo zoper sklep o odreditvi pridržanja na podlagi prvega odstavka 24. člena Zakona o pravilih cestnega prometa, in sicer dokler traja pridržanje in še dva dneva po tem, ko je pridržanje odpravljeno. **Glede prvega primera smo priporočili, da se obrazec uradnega zaznamka o pridržanju prenovi oziroma uskladi z veljavno zakonodajo oziroma s tovrstnimi obrazci policije tako, da bo v primeru morebitnega pridržanja vojaške osebe iz obrazca možno razbrati, kaj se je z osebo v času pridržanja dejansko dogajalo. Glede drugega primera pa smo dodatno priporočili, da pristojni na MORS oziroma Generalštabu SV poskrbijo za uskladitev pravnega pouka v obrazcu »Sklep o pridržanju«, iz katerega bo razvidno spoštovanje odločbe Ustavnega sodišča št. U-I89/15-13 z dne 30. 11. 2017.** MORS - Generalštab SV je v odgovoru na obe priporočili sporočil, da sta bila **že pripravljena prenovljena obrazca »Izvajanje opravi med pridržanjem« in »Sklep o pridržanju«.**

Eno od priporočil se je, kljub temu, da v prostorih za pridržanje že dalj časa ni bilo izvedenega pridržanja, nanašalo na ureditev primerne prostora, iz katerega bo omogočeno nemoteno opravljati video nadzor v prostoru za pridržanje, če bi v prihodnje do pridržanja vojaške osebe dejansko prišlo. Med obiskom je bilo ugotovljeno, da ni več centra, iz katerega bi bil mogoč video nadzor pridržanih oseb, saj so ga zaradi neizvajanja pridržanj spremenili v pisarniške prostore. Prav tako je bilo ugotovljeno, da ni več stalne dežurne službe, zaradi česar ni bilo jasno kdo bi v primeru morebitnega pridržanja opravljal video nadzor pridržane osebe in upravljal z opremo za video nadzor (pozneje smo sicer v razgovoru z načelnikom Odseka za VP 11. 8. 2020 izvedeli, da izvrševanje nadzora nad pridržanim vojaške osebe podrobneje ureja dokument z nazivom »SOP št. 13-0014 PRIDRŽANJE VOJAŠKIH OSEB V SLOVENSKI VOJSKI«). V odgovoru je MORS - Generalštab SV v zvezi s tem priporočilom še dodatno pojasnil, da je bil **že urejen prostor, iz katerega je možno nemoteno opravljanje video nadzora.**

Eno priporočilo se je nanašalo na mapo, ki je bila na mizi v prostoru za sprejem pridržanih oseb in je bila namenjena evidentiranju pridržanj, na kateri

pa je bil še vedno napis »17. BVP EVIDENCA PRIDRŽANIH OSEB«. **Glede na organizacijske spremembe VP smo priporočili, da se prva stran tega dokumenta ustrezno spremeni, da bo iz nje razvidno, kdo oziroma katera enota VP je odgovorna za nadzor morebitnih pridržanih oseb in za izpolnjevanje evidence pridržanih oseb.** MORS - Generalštab SV je sporočil, da je bilo **priporočilo realizirano oziroma je bila vzpostavljena nova mapa za evidentiranje pridržanj.**

V prostoru za sprejem pridržanih oseb je bilo ugotovljeno, da je bil na mizi obrazec »Obvestilo o pravicah osebe, ki ji je bila odvzeta prostost«. Pri pregledu obrazca je bilo ugotovljeno, da ni ažuriran, saj je bil v tretjem odstavku med drugim tekst, ki se je glasil: »Oseba, ki je pridržana po Zakonu o policiji ...«, čeprav tega zakona ni več in se že dalj čas uporablja drug zakon, in sicer »Zakon o nalogah in pooblastilih policije«. **Priporočili smo, da pristojni za pripravo obrazcev za potrebe VP poskrbijo, da bo obrazec »Obvestilo o pravicah osebe, ki ji je bila odvzeta prostost« ustrezno ažuriran oziroma da bo temeljil na veljavni zakonski podlagi (v razgovoru z načelnikom Odseka za VP 11. 8. 2020 smo sicer izvedeli, da je v »SOP št. 13-0014 PRIDRŽANJE VOJAŠKIH OSEB V SLOVENSKI VOJSKI« v prilogi številka 5 tudi zapis z naslovom »seznanitev z razlogi za pridržanje in pravice pridržane osebe«).** MORS - Generalštab SV je pojasnil, da je bilo priporočilo realizirano oziroma kot je v razgovoru 11. 8. 2020 načelnik dodatno pojasnil, je to že zajeto v »SOP št. 13-0014 PRIDRŽANJE VOJAŠKIH OSEB V SLOVENSKI VOJSKI« v prilogi številka 5, kjer je tudi zapis z naslovom »seznanitev z razlogi za pridržanje in pravice pridržane osebe«.

Ob pregledu prostorov za pridržanje je bilo ugotovljeno, da stola pri mizi, ki sta sicer montirana na steno, nista ustrezno pritrjena oziroma sta se premikala. **Priporočili smo, da se sedala stolov pri mizah v obeh prostorih za pridržanje ustrezno pritrjita.** MORS - Generalštab SV je **sporočil, da sta bili sedali v prostorih za pridržanje ustrezno pritrjeni** 18. 9. 2020.

Ob obisku smo prejeli pojasnilo, da se oziroma bi se prostor za zaslihanje po potrebi uporabil tudi za razgovor pridržane osebe z odvetnikom. Pri pregledu prostora je bilo ugotovljeno, da ta ni bil opremljen z ustrezno ažurnim seznamom odvetnikov, iz katerega bi si pridržana oseba odvetnika lahko izbrala. **Priporočili smo, da se prostor za zaslihanje, ki bi se ga po potrebi uporabilo tudi za pogovor pridržane osebe z odvetnikom, opremi z natisnjenim in ustrezno ažuriranim seznamom odvetnikov.** MORS - Generalštab SV je sporočil, da **je bil izdelan seznam odvetnikov, prav tako pa je pojasnil, da se bo le-ta tudi ustrezno obnavljal na tri mesece.**

Kljub temu, da je bil prejšnji obisk opravljen v letu 2012, smo ob tokratnem obisku preverili tudi realizacijo takrat danih priporočil. Ugotovljeno je bilo, da je bilo realizirano priporočilo, da se v evidenco – preglednico pridržanj doda rubrika s podatkom o vojaškem policistu, ki je pridržano osebo sprejel v pridržanje, in rubriko, iz katere bo razviden čas zaključka pridržanja, saj sta bili navedeni rubriki ob tokratnem obisku navedeni v preglednici. Nadalje je bilo

ugotovljeno, da je bilo realizirano priporočilo, da se prostora za pridržanje ustrezno oštevilčita, saj sta bila ob tokratnem obisku prostora označena, in sicer levi prostor za pridržanje, gledano od vhoda, kot »prostor številka 1« in desni kot »prostor številka 2«. Realizirani sta bili tudi priporočili, da se prostora za pridržanje in prostor za zaslišanje ustrezno označi (z nalepko), da so video nadzorovani, saj so bili navedeni prostori ob tokratnem obisku ustrezno označeni (z nalepko), da so video nadzorovani. Prav tako glede priporočila iz predhodnega obiska, da se ustrezno uredi izpust vode v WC-ju levega prostora za pridržanje (ob tokratnem obisku označen kot »prostor številka 1«), ugotovili, da je izpust vode v WC ob tokratnem obisku deloval nemoteno.

3.

PRILOGE

3.1

OBISKI DPM V LETU 2020

22. 1. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Adriana Aralica so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Novo mesto .
22. 1. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Adriana Aralica so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Šentjernej .
22. 1. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Adriana Aralica so opravili nenapovedan obisk Postaje mejne policije Obrežje .
27. 1. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Novi Paradoks Mateja Markovič sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma Tisje, Šmartno pri Litiji in enote v Litiji .
4. 2. 2020	Članici DPM: svetovalka Varuha Ana Polutnik in predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Katja Piršič sta opravili nenapovedan obisk Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora .
10. 2. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnik nevladne organizacije Humanitarno društvo Pravo za VSE David Borlinič Gačnik sta opravila nenapovedan redni obisk Doma starejših občanov Tezno, Maribor .
11. 2. 2020	Članici DPM, svetovalka Varuha Ana Polutnik, in predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Katja Piršič sta opravili napovedan obisk Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora, stanovanjske skupine Brežice .

11. 2. 2020	Članici DPM: svetovalka Varuha Ana Polutnik in predstavni- ca nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Katja Piršič sta opravili napovedan obisk Vzgojno-izobraže- valnega zavoda Višnja Gora, stanovanjske skupine Novo mesto.
12. in 13. 2. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, ter predstavnici nevladnih orga- nizacij Humanitarno društvo Pravo za VSE, Ana Černec (samo 12. 2. 2020), in SKUP - Skupnost privatnih zavodov, Katja Pi- ršič, so opravili nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor.
18. 2. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnici nevladne organizacije ZDUS Slavica Frelj sta opravila nena- povedan kontrolni obisk Doma upokojeencev Nova Gorica, Doma Podsabotin.
20. 2. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in pred- stavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Urša Regvar sta opravila nena- povedan obisk Policijske postaje Trbovlje.
20. 2. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in pred- stavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Urša Regvar sta opravila nena- povedan obisk Policijske postaje Laško.
20. 2. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in pred- stavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Urša Regvar sta opravila nena- povedan obisk Policijske postaje Celje.
2. 3. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnici nevladne organizacije Novi Paradoks Srečko Brumen sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma dr. Janka Bene- dika Radovljica.
5. 3. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in pred- stavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladić sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ljubljana Bežigrad.
5. 3. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in pred- stavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladić sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Vrhnika.

5. 3. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladić sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Cerknica .
11. 4. 2020	Člana DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, in Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, sta opravila napovedano spremljanje prisilne odstranitve treh tujcev iz Centra za tujce Postojna do letališča Jožeta Pučnika Ljubljana .
3. 6. 2020	Člani DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, Ana Polutnik, svetnica, in predstavnik nevladne organizacije SKUP Jure Trbič so opravili nenapovedan kontrolni obisk Univerzitetne psihiatrične klinike v Ljubljani, Enote za intenzivno otroško in adolescentno psihiatrijo .
4. 6. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Katarina Bervar Sternad so opravili nenapovedan obisk Postaje mejne policije Gruškovje .
4. 6. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Katarina Bervar Sternad so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Podlehnik .
10. 6. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnik nevladne organizacije Humanitarno društvo Pravo za VSE David Borlinič Gačnik sta opravila nenapovedan redni obisk Centra starejših Gornji Grad (DEOS) .
18. 6. 2020	Člana DPM: svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Neža Peternelj sta opravila nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor, Oddelek Murska Sobota .
7. 7. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Stanka Radojičić sta v okviru tematskih obiskov PSVZ (prezasedenost varovanih oddelkov) opravila nenapovedan obisk Doma na Krasu, Dutovlje .
7. 7. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Stanka Radojičić sta v okviru tematskih obiskov PSVZ (prezasedenost varovanih oddelkov) opravila nenapovedan obisk Doma upokoјencev Idrija, enote Marof .

8. 7. 2020	Člani DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, Ana Polutnik, svetnica, in predstavnik nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija so v okviru tematskih obiskov PSVZ (prezasedenost varovanih oddelkov) opravili nenapovedan obisk Doma Nine Pokorn, Grmovje.
8. 7. 2020	Člani DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, Ana Polutnik, svetnica, in predstavnik nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija David Krivec so v okviru tematskih obiskov PSVZ (prezasedenost varovanih oddelkov) opravili nenapovedan obisk SVZ Hrastovec.
8. 7. 2020	Člani DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, Ana Polutnik, svetnica, in predstavnik nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija David Krivec so v okviru tematskih obiskov PSVZ (prezasedenost varovanih oddelkov) opravili nenapovedan obisk Doma Lukavci.
15. 7. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnik nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija David Krivec sta opravila nenapovedan izredni obisk Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane.
15. in 16. 7. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., in Ana Polutnik, oba svetovalca Varuha, sta opravila napovedano spremljanje prisilne odstranitve treh tujcev iz Centra za tujce Postojna do letališča Jožeta Pučnika Ljubljana.
24. 7. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Urša Regvar so opravili nenapovedan obisk Vojaške policije.
29. 7. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Marija Krušič sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Pegazovega doma Rogaška Slatina.
4. in 6. 8. 2020	Članici DPM: svetovalka Varuha Ana Polutnik in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Lili Jazbec sta opravili obisk Križnega centra za mlade Ljubljana.
5. 8. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut Katarina Vučko sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Škofja Loka.

5. 8. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut Katarina Vučko sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Kranj .
5. 8. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut Katarina Vučko sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Tržič .
11. 8. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnik nevladne organizacije SKUP Jure Trbič sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Psihiatrične bolnišnice Ormož .
18. 8. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnik nevladne organizacije Humanitarno društvo Pravo za VSE David Borlinič Gačnik sta opravila nenapovedan redni obisk Doma Lukavci, enote Veržej . Dne 20. 8. 2020 pa je obisk s področja zagotavljanja zdravstvene oskrbe opravil še prof. dr. Peter Pregelj, dr. med. spec. psihiater, zdravnik izvedenec DPM.
2. 9. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Stanka Radojičić sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Psihiatrične bolnišnice Begunje .
15. 9. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija Štefanija Lukič Zlobec sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Centra starejših Zimzelen Topolšica .
17. 9. 2020	Člana DPM: svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC Urša Regvar sta opravila nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Koper, Oddelek Nova Gorica .
23. 9. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., ter predstavnici nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF Alja Skele in Neja Čopi so opravili nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje . Dne 30. 9. 2020 pa je obisk s področja zagotavljanja zdravstvene oskrbe opravil še dr. Milan Popovič, dr. med. spec. kirurgije, zdravnik izvedenec DPM.
28. 9. 2020	Članici DPM: svetovalka Varuha Ana Polutnik in predstavnica nevladne organizacije Unicef Slovenija Alja Skele sta opravili obisk Vzgojnega zavoda Kranj, stanovanjske skupine Stražišče .

28. 9. 2020	Članici DPM: svetovalka Varuha Ana Polutnik in predstavnica nevladne organizacije Unicef Slovenija Alja Skele sta opravili obisk Vzgojnega zavoda Kranj, stanovanjske skupine Kranj.
28. 9. 2020	Članici DPM: svetovalka Varuha Ana Polutnik in predstavnica nevladne organizacije Unicef Slovenija Alja Skele sta opravili obisk Vzgojnega zavoda Kranj, stanovanjske skupine Mlaka.
29. 9. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Slavica Freljih sta opravila nenapovedan izredni obisk Doma starejših Ilirska Bistrica.
30. 9. 2020	Članici DPM: svetovalka Varuha Ana Polutnik in predstavnica nevladne organizacije Unicef Slovenija Alja Skele sta opravili obisk Vzgojnega zavoda Kranj, stanovanjske skupine Škofja Loka.
8. 10. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalac Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Humanitarno društvo Pravo za VSE Pia Verdnik sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ormož.
8. 10. 2020	Člana DPM: Robert Gačnik, spec., svetovalac Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Humanitarno društvo Pravo za VSE Pia Verdnik sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Gorišnica.
9. 12. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalac Varuha, in predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Katarina Bervar Sternad so opravili nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni, Polodprti oddelek Slovenska vas.
16. 12. 2020	Člana DPM: mag. Jure Markič, svetnik Varuha, in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Lili Jazbec sta opravila nenapovedan izredni obisk Varstveno delovnega centra Kranj, Bivalne enote Škofja Loka.
21. 12. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalac Varuha, in predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Neža Peternelj so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Kozina.
21. 12. 2020	Člani DPM: Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalac Varuha, in predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Neža Peternelj so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Sežana.

3.2

DRUGE DEJAVNOSTI DPM V LETU 2020

7. 1. 2020	<p>Varuh človekovih pravic Peter Svetina je na delovnem srečanju gostil ministra za zdravje Aleša Šabedra. Skupaj s sodelavci so se pogovarjali o (ne)uresničevanju priporočil Varuha človekovih pravic RS (Varuh) z delovnega področja Ministrstva za zdravje ter o težavah, s katerimi se srečujejo državljanke in državljani pri dostopu do zdravstvenih storitev. Ena od obravnavanih tem je bila tudi priprava novele Zakona o duševnem zdravju (ZDZdr).</p>
15. 1. 2020	<p>Varuh je 15. 1. 2020 v svojih prostorih organiziral redno letno srečanje predstavnikov nevladnih organizacij (NVO) in predstavnikov Varuha, ki sodelujejo pri izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma (DPM).</p> <p>Srečanja so se udeležili: Ivan Šelih, namestnik varuha in vodja DPM, ter člani DPM Robert Gačnik, spec., mag. Jure Markič in Ana Polutnik, Ana Repič, predstavnica Pravno-informacijskega centra – PIC, Vida Bogataj, predstavnica Zveze društev upokojencev Slovenije, Mateja Markovič, predstavnica društva Novi paradoks, Katja Piršič, predstavnica Skupnosti privatnih zavodov – SKUP, Monika Bohinec in Maja Ladič, predstavnici Mirovnega inštituta, ter Alenka Virant, predstavnica Spominčice. Srečanje je bilo namenjeno pregledu opravljenega dela v letu 2019 in pripravi programa obiskov v letu 2020.</p>
31. 1. 2020	<p>Varuh človekovih pravic Peter Svetina se je v Zagrebu srečal s hrvaško ombudsmanko Loro Vidović. Skupaj s sodelavci so se v pogovorih dotaknili izkušenj glede delovanja obeh institucij in njune organiziranosti ter izmenjali informacije o aktualnih temah. Pozornost sta namenila tudi opravljanju nalog DPM. Beseda med ombudsmanoma in njunimi sodelavci je med drugim tekla tudi o policijskem ravnanju s tujci, ki prečkajo hrvaško-slovensko mejo. Ombudsmana sta se ob tem zavzela za human pristop do vseh ljudi na vseh področjih.</p>

14. 2. 2020	Namestnik varuha Ivan Šelih in član DPM Robert Gačnik, spec., sta opravila spoznavno srečanje z Montserrat Feixas Vihe, regionalno predstavnico UNHCR za centralno Evropo, in slovensko predstavnico dr. Romano Zidar. Namestnik varuha Ivan Šelih jima je predstavil delo DPM in nekatere ugotovitve v zvezi s postopki policistov s tujci - begunci na meji. Hkrati je predstavil tudi nekatere druge ugotovitve iz individualnih pobud oziroma primerov, ki jih je Varuh obravnaval na podlagi lastne iniciative.
18. 2. 2020	<p>Namestnik varuha Ivan Šelih se je 18. 2. 2020 v Rimu v Italiji udeležil zaključne konference na temo spremljanja prisilnih vračanj državljanov tretjih držav v Italiji in Evropi. Dogodek v organizaciji italijanskega DPM – GNPL (Garante Nazionale del diritti delle persone detenute o private della liberta) in pomoči notranjega ministrstva Italije in Evropske unije je bil namenjen predstavitvi projekta vzpostavitve sistema spremljanja prisilnih vračanj, ki je potekal od aprila 2017 do njegovega zaključka s to konferenco. V času izvajanja projekta je bil GNPL, ki je v Italiji zadolžen tudi za spremljanje prisilnih vračanj po direktivi 2008/115/EC, deležen dodatne (finančne) pomoči, ki jo je namenil bistvenemu povečanju svojih aktivnosti s posebnim usposabljanjem skupine nadzornikov spremljanja prisilnih vračanj tujcev ter drugim aktivnostim (kot je na primer priprava pisnih usmeritev za spremljanje vračanj), ki omogočajo boljše izvajanje nalog. V času poteka projekta je tako (posredno in neposredno) spremljal preko 200 vračanj, v katerih je bilo vključenih 1491 državljanov tretjih držav, ter s svojimi priporočili opozoril na potrebo po spoštovanju pravic teh oseb, vključno s spoštovanjem njihove osebnosti in dostojanstva. Sicer pa je bila tudi na srečanju znova v ospredju potreba po obstoju zunanega neodvisnega spremljanja prisilnih vračanj, vključno z oblikovanjem specifičnih priporočil za organe, ki izvajajo prisilna vračanja, spremljanje izvajanja teh priporočil in s tem prispevati k preglednosti nad izvajanjem postopkov vračanja.</p> <p>V Sloveniji na podlagi javnega razpisa spremlja vračanja državljanov tretjih držav iz Slovenije v države izvora Slovenska Karitas, ki tudi sodeluje z DPM Slovenije pri izvajanju njegovih nalog in pooblastil.</p>
25. 2. 2020	Varuh Peter Svetina in namestnik varuha Ivan Šelih na spoznavno srečanje sprejmeta novega generalnega direktorja Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS), mag. Bojana Majcna.

28. 2. 2020	Varuh človekovih pravic Peter Svetina je na obisk sprejel ombudsmane iz Bosne in Hercegovine Ljubinka Mitrovića, Jasminko Džumhur in Nives Jukić. Izmenjali so izkušnje pri varovanju pravic ljudi v obeh državah. Z namestnikoma Ivanom Šelihom in Miho Horvatom ter generalnim sekretarjem Varuha Kristijanom Lovrakom so gostom predstavili izzive, s katerimi se srečujejo pri vzpostavljanju delovanja nacionalne institucije v Sloveniji. Namestnik Šelih, ki vodi DPM, je podrobno spregovoril o nalogah in pooblastilih tega telesa, ki pri Varuhu deluje že več deset let, namestnik Horvat pa je predstavil vizijo in naloge Centra za človekove pravice, ki ga vodi po pooblastilu varuha Svetine.
3. 3. 2020	Varuh človekovih pravic Peter Svetina je s sodelavci opravil pogovor s predstavniki Skupnosti socialnih zavodov Slovenije o problematiki izvajalcev socialnovarstvenih storitev.
5. 3. 2020	Varuh človekovih pravic Peter Svetina se je sestal z madžarskim ombudsmanom dr. Ákosem Kozmo. Na njunem prvem, spoznavnem srečanju sta se pogovarjala o izzivih, s katerimi se pri svojem delovanju soočajo institucije, pristojne za varovanje človekovih pravic. Sogovornika sta se strinjala, da je na področju človekovih pravic potrebna stalna pozornost, saj vsaka kršitev pravic posameznika zaznamuje in vpliva na njegovo življenje, zato sta se zavzela še za tesnejše sodelovanje med institucijama, ki je v tem trenutku najbolj aktivno na področju DPM. Med drugim sta delegaciji izmenjali tudi informacije o obravnavi pritožb zoper delo policije, o okrepljenem mednarodnem sodelovanju in sodelovanju z nevladnimi organizacijami.
8. 4. 2020	Varuh človekovih pravic Peter Svetina se je s svojim namestnikom Ivanom Šelihom srečal z ministrom za notranje zadeve Alešem Hojsom. Na sestanku je sodeloval tudi državni sekretar Franc Kangler, ki je zadolžen za pokrivanje področja dela, ki je v pristojnosti Varuha.
25. 5. 2020	Namestnik varuha Ivana Šelih je sodeloval v pogovoru o pritožbenih možnostih v zavodih za prestajanje kazni zapora v organizaciji Madžarskega Helsinškega odbora (Hungarian Helsinki Committee).

2. 6. 2020	<p>Namestnik varuha Ivan Šelih se je s sodelavcem Robertom Gačnikom srečal z državnim sekretarjem MNZ Francem Kanglerjem in generalnim direktorjem Direktorata za policijo in druge varnostne naloge (DPDVN) mag. Ladom Bradačem ter drugimi uslužbenci DPDVN.</p> <p>Srečanje je potekalo v okviru priprav na nadzore oziroma za izdelavo usmeritev in obveznih navodil za delo policije. Državni sekretar MNZ Kangler je uvodoma poudaril pomen sodelovanja z Varuhom pri obravnavi očitkov na delo policistov in drugih uslužbencev MNZ. V nadaljevanju srečanja sta predstavnik Varuha sogovornikom predstavila bistvene ugotovitve iz obravnave pobud na področju policijskih postopkov in obiskov policijskih postaj v vlogi izvajanja nalog in pooblastil DPM v letu 2019, predstavniki DPDVN pa so podrobneje predstavili opravljeno delo v preteklem letu in svoje trenutne aktivnosti. Varuh pričakuje, da bodo njegove ugotovitve in predlogi pomagali pri načrtovanju bodočih nadzorov in pripravi usmeritev za delo policije, zlasti na področju varstva človekovih pravic.</p>
26. 6. 2020	<p>Članica DPM Ana Polutnik se je udeležila spletnega seminarja »Combating torture and ill-treatment in times of COVID-19: Testimonies from the ground.« v organizaciji APT.</p>
16. 7. 2020	<p>Varuh človekovih pravic Peter Svetina je predsedniku Republike Slovenije Borutu Pahorju predstavil jubilejno, petindvajseto Letno poročilo Varuha človekovih pravic za leto 2019, vključno s poročilom DPM. Varuha so spremljali namestniki Ivan Šelih, Miha Horvat, Marjeta Cotman in dr. Jože Ruparič.</p>
17. 7. 2020	<p>Namestnik varuha Ivan Šelih in član DPM Robert Gačnik, spec., sta sodelovala pri izvedbi usposabljanja za skupino 18 bodočih pravosodnih policistov. Gre za že utečeno obliko sodelovanja pri usposabljanju novih pravosodnih policistov, ki se na ta način lahko podrobneje seznanijo z institucijo Varuha tako glede obravnave pobud zaprtih oseb kot tudi izvajanjem nalog in pooblastil DPM.</p>
12. 8. 2020	<p>Namestnik varuha Ivan Šelih in član DPM mag. Jure Markič sta opravila spoznavno srečanje z Renato Brdar Tomažinčič z Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) ter pogovor o odprtih temah s področja duševnega zdravja v okviru socialnega varstva.</p>
31. 8. 2020	<p>Varuh človekovih pravic Peter Svetina se je s svojim namestnikom Ivanom Šelihom sestal z ministrico za pravosodje mag. Lilijano Kozlovič in državnim sekretarjem Maticem Zupanom na temo problematike starejših in invalidnih zapornikov.</p>

24. 9. 2020	Namestnik varuha Ivan Šelih in član DPM mag. Jure Markič sta se na MDDSZ udeležila 12. sestanka Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih.
28. 9. 2020	Varuh človekovih pravic Peter Svetina je s sodelavci predstavil letno poročilo 2019 in poročilo DPM 2019 na Komisiji za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide Državnega sveta.
30. 9. 2020	Varuh človekovih pravic Peter Svetina je s sodelavci predstavil letno poročilo 2019 in poročilo DPM 2019 na Odboru državnega zbora za delo, družino, socialne zadeve in invalide.
2. 10. 2020	Varuh človekovih pravic Peter Svetina in namestnik varuha Ivan Šelih sta se na delovnem sestanku srečala z ministrico za pravosodje mag. Lilijano Kozlovič, ministrom za zdravje Tomažem Gantarjem ter ministrom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Janezom Ciglerjem Kraljem in njihovimi sodelavci. Beseda je tekla o noveli zakona o duševnem zdravju ter nameščanju oseb v psihiatrične bolnišnice in posebne socialnovarstvene zavode. Sogovorniki so se dotaknili tudi problema pomanjkanja kliničnih psihologov in posledično pomanjkanja sodnih izvedencev na tem področju ter potrebnih ukrepov za izboljšanje stanja, kjer se srečujemo s problemom dolgotrajnega odločanja v postopkih in z velikimi zaostanki.
7. 10. 2020	Varuh človekovih pravic Peter Svetina je s svojimi sodelavci v Državnem zboru RS na matičnem delovnem telesu Komisiji za peticije in enake možnosti predstavil dve poročili za leto 2019, poročilo Varuha in poročilo o izvajanju nalog Državnega preventivnega mehanizma.

12. in 13. 10. 2020	<p>Namestnik varuha Ivan Šelih in član DPM Robert Gačnik, spec., sta se 12. in 13. oktobra 2020 udeležila spletnega srečanja DPM, članov mreže SEE NPM Network, na temo krepitev preprečevanja mučenja v jugovzhodni Evropi. Delavnico je organiziral DPM Hrvaške v vlogi predsedujočega mreži, ob podpori Sveta Evrope, Združenja za preprečevanje mučenja (APT) iz Ženeve in Ludwig Boltzmann Instituta.</p> <p>Dogodek je bil namenjen podrobni izmenjavi izzivov in dobrih praks DPM-jev pri spremljanju uresničevanja pravic pridržanih oseb v prvih urah policijskega pridržanja. Vsaka oseba ima namreč ob pridržanju pravico do odvetnika, pravico, da o prijemu obvesti svoje bližnje oziroma tretjo osebo, in pravico do zdravniške pomoči. Prav od uresničevanja teh temeljnih jamstev že od samega začetka policijskega pridržanja in seveda primerne seznanitve s temi pravicami je odvisna tudi učinkovitost preprečevanja mučenja, saj so takrat velika tveganja za slaba ravnanja s pridržano osebo.</p>
14. 10. 2020	<p>Varuh človekovih pravic Peter Svetina je s svojimi sodelavci v Državnem svetu RS na plenarni seji predstavil poročilo za leto 2019 in poročilo DPM za leto 2019.</p>
22. 10. 2020	<p>Namestnica varuha Marjeta Cotman in namestniki varuha Ivan Šelih, Miha Horvat ter Jože Ruparčič se udeležijo zasedanja Državnega zbora, ki je obravnaval poročilo Varuha za leto 2019 in letno poročilo DPM.</p>
22. 10. 2020	<p>Član DPM mag. Jure Markič se je s pomočjo videokonference aktivno udeležil 13. sestanka Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo MDDSZ.</p>
27. 10. 2020	<p>Namestnik Ivan Šelih se je udeležil spletnega sestanka ožje skupine Naplion.</p>
28. 10. 2020	<p>Namestnik varuha Ivan Šelih in član mag. Jure Markič sta se s pomočjo videokonference aktivno udeležila seje Delovne skupine za pripravo sprememb ZDZdr. Sestanek je organiziralo Ministrstvo za zdravje.</p>
3. 11. 2020	<p>Namestnik Ivan Šelih se je udeležil spletne zaključne konference v okviru projekta EU-NPM Standards – Project: “Working towards harmonized detention standards in the EU – the role of NPMs” - Requests and Complaint Procedure in Prisons.</p>

11. 11. 2020	Namestnik varuha Ivan Šelih in član DPM Robert Gačnik, spec., sta sodelovala pri izvedbi usposabljanja za skupino 18 bodočih pravosodnih policistov. Gre za že utečeno obliko sodelovanja pri usposabljanju novih pravosodnih policistov, ki se na ta način lahko podrobneje seznanijo z institucijo Varuha človekovih pravic tako glede obravnave pobud zaprtih oseb kot tudi izvajanjem nalog in pooblastil DPM.
12. 11. 2020	Član DPM mag. Jure Markič se je s pomočjo videokonference aktivno udeležil podskupine za opis ciljne skupine Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo MDDSZ.
18. 11. 2020	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil 28. seje Komisije Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport, ki je obravnavala predlog zakona o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI), in predstavil stališče Varuha glede tega predloga zakona.
1. 12. 2020	Namestnik Ivan Šelih se je udeležil 13. seje Odbora za izobraževanje, znanost, šport in mladino Državnega zbora, ki je obravnavala predlog zakona o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI), in predstavil stališče Varuha glede tega predloga zakona.
7. 12. 2020	Namestnik varuha Ivan Šelih in člani DPM mag. Jure Markič, Ana Polutnik in Robert Gačnik, spec., so se udeležili drugega srečanja mreže DPM jugovzhodne Evrope (SEE NPM Network) v organizaciji hrvaškega DPM.
16. do 18. 12. 2020	Član DPM mag. Jure Markič se je s pomočjo videokonference udeležil 46. Dnevov slovenskih pravnikov.
17. 12. 2020	Član DPM mag. Jure Markič se je s pomočjo videokonference aktivno udeležil srečanja s Spominčico – Alzheimer Slovenija v organizaciji Varuha človekovih pravic.
18. 12. 2020	Član DPM mag. Jure Markič se je s pomočjo videokonference aktivno udeležil podskupine za opis ciljne skupine Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo MDDSZ.

18. 12. 2020	Namestnik varuha Ivan Šelih je s strani predstavnikov civilne iniciative Infokolpa sprejel Črno knjigo o protipravnih izgonih oziroma tako imenovanih pushback-ih.
22. 12. 2020	V okviru vodenja zdravstvene sekcije mreže SEE NPM Network je DPM Srbije organiziral spletno srečanje članov mreže na temo obravnave zaprtih oseb, odvisnih od psihoaktivnih snovi, v zavodih za prestajanje kazni zapora (ZPKZ). Srečanje je bilo namenjeno izmenjavi izkušenj in krepitvi sposobnosti DPM-ov pri spremljanju zdravljenja oziroma obravnave oseb, zasvojenih s psihoaktivnimi snovmi, kot posebej ranljive kategorije oseb, ki jim je odvzeta prostost. Ugotovitve iz opravljenih tematskih obiskov je predstavil DPM Srbije in drugi predstavniki zaporskega sistema Srbije, o situaciji v Sloveniji pa je spregovoril tudi namestnik Šelih in podrobneje član DPM Slovenije Robert Gačnik, spec., tudi glede ureditve oziroma zagotavljanja zdravstvene oskrbe v ZPKZ iz javne zdravstvene mreže kot primera dobre prakse.

3.3

DRUGE PRILOGE

Priloge 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3 in 3.3.4 so dostopne na spletnih straneh Varuha človekovih pravic Republike Slovenije <www.varuh-rs.si>, priloga 3.3.5 pa je objavljena v nadaljevanju tega razdelka.

3.3.1 Konvencija OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju

3.3.2 Zakon o ratifikaciji opsijskega protokola

3.3.3 O DPM v Zakonu o varuhu človekovih pravic

3.3.4 O DPM v Poslovniku Varuha človekovih pravic

3.3.5 Nasvet Pododbora državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19)

3.3.5 Nasvet Pododbora državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19)

Nasvet Pododbora državam pogodbenicam i državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19)^{1*}

Pododbor za preprečevanje mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja

Združeni narodi, Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, CAT/OP/10 z dne 7. aprila 2020

(neuradni prevod iz angleškega jezika)

I. Uvod

1. V le nekaj tednih je koronavirus (bolezen covid-19) močno spremenil naš vsakdanjik, zelo je omejeno gibanje in osebne svoboščine mnogih, da se oblasti z izrednimi ukrepi za javno zdravje lažje borijo proti pandemiji.
2. Osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, so še posebej ranljiva skupina zaradi značaja omejitev, ki že tako veljajo zanje, in njihove omejene zmožnosti preventivnega ukrepanja. Vse večje so težave v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti, za katere pogosto velja, da so prenatrpani in nehigienski.
3. V nekaj državah so ukrepi v boju proti pandemiji na krajih odvzema prostosti že povzročili nemire znotraj in zunaj objektov odvzema prostosti ter izgubo življenj. Glede na to je ključno, da državni organi pri sprejemanju ukrepov v boju proti pandemiji v celoti upoštevajo vse pravice oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, in njihovih družin, pravice osebja na krajih odvzema prostosti in zdravstvenega osebja.
4. Ukrepi za zmanjševanje tveganja za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in osebje na krajih odvzema prostosti naj upoštevajo pristope iz tega nasveta in še zlasti načeli »ne škoduj« in »enakovredna skrb«. Pomembna je tudi pregledna komunikacija z vsemi osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, njihovimi družinami in mediji o ukrepih, ki se sprejemajo, ter razlogih zanje.

^{1*} Pododbor ga je sprejel 25. marca 2020 v skladu s členom 11(b) Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju.

5. Prepovedi mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja se ne sme razveljaviti tudi v izjemnih okoliščinah in izrednih stanjih, ki ogrožajo obstanek države.² Pododbor je že izdal smernice, s katerimi

je potrdil, da se tudi za formalne kraje karantene uporablja Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (CAT/OP/9). Iz tega nujno izhaja, da se tudi za vse druge kraje, ki jih osebe ne morejo zapustiti iz podobnih razlogov, uporablja Opcijski protokol, nadzor pa opravljajo Pododbor in državni preventivni mehanizmi, ki se vzpostavijo v okviru Opcijskega protokola.

6. Veliko državnih preventivnih mehanizmov je Pododbor prosilo za nadaljnje nasvete glede odzivanja na te razmere. Državni preventivni mehanizmi kot neodvisni organi v svojih pravnih sistemih lahko seveda sami odločajo, kako se je najbolje odzivati na izzive pandemije. Pododbor ostaja na voljo, da na zahtevo zagotovi smernice. Pododbor se tudi zaveda, da so različne svetovne in regionalne organizacije objavile številne dragocene izjave, ki jih priporoča v obravnavo državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom.³ Namen tega nasveta pa je zagotoviti splošne smernice v okviru Opcijskega protokola tudi vsem, ki so odgovorni za preventivne obiske krajev odvzema prostosti in te obiske izvajajo.

7. Pododbor poudarja, da bodo potrebni ukrepi, sprejeti v interesu javnega zdravja, skoraj zagotovo vplivali na način izvajanja preventivnih obiskov, vendar to ne pomeni, da je treba prenehati izvajati te obiske. Ravno nasprotno, morebitna izpostavljenost oseb na krajih odvzema prostosti tveganju slabega ravnanja je lahko še večja zaradi sprejetih ukrepov za javno zdravje. Pododbor za preprečevanje mučenja meni, da naj bi državni preventivni mehanizmi še nadalje izvajali preventivne obiske in pri tem upoštevali potrebne omejitve. V tem času je še posebej pomembno, da državni preventivni mehanizmi zagotovijo sprejemanje učinkovitih ukrepov za zmanjšanje možnosti, da bi osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, postale žrtve nečloveškega ali ponižujočega ravnanja, ki je posledica zelo resničnih pritiskov, s katerimi se zdaj spopadajo sistemi odvzema prostosti in njihovi odgovorni.

II. Ukrepi, ki naj jih sprejmejo organi v zvezi z vsemi kraji odvzema prostosti, vključno s prostori za pridržanje, centri za pridržanje migrantov, zaprtimi taborišči za begunce, psihiatričnimi bolnišnicami in drugimi zdravstvenimi ustanovami

8. Potrjeno dejstvo je, da je država odgovorna za zagotavljanje zdravstvenega varstva tistim, ki jim je odvzela prostost, in je njena dolžnost skrbeti

² Glej člen 2(2) Konvencije proti mučenju in člena 4 in 7 Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah.

³ Glej na primer »Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention: Interim guidance« (Pripravljenost na bolezen covid-19 v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti, njeno preprečevanje in nadzor nad njo: začasne smernice) z dne 15. marca 2020, ki jih je izdala Svetovna zdravstvena organizacija, in »Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic« (Izjava o načelih ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, v kontekstu pandemije koronavirusne bolezni (covid-19)), ki jo je izdal Evropski odbor za preprečevanje mučenja 20. marca 2020, CPT/Inf (2020)13 (19. marec 2020). Dostopno na <https://rm.coe.int/16809cfa4b>.

za osebje na krajih odvzema prostosti in zdravstveno osebje. Kot določa pravilo 24 Standardnih minimalnih pravil Združenih narodov za ravnanje z zaporniki (Pravila Nelsona Mandele), morajo zaporniki uživati enake standarde zdravstvenega varstva, ki so na voljo v skupnosti, ter morajo imeti dostop do potrebnih zdravstvenih storitev brez plačila in brez razlik na podlagi svojega pravnega statusa.

9. Glede na povečano tveganje za okužbo med osebami v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti Pododbor vse države poziva, da:

(a) nujno ocenijo tveganje, da bi opredelili tiste najbolj ogrožene v populacijah, ki jim je bila odvzeta prostost, pri čemer upoštevajo vse posebne ranljive skupine;

(b) zmanjšajo število zapornikov in drugih oseb, ki jim je odvzeta prostost, kjer je to mogoče z izvajanjem programov predčasnega in začasnega izpusta oseb, za katere je to varen ukrep, pri čemer v celoti upoštevajo ukrepe brez odvzema prostosti iz Standardnih minimalnih pravil Združenih narodov glede ukrepov brez odvzema prostosti (Tokijska pravila);

(c) posebno pozornost namenijo krajem odvzema prostosti, katerih zasedenost presega uradne zmogljivosti in katerih uradna zmogljivost temelji na izračunu števila kvadratnih metrov na osebo, kar ne omogoča omejevanja socialnih stikov v skladu s standardnimi smernicami za splošno prebivalstvo kot celoto;

(d) pregledajo vse primere odvzema prostosti v predkazenskem postopku, da bi ugotovile, ali je to glede na prevladujoče izredno stanje javnega zdravja potrebno, in razširijo uporabo varščine v vseh primerih razen najhujših primerov;

(e) pregledajo uporabo centrov za pridržanje migrantov in zaprtih begunskih taborišč, da bi čim bolj zmanjšale njihovo številčnost;

(f) naj bi ob izpustu opravile presejalni test, da se zagotovi uveljavitev ustreznih ukrepov za tiste, ki so pozitivni na koronavirus (bolezen covid-19) ali so še posebej ranljivi za okužbo;

(g) zagotovijo, da so omejitve vzpostavljenih ureditev minimalne, sorazmerne z značajem zdravstvenih izrednih razmer in v skladu s pravom;

(h) zagotovijo, da vzpostavljeni pritožbeni načini še naprej učinkovito delujejo;

(i) spoštujejo minimalne zahteve za dnevno gibanje na prostem in pri tem upoštevajo ukrepe, potrebne za spopadanje z zdajšnjo pandemijo;

(j) zagotovijo ustrezne objekte in potrebščine brezplačno vsem, ki jim je odvzeta prostost, da bi jim omogočili enako raven osebne higiene, ki jo mora vzdrževati prebivalstvo kot celota;

(k) kjer so obiski omejeni zaradi zdravstvenih razlogov, zagotovijo ustrezne dodatne alternativne načine za vzdrževanje stikov oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, z družinami in zunanjim svetom, in sicer po telefonu, spletu, elektronski pošti, video komunikaciji ali prek drugih ustreznih elektronskih sredstev. Ti stiki morajo biti omogočeni in spodbujani, pogosti in brezplačni;

(l) omogočijo družinskim članom in sorodnikom, da še naprej lahko priskrbijo hrano in druge potrebščine za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, v skladu z lokalnimi praksami in ob spoštovanju potrebnih zaščitnih ukrepov;

(m) poskrbijo za tiste najbolj ogrožene v populacijah, ki jim je bila odvzeta prostost, tako, da to odraža visoko tveganje, in v celoti spoštujejo njihove pravice na krajih odvzema prostosti;

(n) preprečijo, da bi se izolacija zaradi zdravstvenih razlogov izvajala na način disciplinske kazni oddaje v samico; izolacija zaradi zdravstvenih razlogov se

- mora izvajati na podlagi neodvisne zdravstvene ocene in mora biti sorazmerna, časovno omejena ter upoštevati postopkovne zaščitne ukrepe;
- (o)** zagotovijo zdravstveno oskrbo za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost in jo potrebujejo, zunaj krajev odvzema prostosti, kadar je to mogoče;
 - (p)** zagotovijo, da temeljna jamstva proti slabemu ravnanju, vključno s pravicami do neodvisnega zdravniškega svetovanja, pravne pomoči in obveščanjem tretjih oseb o odvzemu prostosti, še naprej delujejo in ostajajo dostopna kljub omejitvam dostopa;
 - (q)** zagotovijo, da vse osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in osebje prejmejo zanesljive, točne in sprotne informacije o vseh sprejetih ukrepih, njihovem trajanju in razlogih zanje;
 - (r)** zagotovijo, da se sprejmejo ustrezni ukrepi za zaščito zdravja osebja na krajih odvzema prostosti in zdravstvenega osebja ter da ima osebje zagotovljeno primerno opremo in podporo pri opravljanju svojih dolžnosti;
 - (s)** zagotovijo dostop do ustrezne psihološke pomoči za vse osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in za osebje, na katero vplivajo ti ukrepi; in
 - (t)** zagotovijo, da se, če je to primerno, vse zgoraj navedene točke upoštevajo pri pacientih, ki so neprostovoljno sprejeti v psihiatrične bolnišnice.

III. Ukrepi, ki naj jih sprejmejo organi v zvezi z osebami na uradnih krajih za karanteno

10. Pododbor je že izdal nasvet o položaju oseb v karanteni (CAT/OP/9). K temu nasvetu Pododbor dodaja:

- (a)** tiste posameznike, ki so začasno v karanteni, je treba ves čas obravnavati kot proste osebe, a pri tem upoštevati potrebne omejitve, ki zanje veljajo v skladu z zakonom in temeljijo na znanstvenih dokazih za namene karantene;
- (b)** tiste, ki so začasno v karanteni, se ne sme obravnavati ali z njimi ravnati kot z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost;
- (c)** kraji za karanteno morajo biti dovolj veliki in imeti zadostne zmogljivosti, da omogočijo svobodno gibanje v notranjih prostorih in različne namenske dejavnosti;
- (d)** komunikacija z družinami in prijatelji s pomočjo ustreznih sredstev mora biti spodbujana in omogočena;
- (e)** ker so kraji za karanteno de facto oblika odvzema prostosti, morajo vsi tisti, ki so pridržani na ta način, imeti možnost zaščite s temeljnimi jamstvi proti slabemu ravnanju, vključno z dostopom do informacij o razlogih za pridržanje v karanteni, pravico do neodvisnega zdravniškega svetovanja, pravico do pravne pomoči in obveščanjem tretjih oseb o pridržanju v karanteni skladno z njihovim statusom in situacijo;
- (f)** sprejmejo se vsi ustrezni ukrepi, da tisti, ki so ali so bili v karanteni, ne bi postali žrtve katere koli oblike marginalizacije ali diskriminacije, tudi po vrnitvi v skupnost; in
- (g)** ustrezna psihološka pomoč mora biti na voljo tistim, ki jo potrebujejo, tako med karanteno kot po njej.

IV. Ukrepi, ki naj jih izvajajo državni preventivni mehanizmi

11. Državni preventivni mehanizmi morajo med pandemijo covid-19 še naprej

izvajati obiske v okviru svojih pristojnosti, a morajo pri tem upoštevati zakonite omejitve, ki zdaj veljajo za družabne stike. Državnim preventivnim mehanizmom se ne sme v celoti preprečiti dostop do uradnih krajev odvzema prostosti, vključno s kraji za karanteno, čeprav sočasne omejitve dopustne v skladu s členom 14(2) Opcijskega protokola.

12. Cilj Opcijskega protokola, kot je določen v členu 1, je vzpostavitev sistema rednih obiskov, namen pa je, kot je določeno v preambuli, varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja, kar je neodtujljiva zaveza mednarodnega prava. Kaže, da morajo v zdajšnjem položaju državni preventivni mehanizmi oblikovati metode za izpolnjevanje svojih nalog in pooblastil v zvezi s kraji odvzema prostosti z zmanjšano potrebo po družabnih stikih, ki pa bodo hkrati zagotovile učinkovite priložnosti za izvajanje preprečevalnih ukrepov.

13. Takšni ukrepi lahko vključujejo:

- (a)** dogovarjanje s pristojnimi državnimi organi glede izvajanja in delovanja blažilnih ukrepov, kot je opredeljeno v II. in III. poglavju zgoraj;
- (b)** okrepitev zbiranja in pregledovanja podatkov v zvezi s kraji odvzema prostosti posamezno in skupaj;
- (c)** uporabo elektronskih oblik komuniciranja s tistimi, ki so na krajih odvzema prostosti;
- (d)** vzpostavitev telefonskih linij državnih preventivnih mehanizmov na krajih odvzema prostosti ter zagotavljanje varnega dostopa do elektronske pošte in pošiljanja po pošti;
- (e)** sledenje ustanavljanju novih in začasnih krajev odvzema prostosti;
- (f)** okrepitev širjenja informacij v zvezi z delom državnih preventivnih mehanizmov na krajih odvzema prostosti in zagotovitev sredstev za hitro in zaupno komunikacijo;
- (g)** vzpostavitev stika s tretjimi osebami (na primer družinami in odvetniki), ki bi lahko imele dodatne informacije o razmerah na krajih odvzema prostosti; in
- (h)** okrepitev sodelovanja z nevladnimi in humanitarnimi organizacijami, ki delajo z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost.

V. Zaključek

14. Ni mogoče točno predvideti, kako dolgo bo trajala zdajšnja pandemija in kakšni bodo vsi njeni učinki. Jasno pa je, da že zdaj močno vpliva na vse člane družbe in da bo to trajalo še kar nekaj časa. Pododbor za preprečevanje mučenja in državni preventivni mehanizmi morajo pri opravljanju svojega dela upoštevati načelo »ne škoduj«. Državni preventivni mehanizmi bodo morda morali za spopadanje s pandemijo prilagoditi svoje delovne metode, da bi zaščitili javnost, osebje na krajih odvzema prostosti, zdravstvene delavce, osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in sebe. Glavno merilo mora biti učinkovitost pri preprečevanju slabega ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost. Okvir preventivnih parametrov je zdaj širši zaradi izrednih ukrepov, ki so jih morale sprejeti države. Pododbor in državni preventivni mehanizmi so odgovorni za to, da se na domiselne in ustvarjalne načine odzovejo na izzive, s katerimi se spopadajo pri izvajanju dolžnosti in pooblastil v okviru Opcijskega protokola.

Poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju za leto 2020

Izdajatelj: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

Pri pripravi publikacije so sodelovali:

Peter Svetina, varuh človekovih pravic; Ivan Šelih, namestnik varuha in vodja Državnega preventivnega mehanizma; mag. Jure Markič; Robert Gačnik, spec.; in Ana Polutnik.

Uredili: Ivan Šelih, namestnik varuha, Nataša Mazovec, višja svetovalka, dr. Simona Drenik Bavdek, pomočnica vodje Centra za človekove pravice.

Lektura: Jezikovne storitve Peresce, Maja Sužnik s.p.

Oblikovanje in računalniški prelom: Aljaž Primožič

Tisk: Prima IP d.o.o.

Naklada: 400 izvodov

Ljubljana, junij 2021.

Publikacija je objavljena tudi na spletnih straneh www.varuh-rs.si

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

Naslov:

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije
Dunajska cesta 56
1109 Ljubljana
Republika Slovenija

T: Telefon 01 475 00 50; Faks 01 475 00 40

W: www.varuh-rs.si

E: info@varuh-rs.si

Reproduciranje delov publikacije je dovoljeno z navedbo vira.

ISSN 2591-0973 (tiskana različica)

ISSN 2591-099X (spletna različica)

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC